Ansiklopedik Marksist Sözlük

Aclan Sayılgan

Otağ Yayınları
Belgeler Serisi

Kapak Kompozisyonu : Haşim VATANDAŞ
Dizgi - Baskı - Cilt; **Otağ Matbaası;**
İSTANBUL — 1976

Aclan SAYILGAN

Ansiklopedik Marksist Sözlük

GENİŞLETİLMİŞ ÜÇÜNCÜ BASKI

«... Her asırda Havariç (asiler, zorbalar) oldu. Âdem Aleyhisselâmın zamanından şimdiye kadar huruc (ayaklandı) eyledi. Dünyada mevcut her kişverde (ülkede) padişahan ve peygamberan aleyhinde kavmi havariçten (isyancı gu-gruplardan) daha meş'um ve beddin (dinsiz) ve bedkirdar (kirli işli) bir küruh yoktu. Padişah bilmelidir ki bu kavm duvar arkasında bu memleketin harabını düşünür; dinin fesadını arar. Edna (alçak) bir şayiaya kulak tutar. İsabeti ayn vukuuna göz diker. Eğer neuzübillâh şu devleti kahire Sebbetallahü Tealâa bir âfet ya musibet ve nekbet (talihsizlik) erişir (olursa) yahut zuhur eder ise, bu kelp ler (köpekler) surahı ihtifasından çıkar. Ve işbu devlet aleyhine huruc eyler...»

Nizamülmülk, Siyasetnâme, s. 201.

İÇİNEDKİLER

TAKDİM

Bugün Türkiyemizde en çok tartışılan konulardan biri de komünizmdir. Modern sosyal doktrinlerden sadece birisi olan komünizmin Türkiye'de sadece tartışma alanında kalmadığı, bir ideolojik - siyasî akım ve aksiyon halinde bulunduğu, artık saklanamıyacak bir gerçektir. Ayrıca belirtmeliyiz ki, bu akım Türkiye'de bazı ekonomik, sosyal ve siyasî proğramları az çok etkilemiş bulunmaktadır.

Komünizmin bağımsız bir millî mevcudiyetle, dinî inançlara ve özellikle İslâmiyetle, devletle, Türk ahlâkı ile ve Türk kültürü ile uzlaşması, barışması mümkün olmadıktan başka, bu değerler için tam anlamında bir tehdit olduğu bilinen bir gerçektir.

Bütün bu gerçeklere rağmen, zamanımız sosyal akımlarından bizi en çok ilgilendirmesi gerekli komünizm hakkında, ortalama Türk okuyucusunun esaslı bilgi sahibi olduğu iddia edilemez. Komünizmin ilk hedeflerinden birini teşkil eden öğretmenlerimizin, subaylarımızın, politikacılarımızın bu konuda herkesten çok titiz bir dikkat içinde bulunmaları ve meseleyi ilmî bir tarzda ele almaları gerekmektedir.

Bir sosyal veya siyasî kanaat hakkında dostça veya düşmanca duygulara kapılmak yadırganacak bir şey değildir. Ama böyle bir tutumun, aklî olmaktan çok hissî olduğu söylenebilir. Hele Türkiye'nin varlık veya yokluğunun tartışılmasına müncer olacak bu konuda, bilgiye dayanmayan tercihlerin son derece zararlı olduğu muhakkaktır.

Türkiye için bir tehdit ve tehlike olarak kabul edilmesi gerekli bu akım karşısında, tavır alması gerekli vatansever çoğunluğun herhalde ilk vazifelerinden birisi, bu akımı yeterince incelemek ve öğrenmektir. Bir hastalıkla karşı karşıya bulunan hekimin yaptığı gibi, önce hastalığı teşhis etmek gerekmektedir.

Komünizm konuştuğumuz dilde (ve bütün dünya dillerinde) isteklerini, maksatlarını ifade edecek pek çok kavram ortaya koymuştur. Ve bu kavramlar bizim gündelik dilde kullandığımızdan bambaşka mânâlar ifade etmektedir. Sınıf, sınıf diktatörlüğü, devlet, hukuk, aile, üretim tarzı, proleterya ihtilâli, işçi - köylü ittifakı, köylerden şehirlere yönelik strateji, oportunizm, sosyal - emperyalizm, çayanizm vb.

Harbin hangi çeşidi uygulanırsa uygulansın, savaşta başarıya ulaşmanın ilk şartı istihbarattır. Bu da düşman hakkında gerçek bilgi demektir.

İşte bu yüzden, muhterem Aclan Sayılgan beyefendinin «Ansiklopedik Marksist Sözlük» isimli kitabını Türk okuyucusuna sunmayı millî bir vazife saydık.

Bu eserin, kavram kargaşasının ve marksizmin kitleleri yanıltan bulanık propagandasının hüküm sürdüğü günümüz Türkiye'sinde, büyük bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Ayrıca Marksizm konusunda araştırma yapacakların ve komünizm karşısında devlet ve toplumu korumakla birinci derecede görevli yönetici - aydınların, baş vuracakları ansiklopedik bir bilgi kaynağı olduğunu ilâve etmeliyiz.

Eser, marksizmin doktrin - ideoloji, metod, teşkilât, strateji ve taktik, alanlarıyla ilgili kavramlarını son derece objektif bir tutumla sergiliyor.

Yayınevimiz, üçüncü baskısını yaptığı bu kıymetli çalışmayla Türk okuyucusuna faydalı olacağı inancı içindedir.

ÖNSÖZ

Politik nitelikli bu küçük «Sözlük» Türkiye koşulları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Geniş kapsamlı bir Marksist sözlük değildir. Maddeler seçilirken Marksizmin felsefi, ekonomik bütün terimleri dünya komünizminin bütün kavramları; komünizmin tarihsel kişilerinin biyografileri, dünya çapındaki hareketlerin başlıcalarını çalışmalarımız içine almak amacına yönelmedik. Burada; kavram, biyografi ve terimlerin seçimini yaparken gözettiğimiz amaç, legal komünist literatürde, propaganda ve ajitasyonlara temel teşkil eden kavramlar, biyografiler Türkiye'deki bazı örgütleri ve bunlarla dolaylı dolaysız ilişkileri olan dış örgütleri hareket ve eylemleri seçmeye dikkat ettik. Bu sözlüğü hazırlarken, okuyucuların eline, bir anahtar sözlük vermeyi düşündük.

Komünizm, ülkemizde özellikle son zamanlarda bütün gücü ile teori ve pratiğini geliştirmektedir. Demokrasi dünyası ise kendi kamu oyunu aydınlatmak, komünizmin ne olduğunu, ne olmadığını duyurmak için yüzlerce bilimsel enstitüler kurarak, biyografiler, incelemeler yayınlanmaktadır. Komünizme karşı olabilecek literatür, bizde nicelik ve nitelik yönünden çok geri kaldı. Bu işi daha çok ticaret haline getiren bazı siviller üstlendi.

Binlerce gencimiz, dolaylı - dolaysız, bilerek veya bilmeyerek komünizmin komplolarına, fesatlarına kapılmışlardır. 12 Mart 1971 den sonraki duruşmalar, Üniversitelerden resmî kuruluşlara kadar, komünizmin nasıl dal budak saldığını ortaya çıkardı. Bundan ders alınıp alınmadığı; alınmışsa ne dereceye kadar alındığı bizim konumuzun dışındadır.

Türkiye, Sovyetler Birliği ile dünyanın en uzun deniz ve kara sınırına sahip bir ülkedir. Siyasal plâtformda Sovyetler Birliği komşumuzdur. Türkiye Politikası'nın barışcı temel ilkesi bu komşuluğu dostça ilişkilerle sürdürmektedir. Bununla beraber ideolojik alanda, Sovyetler Birliği'nin kendi uydusu olan ülkeler dahil, hiçbir memlekete karşı en ufak bir hoşgörüsü söz konusu değildir. Macaristan, Doğu Berlin, Çekoslovakya olayları meydandadır. Brejnev doktrini ile bütün doğu bloku ülkelerini, ideolojik bir sapmada, Kızıl Ordu işgal etme hakkına sahiptir. Bize karşı bugünkü koşullarda bir Çekoslovakya'ya yaptığını yapamaz, ama psikolojik propaganda yönünde bütün gücü ile saldırıya geçmekten çekinmez ve çekinmemektedir. Komünizmin dünya ölçüsün-

deki örgütlü güçlerinin ne olduğunu bilmek zorundayız. Bu, demokratik Türkiye'nin tehlikeler karşısında tavır alabilmesi için kaçınılmaz yoldur.

Dünya komünizmi nedir? Bu soruya cevapla işe başlarsak, Türkiyede komünizmin ne olduğunu belki bir parça anlamaya çalışırız.

1969 yılının ilk yarısında yayınlanan istatistiki bilgilere göre dünyada 88 komünist partisi vardır. Ve bunların üye militan sayısı 45.000.000 dur. (x) Komünist Partilerinin 14,ü iktidardadır. 35'i legal olarak muhalefet görevini yapmakta; 39'u illegal (yeraltı) faaliyette bulunmaktadır. Özellikle, Orta Doğudaki gerilla eylemleri; Güney Amerika'daki güçlü şehir gerillaları; Güney Asya'daki savaşlar; Avrupa'daki komünist gerilla denemeleri; Türkiye'de olagelmiş kışkırtmalar, şehir gerilla minyatürleri genellikle komünizmin denetiminde ve yönetimindedir. Eğer karamsaz bir gözlükle olaylara bakarsanız, dünya «zorlama bir ihtilâlin» içindedir. Türkiye'de bu «zorlamanın» dışında değil içindedir. Memleketimizde sosyalizm maskesi ile komünizm, aydınlarımızın en değerlilerine, gençlerimize, sorunları cazip bir çözüm yolu haline gelmiştir.

Dünya komünist partilerinin Çin-Sovyet ideolojik çatışmasından sonra buhran geçirdiği muhakkaktır. Komintern zamanındaki disiplin ve Moskova'ya bağlılık büyük nisbette azalmıştır. Sözgelimi, dünya komünist partilerinin 39'u Sovyet taraftarı, 5'i Kızıl Çin'den yanadır. Partilerin 30'u bölünmüş, 14'ü tarafsızlığını muhafaza etmeye çalışmaktadır. Aşağıdaki cetvel, (1969 yılındaki sayımlara göre) bize global olarak komünizmin ikinci dünya savaşından sonraki gelişmesini göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

ÜLKE ADI	LEGAL OLANLARI	İLLEGAL OLANLARI	BAĞLI BULUNDUĞU KAMP	ÜYE DURUMU
Afganistan	X	X	Sovyet	400
Güney Afrika		X	Sovyet	250
Arnavutluk	İktidarda		Çin	66327
Cezayir		X	Sovyet	900
Doğu Almanya	İktidarda		Sovyet	1769912
Batı Almanya	X		Bölünmüş	7000
Arjantin		X	Sovyet	60000
Avustralya	X		Bölünmüş	4750
Avusturya	X		Bölünmüş	27500

ÜLKE ADI	LEGAL OLANLARI	İLLEGAL OLANLARI	BAĞLI BULUNDUĞU KAMP	ÜYE DURUMU
Belçika (xx)	X		Bölünmüş	12500
Birmanya	X		Bölünmüş	3000
Bolivya	X		Bölünmüş	6000
Brezilya		X	Bölünmüş	15750
Bulgaristan	İktidarda		Sovyet	613313
Kamboçya		X	Bölünmüş	100
Kanada	X		Sovyet	2500
Seylan	X		Bölünmüş	2300
Şili (xxx)	X		Sovyet	45000
Çin	İktidarda			17000000
Kıbrıs	X		Sovyet	13000
Kolombiya	X		Bölünmüş	9000
Kuzey Kore	İktidarda		Nötr-bağımsız	1600000
Kostarika		X	Sovyet	600
Küba	İktidarda		Nötr-bağımsız	60000
Danimarka	X		Sovyet	6000
Dominik		X	Bölünmüş	1100
Ekvator		X	Bölünmüş	1650
El-Salvator		X	Sovyet	200
İspanya		X	Bölünmüş	5000
Finlandiya	X		Sovyet	49000
Fransa	X		Bölünmüş	275000
İngiltere	X		Sovyet	35562
Yunanistan (xxxx)		X	Sovyet	27000
Guadelup (Fransız Antilleri)	X		Sovyet	1300
Guatemela		X	Sovyet	750
Guyan (Güney Amerikada)	X		Bölünmüş	100
Haiti		X	Sovyet	400
Honduras		X	Sovyet	300
Macaristan	İktidarda		Sovyet	600000
Hindistan	X		Bölünmüş	125000
Endonezya		X	Bölünmüş	5000
Irak	X		Sovyet	1000
İrlanda	X		Sovyet	125

ÜLKE ADI	LEGAL OLANLARI	İLLEGAL OLANLARI	BAĞLI BULUNDUĞU KAMP	ÜYE DURUMU
Islanda	X		Sovyet	1000
İsrail	X		Sovyet	2000
İtalya	X		Bölünmüş	1500000
Japonya	X		Nötr-bağımsız	250000
Ürdün		X	Sovyet	700
Laos		X	Bölünmüş	- - -
Lübnan		X	Bölünmüş	6000
Luxemburg	X		Sovyet	500
Malezya		X		2000
Fas	X		Nötr-bağımsız	600
Martinik	X		Sovyet	700
Meksika	X		Bölünmüş	5250
Moğolistan	İktidarda		Sovyet	48570
Nepal		X	Bölünmüş	8000
Yeni Zelanda	X		Bölünmüş	400
Nikaragua		X	Sovyet	200
Nigeria		X	Bölünmüş	900
Norveç	X		Nötr-bağımsız	2500
Pakistan		X	Bölünmüş	1450
Panama		X	Sovyet	250
Paraguay		X	Bölünmüş	5000
Hollanda	X		Nötr-bağımsız	11500
Peru		X	Bölünmüş	2000
Polonya	İktidarda		Sovyet	2030068
Portekiz (xxxxx)		X	Bölünmüş	2000
Reünyon (Hint Okyanusunda bir ada, 430.000 nüfuslu)	X		Nötr-bağımsız	500
Romanya	İktidarda		Nötr-bağımsız	1800000
Singapur		X		200
Sudan		X	Sovyet	750
İsveç	X		Nötr-bağımsız	29000
İsviçre	X		Bölünmüş	4000
Suriye	X		Bölünmüş	3000
Çekoslovakya	İktidarda		Sovyet	1700000
Tayland		X		25

Tunus		X	Sovyet	100
TÜRKİYE (xxxxx)		X	Sovyet	(?) 1250
SSCB	İktidarda			13500000
A.B.D.	X		Sovyet	13000
Uruguay	X		Sovyet	21000
Venezuella		X	Sovyet	5000
Kuzey Vietnam	İktidarda		Nötr-bağımsız	766000
Güney Vietnam		X	Nötr-bağımsız	- - -
Yugoslavya	İktidarda		Nötr-bağımsız	1013500

Komünist Partilerinin üye sayısının, 1969'dan bu yana bir hayli arttığı tahmin edilebilir. Yukarıda aktardığımız istatistiki bilgiler içinde, «Bölünmüş» Partilerin üyelerinin çoğunun «Sovyet» taraftarı bir politikaya sadık kaldıkları unutulmamalıdır. Keza «Nötr-Bağımsızlar» da genellikle Sovyetleri destleklemekte, iki komünist süper devletin ihtilaf konularına, polemiklerine karışmak istememektedir. Eğer bu rakamlara üçüncü dünya ülkelerindeki, genel komünist stratejisi içinde hareket eden «Kurtuluş Orduları»nı da katarsanız, rakam bir hayli yükselecektir. Verilen rakamlar, adı «Komünist» olan partiler içindir. «İllegal» parti üyelerinin sayısı da asgari tutulmuş olup itibaridir.

Demokratik ülkelerde legal faaliyet gösteren komünist partilerinin, kendi başına serbest bırakıldıkları sanılmamalıdır. Anayasaları ile her özgürlüğü kabul eden ülkelerde bile komünist partileri yasaların buyruğu altında, ülke polisinin ve istihbarat örgütlerinin denetimindedir. Sözgelimi, Batı Almanya'da Komünist Partisi serbest bırakılmasına, iktidarda Marksist eyilimli Sosyal Demokrat Partisi bulunmasına rağmen, Batı-Alman Komünist Partisi dikkatle izlenmektedir. İsveç'den İngiltere'ye, İtalya'dan Fransa'ya kadar bu durum değişmez. Bizde ise, anayasal özgürlükler kavram olarak başı bozukluk, alabildiğine serbestlik anlamında yorumlanmakta, Türk Güvenlik Kuvvetlerinin gizli veya açık görev gören elemanlarının çalışmaları en nötr-kuruluşların dahi zaman zaman hücumuna uğramaktadır. Kitaplıklar 1960'dan sonra basılan Marksist yayınlarla doludur. Buna karşılık 1960'dan sonra basılan, komünizme karşı koyan değerli kitapların sayısı üçü beşi geçmemektedir. Küçük risalelerle, sorun geçiştirilmek istenmiş, büyük kitaplar yazılmasına tercümesine önem verilmemiştir. Kanunlardan gücünü alan ve yasa ile sınırlı olan güvenlik kuvvetleri, devleti koru-

ma mücadelelerini pratik alanda yürütebilmekte; fakat çeşitli nedenler yanında özellikle teorik alandaki mücadelede iş hacmi bakımından çok zayıf kalmaktadırlar.

Komünizme karşı yalnız güvenlik mensuplarının teçhiz edilmeleri yeterli değildir. Devletin güvenliğini koruyanlar kadar diğer devlet kurumlarındaki ilgililer de enazından aşırı solcular, komünistler kadar bilgili olmalıdırlar.

Komünist literatür mademki serbestçe basılıp satılmakta, madem ki, «Komünist Manifestosu»ndan, Lenin'in kitaplarına kadar bütün marksist yayınlar mahkemelerden beraat kararları almakta, o halde onlara karşı da geniş bir yayın kampanyasına geçmenin zamanı gelmiştir. Fransız Komünist Partisinin 25 yıl süreyle teorisyenliğini yapmış olan Roger Garaudy'nin, sosyalizmi eleştirilerini dikkatle okumak, bizlere zarar yerine fayda sağlayacaktır. «Kahrolsun Komünizm!» diye bağırmanın bundan böyle hiç bir etkisi kalmamıştır. 1945 - 1947 gençliğinin anti-komünist demonstrasyonlarda çağırdıkları şarkılara kulaklar tıkalıdır. Şapkamızı önümüze koyup, ciddi ciddi düşünmeli, aklın emrettiği yolu seçmeliyiz. «Benden sonra tufan» zihniyeti yok edilmelidir. Hz. Peygamberin «Ebediyen yaşayacağım, yarın öleceğim gibi hareket ediniz» Hadis-i şerifi, hepimizin ister sağcı olsun ister demokratik solcu her türk aydınının, değişmez ilkesi olmalıdır. «Benden sonra tufan» demek, bunu söyleyene de çocuklarına da, devletimizin geleceğine de hayır getirmiyecektir. Demokraside sorunların uzun vâdede halledileceğini unutmamalıyız. Demokrasi kestirmeyi değil, dolambaçlı uzun yolları gösterir. Kestirmeciler, ya kendi çıkarlarından başka hiçbir şeyi düşünmeyenlerin, yada diktatörlerin seçtikleri yoldur. Albert Camus'nün deyimine göre, mevcut rejimlerin enaz kötüsü demokrasi, mevcut rejimlerin en iyisidir. Öğrenmek ve bilmekle görevliyiz çağımızı. Görüş açılarımız geniş olmalıdır. Dünya değişmiştir. Televizyon, Radyo gibi araçlar, teleksler; ulaşım araçları sanki dünyada sınırları kaldırmıştır. Dünyanın en ücra köşesindeki bir olay dünyanın dört bir yanına bir anda yayılmaktadır .Ankara'dan uçağa binenler akşam yemeğini New York'ta yiyebilirler. Değişen dünyadaki yerimizi almak için değişen dünyanın şartlarına uymalıyız. İlme kapılarımızı açmalıyız. İnsan denen varlığı anlamaya çalışarak, demokrasi düşmanlığına karşı ona göre mücadele etmeliyiz. Hemen belirtelim ki bir mücadele yöntemi POLEMİKLERLE değil DİYALOGLARLA saptanmalıdır. Bilmeden yola çıkarsak, başarılarımız ömürsüz, kısa süreli olur. Sonunda bilen kazanır. Dünyaya kulaklarımızı tıkamamalıyız.

«Ansiklopedik Marksist Sözlük»ün üçüncü baskısı, bazı değişmeler ve ilâvelerle okuyucunun huzuruna çıkıyor.

Hacminin küçük boyutlu olması bir tesadüf değildir. Maddeleri seçerken, genellikle Türkiyeli marksistler tarafından ençok kullanılan ve çoğu hallerde kendilerine göre açıklama ve tanımları yapılan kavramlar, terimler üzerinde ısrar ettik. Amacımız, Türkiye'de gerçekten düşünce dünyamızı çarpıtan kavramlar kargaşasına ve gelişi güzel kullanılan terimlere elimizden geldiğince son vermek ve gerçek anlamlarını saptamaktır.

«Ansiklopedik Marksist Sözlük»ü hazırlarken anti-komünizm yapmak veya sosyalist veya komünist literatürde ve özellikle son onbeş yılda Türkiye'de en çok kullanılan kavram ve terimleri, marksistlere özgü objektif, ama gerçekte subjektif olan abartmalarla propagandistlerin eline malzeme vermek yolunu seçmedik. Bu nedenle, pek çok kavramı, marksistlere ve komünistlere göre açıklarken, kendi açımızdan eleştiri ve reddiyesini de yaptık.

Marksizm, gerçekte XIX. yüzyılın bir fenomenidir; ama oldukça dar kapsamlı bir fenomen. Marx'ın çağdaş siyaset platformundaki bulgularından biri genişleyen endüstriyle birlikte geleceğin siyasî güçlerinden birini işçi sınıfını, âdeta keşfetmiş olmasıdır. İşçi sınıfı da, çağdaş demokratik toplumda, kültürü, siyasî partisi ile yeri olan bir fenomendir. Marx, tüm yaratıcılığı işçi sınıfına bağlamakla en büyük tarihî hatasını işlemiş, burjuvazideki büyük potansiyel gücü görememiştir. Bu belki de onun bilerek işlediği hatadır. Bu nedenle, Marx'tan hareketle iktidarı alan gruplar, yaşadığımız çağın hümanizmasına en büyük kötülükleri yapmaktan çekinmemişler; uygar dünyamızda, dünyanın üçte birini konsantrasyon kampları ile doldurmuşlar; Nazizme rahmet okutan terörü geçerli kılmışlardır. Marx'ın görmediği bir husus da burjuvazinin, yaşadığımız yüzyılda bütün değerlerin yaratıcısı olduğu gerçeğidir.

Türkiye'nin son onbeş yıldaki kültürel alana yansıyan dramı daha öncede belirttiğimiz gibi marksist yayınların ve kaynakların bolluğu yanında, çağdaş dünyanın gerçekten bilimsel kaynaklarının çok az oluşudur. Bu nedenle, şartlanma, özellikle genç kuşaklar arasında kolayca sağlanıyor ve tek taraflı beyin yıkama işlemi demokrasiyle çelişen sert eylemlere bol bol malzeme hazırlıyor. Çünkü demokrasi polemikler,

kavgalar düzeni değil, diyaloglar yöntemidir. Diyalog olmayan yerlerde kaba kuvvet daima pusudadır.

Bu küçük hacimli kitapta Türkiye gerçeklerinde yer alan marksist kavram ve terimleri doğru olarak açıklamağa çalışırken, okurların yalnız bir taraftan gelen propagandanın etkisinde kalmamalarını düşündük.

Aclan SAYILGAN

(*) «Time» Dergisi, 13 haziran 1969 nüshası.

(**) Belçika Komünist Partisi Çin-Sovyet İhtilafı patlak verdikten sonra, bölünen ilk komünist partisi olmuştur. Daha önce de Belçika Komünist Partisi, kendi iç bünyesinde Belçika'daki Flaman-Frank ikililiği yüzünden sağlam bir disipline sahip değildi.

(***) Bu istatistik Şili'de, Dr. Gossens Salvador ALLENDE'nin «Birleşik Cephe»si iktidarı almazdan önce düzenlenmiştir. Dr. Gossens Salvador Allende «Dünya Barış Konseyi - World Council of Peace (WCP)»nin Şili teşkilâtının üyesi, eski «Frente de Acion Populer (FRAP)»in başkanı idi.

(****) Yunan Komünist Partisi (KKE), iç savaştan sonra (1949) kanun dışı ilân edilmiş, Albaylar Cuntasının devrilmesine kadar geçen uzun sürede illegal faaliyet göstermişti -EDA bünyesinde ve Haricî Büro olarak Moskova'da-. 1974 yaz sonunda Kıbrıs olaylarından sonra Cunta eriyince tekrar legal olarak faaliyete geçti.

(*****) Bu rakam Portekiz (1974 nisan) ihtilâlinden evvel (beş yıl önce) tespit edilmiştir. Portekiz Komünist Partisinin, ihtilâli hazırlayan ve faşizmi yıkan «Birleşik Cephe» organizasyonu hakkında bilgi yoktu.

(******) 1969 yılında verilen üye sayısı Türkiye için geçerli sayılmaz. «Türkiye İşçi Partisi»nin 1969 Genel Seçimlerinde 300.000'e yakın oy alması unutulmamalıdır. O günlerde eylemlerin yurt içi örgütü Mihri Belli'nin liderliğinde idi. Ve karmaşık bir üniteden meydana gelmişti. Lider durumunda olan Mihri Belli'nin Çin-Sovyet anlaşmazlığı karşısında «nötr-bağımsız» bir tutum takındığı söylenebilir. Sonraki günlerde, kendi fraksiyonundan kopan Doğu Perinçek liderliğindeki «Mao»cu fraksiyonu da Mihri Belli'nin örgütünde idi, 15 sayı «Aydınlık Sosyalist Dergi»yi çıkarmışlardı. Mihri Belli'den 1970 ekiminde kopan Mahir Çayan'ın gerillacı fraksiyonunun da Sovyetlere karşı olduğu gibi Çin'e karşı da fazla sempati beslemediğini söyleyebiliriz. Dr. Kıvılcımlı'nın da Çin ve Sovyetler karşısındaki tavrı karışıktı. O da Mihri Belli gibi iki süper komünist devletin ihtilâflı sorunları karşısında taraf tutmak istemiyordu. Sovyet taraftarları genellikle «Türkiye İşçi Partisi» için-

de bulunuyordu. Bunların da tutumları vazıh değildi. - Bir iki lider müstesna - Zeki Baştımar (Yakup Demir)'in Doğu Almanya'daki Harici Bürosu Türkiye'de etkili değildi. Zeki'nin ölümünden sonra Harici Büro'da kendisine TKP Genel Sekreteri diyen İ. (İsmail) Hakkı Bilen, bugün için Türkiye'de Zeki Baştımar'-dan da şanssız durumdadır. Binaenaleyh, yukarıdaki listede TKP'yi «bölünmüş» ve «nötr - bağımsız» göstermek daha yerinde olurdu. Üye sayısını da yaklaşık olarak 50.000 kabul etmek gerçeklere daha yakındı. Yalnız bu 50.000 rakamı, bir tek örgütün değil, bütün fraksiyonların - 1971 martından önceki bazı gençlik kuruluşları da dahil - üye sayısıdır.

1973 ekim seçimlerinden sonra, soldaki gelişmeler ve bölünmeler nedenleriyle birlikte son şeklini almış gibidir. O güne kadar soldaki bölünmelerle ilgili tespitlerimiz daha ziyade kategorik bir görünümdeydi. Genel kanaat oydu ki; Türk solundaki bölünmeleri belgeleyen iki faktörden biri liderlik çekişmeleri, ikincisi sureta stratejik farklılıklardı.

Oysa ekim seçimlerinden sonra ve özellikle Anayasa Mahkemesi'nin müdahalesi ile Af Yasasının geniş bir platformda uygulanması sonucu, aşırı solcular geniş yayın kampanyası içinde kategorik bölünmelere tarihsel bir perspektif getirdiler.

İçinde bulunduğumuz günlerde Türk solundaki bölünmeleri sebepleri ile ortaya koymak mümkündür.

Yurt dışında yayınlanmakta olan ve Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin organı «Atılım» dergisinin Ocak 1975 sayı: 1 (13) nüshasında çıkan «Savaş Çizgisi» başlıklı yazıda Türkiye Komünist Partisi'nin ana bünyesinde önemli değişiklikler yapıldığını belgeleyen fikirler yer almaktadır. Bu yazıya göre, bugün Türkiye'de geçerli olan sol hareketlerin liderleri takbih edilmekte, Stalin döneminde tasfiye edilmiş olan ölü - diri liderler, ön plana çıkarılmaktadır. Söz gelimi, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Dr. Şefik Hüsnü Değmer, Mihri Belli, Doğu Perinçek, Hasan Âli Ediz, Vedat Nedim Tör ağır bir dille suçlanmakta; bunun karşısında Dr. Şefik Hüsnü zamanında Türkiye Komünist Partisi'nden kovulmuş ve lanetlenmiş olan Sadrettin Celâl Antel, Baydar Salih Hacıoğlu, Affan Hikmet gibi eski komünistlerle bunların Türkiye'deki uzantıları ve devamcıları ön plana çıkarılmaktadır.

Ekim 1973 seçimlerinden sonra çıkan yayınlardan öğreniyoruz ki Türkiye Komünist Partisi'ndeki temel farklılaşmanın tarihi 1932 yılıdır. Bu yıllarda Mustafa Börklüce, Hüsamettin Özdoğu ve taraftarları Türkiye Komünist Partisi'nden kesin olarak tasfiye edilmişler ve parti içinde «Muhalefet Grubu» adı verilen bir fraksiyonu oluşturmuşlardır. İki grup arasında temel farklılık Türkiye Komünist Partisi'nin kurucularından ve kurtuluş tarihinden hareket

noktası bulur. Mihri Belli'nin ideolojik yönetimindeki «Emekçi» dergisinin dördüncü sayısında yer alan bir makaleye göre Türkiye Komünist Partisi 1925 yılında Dr. Şefik Hüsnü tarafından teşkil edilmiştir. Bu yazı imâen de olsa Mustafa Suphi'nin Bakû Şark Milletleri Kurultayı günlerinden sonra kurmuş olduğu Türkiye Komünist Partisi'nin ve onun uzantısı Anadolu'daki «Halk İştirakûyun Partisi»nin inkârı anlamına gelmektedir. Zaten yukarıda andığımız «Atılım» dergisinin tepkisi de bu yüzden olmuştur. Bugüne kadar ancak üç sayı çıkabilen «Gerçeğin Sesi» dergisinde İbrahim Sırrı Topçuoğlu'nun hatıratı ilgi çekici bilgilerle doludur. Bu derginin yazıları ve muhtevası 1932 «Muhalefet Grubu»nun görüşlerini ve fraksiyonel tutumlarını belgelemekte aynen «Atılım» dergisinde olduğu gibi Dr. Şefik Hüsnü ve partinin 1925 yılında kurulduğu iddiası reddedilmekte, Türkiye Komünist Partisi'nin ilk liderinin Mustafa Suphi ve Merkez Komitesi'nin üyelerinin de 1932'de partiden atılan Hüsamettin Özdoğu, Ali Rıza Keskin, Mustafa Börklüce oldukları ileri sürülmektedir.

«Atılım», «Gerçeğin Sesi» arasındaki paralellik, «Emekçi»nin bunlara karşıtlığı Türkiye Komünist Partisi içindeki gerçek kavgaya tarihsel bir derinlik kazandırmaktadır. «Yeni Dünya» dergisinin bir ara «Emekçi» dergisine arka çıkar görünerek Dr. Şefik Hüsnü Değmer'i savunmaya yeltenmesi karşısında beliren tepki bu dergiyi müteakip sayılarında teenniye ve tarafsızlığa sevketmiştir.

A

AGİTATİON — Bkz. Kışkırtma «Tahrik».

ALT YAPI VE ÜST YAPI — Marksist terminolojiye göre bir toplumda ekonomik - sosyal ilişkiler ile diğer bütün ilişkileri ifade eden tarihî materyalizm kavramları.

Altyapı, toplumun ekonomik yapısını teşkil eden üretim ilişkilerinin tümüdür. **Üstyapı** ise fikirleri organizasyonları ve kurumları içine alır. Üstyapı fikirleri aynı zamanda, sosyal bilincin belirli formları olan sıyasî hukukî, ahlâki, estetik, dinî ve felsefi görüşleri içine alır. Bu kategorik ve determinist görüş'ün yanlışlığı, 1890'larda Engels tarafından da ifade edilmiştir. Joseph Bloch'a 21 Eylül 1890 da Londra'dan yazdığı bir mektupta Engels şunları söyler: «..Gençlerin bazen iktisadî cepheye gereğinden fazla ağırlık vermelerinin sorumluluğu Marx'a ve kısmen de bana aiddir. Hasımlarımızın karşısında onların inkâr etiği başlıca ilkede israr etmek zorundaydık; böyle olunca da, karşılıklı etkiye katılan diğer etkenlere hakettikleri yeri ayırmak için her zaman yer ve fırsat bulamıyorduk...» (Bkz. K. Marx - F. Engels, Felsefe İncelemeleri, S. 146) Toplumsal kurumları, bir birine öncelik tanıyarak ele almak antropolojik yönden tutarsızdır. Her toplum, kendi yapısına, koşullarına göre, Marksistlerin bu kategorik tasnifine uymayan ölçülerle, en umulmadık kurumlardan birini temel alabilir; sözgelimi toplumsal dinamik bazı yerde

hukuk bazı yerde din vs. olabilir. Holistik (bütüncü) felsefe de bütünün parçalara indirgenemiyeceğini belirtir. Marksistlere göre, üstyapı kurumlarını şekillendiren altyapıdır. Bundan ötürü bir toplumun düzenini değiştirmek için, önce altyapının değişmesi gereklidir. Gene aynı nedenle marksistler, siyasî hukukî ve sosyal alanlardaki devrimleri, «küçük burjuva devrimleri» olarak nitelerler. Atatürk marksistlere göre küçük burjuvazinin en radikal kanadını temsil eder.

AMBALAJ SANAYİİ — Türkiye'de marksistlerin çarpıtarak icat ettikleri ve sık sık kulandıkları sermaye gruplarının girişimlerini küçültmek ve onları yabancı sermayenin aracıları göstermek için abarttıkları bir kavram. Özellikle bizdeki anlamına göre ambalaj sanayii, sanayileşme iddiasında bulunan bir kısım girişimlerin imal edilmiş malları dışardan getirterek sadece paketlemeyle yetindiklerini anlatmak için kullandıkları bir deyimdir. Gerçekte ambalaj sanayii, sanayileşmenin yan kurumlarından biridir.

ANARKO - KOMÜNİZM — (Bkz. Anarşizm)

ANARŞİZM — Anarşizmin komünistlere göre felsefi anlamdaki açıklaması şöyledir. «Proletarya diktatörlüğü de dahil, her türlü otoriteye düşman olan; geniş çapta üretim temeline dayanan toplum ilerlemesinin karşısında küçük, özel mülk sahiplerinin menfaatlerini koyan bir küçük burjuva sosyo-politik eğilimdir. Felsefî temeleri ferdiyetçilik subjektivizm ve iradeciliktir...» **Hal böyle iken bazılarının Türkiye'de komünistlerin giriştikleri tedhiş ve gerilla eylemlerini anarşistlikle suçlamaları komünizmi bilerek veya bilmiyerek temize çıkarmaktan başka bir anlama gelmemektedir.**

Gerçekte, anarşizm, eski Yunan dilindeki **Anarchia** kelimesinden alınmıştır. Kanunsuzluk anlamına gelir. Türki-

yedeki son olaylarda komünistler ise mevcut düzeni ve kanunları yıkıp, kendi Marksist - Leninist sosyalist düzen ve kanunlarını getirmek istemektedir. Anarşizm organize otoritenin olmamasını savunan bir doktrindir. Anarşistler her türlü devlete karşıdırlar. Fertlerin, silâhlı kuvvetler, mahkemeler, hapishaneler ve yazılı kanunar olmadan serbestçe bir arada yaşamalarını isterler. Metodları Marksistlerden çok farklıdır. Bir kısım anarşistler toplumun barışçı yollarla anarşiye geçmesini isterler. Bir kısmı da İHTİLÂL'le amaca varacaklarını savunur. William Godwin (1756-1836) adlı bir İngiliz, sosyal adaletin hüküm sürebileceği küçük mülkiyet sahiplerinden meydana gelmiş devletsiz bir toplum tasavvur etmişti. Michael Bakunin (1814 - 1876) adlı Rus ihtilâlcisi ise, Marx'ın otoriter sosyalizmine karşı merkezden idare edilmeyen bir sosyalizmi savunmuştu. İhtilâl profesyonel bir kadronun, disiplinli silâhlı militanların değil, kitlelerin kendiliğinden yapacağı hareketin eseri olmalıydı. Leon Tolstoy (1828 - 1910) da dindar bir anarşist idi. Devletle Hristiyanlığın bir arada yaşamayacağını söylüyor ve dünyaya sevginin hakim olmasını istiyordu. 1877 - 1907 yılları arası anarşist kongreleri toplanmış fakat sürekli bir örgüt kurmağa muvaffak olamamışlardır. Sendikalizm de anarşizmin başka bir koludur.

ANTİ - EMPERYALİZM — Çağdaş görünümü ile anti-emperyalizm az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, o ülkenin kapitalist ülkelerle olan ilişkilerini ortadan kaldırmak için kullandığı etkili mücadele şeklidir. Siyasî ve iktisadî bağımsızlığın kazanılmasında, Komünistler, kapitalist dünyaya karşı anti-emperyalist mücadeleyi önerirler. Bizde Millî Demokratik Devrim stratejisi içinde anti-emperyalist mücadele şekli bu anlamda kullanılmaktaydı. 1920 Eylülünün ilk haftasında aktedilen «Bakû Kongresi» doğu halkları için anti-emperyalist bir

savaş stratejisinin saptanması amaciyle III. Enternasyonal tarafından tertip edilmişti. O yıllarda Türkiye, Yunan emperyalistlerine karşı savaş veriyordu. Sovyetler Birliği, Türkiye üzerinde egemenliklerini kurabilmek amaciyle, Türkiye'nin İstiklâl Savaşı'na tekaddüm etmek istediler. Bu amaçla Kominterni (III. Enternasyonali) harekete geçirdilerse de Bakû'da istedikleri sonuca ulaşamadılar. Anti-emperyalizmin komünist jargonundaki anlamı siyasî bir kavrama karşılık verir. O günkü koşullar içinde Sovyet çıkarlarına göre, anti-emperyalizmin taktik ve stratejisi saptanır ve uygulama alanına geçilir. Oysa, ülkelerin bağımsızlıklarını savunmak için, millî ihtiyaç ve gereklerine göre saptadıkları bir anti-emperyalizm vardır. Anti - emperyalizmin Sovyet emperyalizmine karşı ilk teorisi ve uygulayıcısı Kazan Türklerinden Mir Sait Sultan Alioğlu (Rusların deyimi ile Sultan Galiev)'dur. Milli Kurtuluş Savaşlarının, Türkiye çıkarlarına göre saptanmış anti-emperyalist mücadelesi Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki İstiklâl Savaşıdır. Kömünist literatürde «emperyalizm», Lenin'in yazdığı «Kapitalizmmin Son Aşaması Emperyalizm» adlı eserde somutlaşmakla birlikte, Lenin'in sayısı çok az olan biiimsel eserlerinden biri olan bu kitaba komünistler nedense çok atıflar yapmazlar. Emperyalizmi, Lenin'in açıklamalarına göre kabul etmek gerekirse, o takdirde bugün, Doğu Avrupa ülkelerindeki Sovyet tutumunu kolaylıkla emperyalist olarak nitelemek mümkündür. Komünizmin anti - emperyalizm taktikleri Batı Komünizmi'nin geçerli ilkelerinde geliştirilmiş değildir. Daha ziyade anti-faşizm geçerlidir bu ülkelerde. Lenin'in emperyalizme verdiği anlamla İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Komünist stratejistlerinin ve taktikçilerinin anti - emperyalizme verdikleri anlam başka başkadır. Lenin, mümkün olduğu ölçüde bilimsel verilerden, istatistiklerden hareket

ederek emperyalizmi tanımlar. Metodolojisi materyalistçedir. Bunu doğal karşılamak lâzımdır. Lenin, bilim dışı sonuçlara anti - emperyalizmin ulaşacağı merhalede ulaşır, siyasal yargılarda karar kılar. Lenin, objektif olarak kitabında emperyalist güçlerin gelişme süreçlerini izlemiştir. Sermaye ihracının sömürge bölgelerinin ilhak edilmelerine ve milyonlarca sömürge halklarının emperyalist egemenliğin boyunduruğu altına girmelerine nasıl yol açtığını 1916 yılının verilerine göre göstermektedir. Lenine göre, dünyanın hiç bir bölüşümü emperyalist güçleri tatmin etmez. Çünkü ortada eşit olmayan gelişme yasası vardır ki, bazı emperyalist güçler gelişip diğerlerini geçtikleri zaman, dünyanın bu yeni güçler dengesine uygun bir biçimde yeniden bölüşülmesi talebinin öne sürülmesi demektir. Emperyalizm bu bakımdan emperyalist savaştan ayrılmaz. Anti-emperyalizm Lenin'e göre proleter devrimini hazırlar. Buysa bilimsel olmayan siyasal bir yargılamadır. Anti-emperyalist mücadeleyi vermiş millî kuvetlerin başarı sağladıktan sonra demokrasiyi benimsedikleri çağımızın bir fenomenidir.

ANTİ - FAŞİZM — Dünya Komünist Partilerinin, uluslararası proletarya dayanışmasını gerçekleştirmek için, yürüttükleri kampanyanın adı. Amacı, dünya halkları arasında, komünist partilerin önderliğinde geniş bir birleşik cephe sağlamak, burjuva hükûmetlerini yıkıp, proletarya diktatörlüklerini kurmaktır. anti-faşist kampanya, farklı koşullarda, farklı amaçlara yönelir. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce anti-faşizm, Sovyetler Birliği'nin dışında bu ülkeleri çevreleyen devletlerin gücünü yıkmak, onların Sovyetlere karşı silâhlı, silâhsız her türlü taarruzlarını pasifize etmek, o ülke iktidarlarını zaafa uğratmak için yürütülen bir kampanya idi. Bu dönemde, komünizme karşı Avrupa'da en etkili güç Almanya idi... Bu nedenler, komin-

tern, Alman Nazileri'ni, faşizmin en gerici biçimi olarak niteledi. Bütün faaliyetlerini bu ülkede yoğunlaştırdı. III. Enternasyonalin Altıncı Kongresi onüçüncü oturumunda faşizmi, finans kapitalin en gerici en bağnaz ve en emperyalist unsurlarının açık, yıldırıcı diktatörlüğü biçiminde tanımladı ve Almanya'yı uluslararası karşı - devrimin öncüsü, emperyalist savaşın başlıca kışkırtıcısı ve dünya üzerindeki ilk proleter devleti olan SSCB'ne karşı cihatı başlatan güç olarak ilân etti (1935 yıllarında). 1935'lerde anti-faşizm komünizmin resmi parolası haline geldi. Çünkü bu dönemde Hitler iktidarı kendiliğinden yıkılmayacak şekilde gücünü dünyaya ve Almanya'ya kabul etirmişti. 1933 Rayştag yangını günlerinde Komintern anti-faşizm savaşı değil, âdeta Naziler'le dirsek teması yaparak Sosyal Demokratlar'ı yıpratma savaşı veriyordu. Sosyal Demokratlar, sosyal faşizmin temsilcileri idi. Sovyetler Birliği ve ve O'nun denetiminde olan komintern için Komintern Genel Sekreteri ve iki Bulgar komünistinin Rayştag yangını üzerine mahkemeye verilmesi ile başlayan duruşma, Sovyetler tarafından esir mübadelesi teklifi ile durduruldu. Dimitrov ve iki Bulgar, Sovyetler Birliği'ndeki Yahudi komünistlerden bir kısmının Nazilere iadesi şartı ile Ruslara teslim edildiler. Anti-faşizm 1939 yılına kadar, şiddetini azaltarak sürdü. 1939 yılında Nazi-Sovyet Paktı'nin imzalanması ile sona erdi. Vaktaki 1941 Haziran'ında Almanya'da Sovyetler Birliği'ne karşı taarruza geçtiler, anti-faşizm daha geniş bir platformda yeniden piyasaya sürüldü. İkinci Dünya Savaşı içinde, anti-faşist kampanya, liberal burjuvaziyi de saflarına alarak, tüm demokratik ülkelerle birlikte ortaklaşa, Hitler Almanyası'nı yıkmak amacına yönelmişti. Ekonomik yönünden çok, siyasal yönü ağır basıyordu. 1935'lerde, faşizm sermayenin emekçi kitlelere yöneltebileceği en azgın saldırı, kudurmuş bir gericilik, bir kar-

şı devrim hareketi, emekçi kitlelerin en korkunç düşmanı olarak nitelenmesine karşılık —ki bu dönemlerde Sovyetlerin Naziler'le ticarî ilişkileri ileri safhadaydı; İspanya iç savaşında da Sovyetler Franco kuvvetlerine silâh satıyorlardı. (Bkz. Arthur Koesler, Sıfır ve Sonsuzluk.)— İkinci Dünya Savaşı içinde, demokrasiye karşı olan güçlerin bir silâhı, özellikle Hitler Almanyası'na yöneltilmiş bir suçlama idi; sermaye grupları söz konusu değildi.

Anti-faşizm, ekonomik yönüyle son savaş döneminde, kapitalizmin, Almanya'da kartelleşen ve tröstleşen biçimlerine karşı savaş açmış, bu tür sermaye faşizm olarak nitelenmişti. 1931 yılından 1935 yılına kadar geçen sürede komünistlere karşı sert mücadele yürüten ülkeler, tabiî Komintern'in bitmez tahriklerine maruz kaldıkları için böyle davranmışlardı. 1931'de, Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi Nikola Kofadjiev; 1932'de Macaristan Komünist Partisi üyesi İmre Sallai; 1934'te Alman Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi ve Ernst Thelmann'nın ölümünden sonra Parti lideri olan John Scheer 1933 kasımında Gestapo tarafından tevkif edilmiş ve asılmışlardı. 1935 yılında komünistlerin öldürülmeleri hızlandı. Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi Gençlik Seksiyonu üyelerinden Yordan Lyutibrodski; Alman komünistlerinin ileri gelenlerinden Fritz Schülze; Bulgar Kamünist Hareketi Gençlik örgütleri liderlerinden Alexander Voykov idâm edildiler. 1931 ile 1935 yılları, Sovyetler Birliği ile Almanya arasındaki soğuk savaşın en hareretli yıllarıydı. komintern, Alman yanlısı ülkelerde olduğu gibi, Almanya içinde de kesif ajitasyon ve propaganda savaşını, silâhlı ayakalnma denemelerini yürütüyordu. Sovyet-Alman soğuk savaşının doğurduğu doğal bir sonuçtu anti-faşizm; ve sonrası günlerde dünya komünist partilerinin gerek propaganda alanlarında gerek aji-

tasyonlarda, gerekse geniş cephe taktiklerinde en güçlü vazgeçilmez silâhı haline geldi. Anti-faşizm İkinci Dünya Savaşı'nde da etkili bir araç olarak kullanıldı. Savaş sonu, Sovyet-Amerikan balayı sona erdikten sonra, faşizm suçlamalarında Amerika Birleşik Devletleri baş köşeyi aldı. Komünist olmayan, hatta Yugoslavya gibi komünist olan ülkeler de faşistlikle, faşizmle suçlandı anti-faşist programlarında hedefler arasında yer aldı. Demokratik ülkelerde demokratik haklardan yararlanan komünistlerin yıkıcı akımlara karşı idarî ve hukuki tedbirler almasını önlemek amacıyle aydınlara ve gençliğe dayanarak saptadıkları mücadele şekline anti-faşizm demek, çok yerel ve dar bir tanımdır. Anti-faşizmi, Sovyetler Birliği'nin dünya mikyasındaki bir taktiği olarak nitelemek, bu taktiğin esnekliği üzerinde durmak, şartlara göre kâh daralan kâh genişleyen anlamlara bürünen bir CEPHE taktiği olarak tanımlamak, sorunu en doğru olarak ortaya koymak olur. (Bkz. FAŞİZM).

ANTİ-KOMİNTERN — Nazilerin Almanya'da kominterne karşı 1936 yılında kurdukları faşist bir Enternasyonal. Genellikle Sovyetlerden Almanya'ya sığınmış anti-komünistleri, değişik milliyetli anti-Sovyet unsurları barındırıyordu. Anti-komintern, nazizmin savaş içindeki propaganda araçlarından biriydi ve Sovyet Rusya'ya müteveccihti.

ANTİ-KOMÜNİZM — Dünya milletlerinin hürriyet ve varolmak savaşı anti-komünizmle mümkündür. Amerika Birleşik Devletlerinden Türkiye'ye kadar tüm demokrasiler ve demokratik değerler için bu kural geçerlidir. Bir başka deyimle, ikiye bölünmüş bir dünyada demokrasiler, gelişmeyi, barışı, bağımsızlığı, insan hak ve özgürlüklerini savunurlarken; komünizm eski dünyanın değerlerine karşı insafsız bir saldırı halindedir. Varlığını ve gelişmeyi savunma, hür dünyayı bugün

kendiliğinden anti-komünist bir plâtform'da birleştirmiştir. Bu bakımdan, komünist terminolojide «anti - komünizm» emperyalist reaksiyonerlerin (!) kullandığı baş ideolojik ve politik silâh olarak yer alır. Türkiyeli komünistlere, göre «anti - komünizm» Amerikan emperyalizminin bir ihraç malıdır. Gene komünistlere göre «anti-komünizm» burjuva ideolojisinin hâd derecedeki dejeneransının bir yansımasıdır.

APARAT — Latince de **Apparate, Apparatus.** Cihaz anlamında bir kelime. Komünist terminolojide, herhangi bir kuruluş içinde meydana getirilen gizli örgüt anlamında kullanılır.

ARKADAŞ (Camarade), «Yoldaş» — Komünistler, gizli veya açık örgütlerinde toplantılarda, mektuplarında —Özel, Resmî— birbirlerine «Bey», «Efendi» gibi hitaplarda bulunmazlar. Zâhiri bir eşitlik sağlamak için bir birlerine «Arkadaş» veya «Yoldaş» diye hitap ederler. Türk Komünist Partisi'nde nedense bir dönemden sonra —1946 yılında— «Yoldaş» kelimesi terkedilmiş, Fransızca'daki Camarade kelimesinin Türkçe karşılığı «Arkadaş» tâbiri kullanılmağa başlanmış ve bu tâbir tutunmuştur.

ARTIK DEĞER — Üretilen malların değerleriyle, bunların üretimi için ödenen ücretlerin değeri arasındaki fark. Marksist bir deyim. Değer - emek teorisinin bir devamı, sonucu. Marksizme göre, sermaye düzeninde bir malın değeri, onda toplanan insan emeği ile belirlenir. Sermaye düzeninde (kapitalist toplumlarda) insanın emek gücü de meta haline gelmiştir. Pazarlardaki doğa ürünü mallar gibi insanın emek gücü de mal haline gelmiş ve öteki mallar gibi değiştirme değeri ile alınıp satılan bir nesne olmuştur. Kapitalizm, Marx'a göre, insanı her mal gibi, değiştirme değeri ile alınıp satılan ve kullanma değeri olan eşya hâline getirmiştir. Bir malın

değiştirme değeri, onun yeniden üretilmesi için gereken emek süresiyle belirlenir. İnsan çalışma süresi içinde artık-değer de üretmektedir. Marx'a göre, emeğin gerçek değeri insana ödenmemekte ve aradaki fark artık-değer olarak nitelenmektedir. İşçiye ödenen emeğinin karşılığı değil, emek gücünün karşılığıdır. Sözgelimi, sekiz saatlik bir çalışma süresinde işçinin kendisini yeniden üretmesi için dört saatlik çalışma süresinin yeteceğini kabul edersek, geriye kalan dört saatlik çalışma süresi artık-değer üretimini gerçekleştirir. Makina ve diğer üretim araçlarının hiç biri artık-değer yaratmaz. Artık-değer yaratan tek mal, eşya, insandır Marx'a göre. Marx kesin konuşur ve şöyle der: «Artık-değer üretimi, kapitalist üretim biçiminin mutlak yasasıdır». Oysa, çağımız iktisatçıları, artık değer teorisinin geçersizliğini kanıtlamışlardır. Maddi değerlerin, emekle birlikte, sermaye, teşebbüs, , ihtiyaç, azlık, çokluk, hatta moda gibi çeşitli unsurlara bağlı bulunduğu belirlenmiştir. Artık-değer kavramının temelindeki yanlışlıklar, teknik gelişmeler sonucu, makinenin büyük ölçüde insanın yerini tutması yüzünden geçerliliğini kaybetmiş, insanın tezgâh başındaki çalışma süresini kısaltmıştır. Sibernetik bilimlerin gelişmesi, otomasyon, insana, kendisi için ayrılan zamanın uzamasını sağlamıştır. Bu sanayi devriminin içindeki yeni bir devrimi oluşturmuş, proleterya, Marx'ın iddialarının aksine nesneleşmek, fakirleşmek yerine, burjuvalaşmış ve aslî hüviyetini, insanlığını korumuştur. İşçi-müteşebbis terkibi, çağdaş kapitalizmin, halk arasında yaygınlaşmasının simgesidir.

ASKERİ APARAT — Apparatus, lâtince kökten gelen bir kelime. Takım, aygıt, cihaz, makina, levazım, alet anlamında. Silâhlı kuvvetler içindeki gizli Kömünist kadrolar.

Askerî aparatlar komunist partilerin Merkez Komitelerine dahil bir veya birkaç kişiden ihtiyaca göre müstafi su-

bay, assubay veya emniyet mensubu şahıslardan kurulur. Askerî aparatların geniş fakat gizli görev alanı vardır: Militanlara silâh ve teçhizat sağlamak, ordunun moralini bozmak, sabotaj, askeri isyana teşvik, parti için istihbarat gibi... Gizli veya açık komünist partileri, bulundukları ülkenin ordusuna sızamamışlarsa o ülkedeki Sovyet sefaretinin askeri ateşeleri, TASS ajansı muhabirleri, ticaret mümessilleri askerî aparat sağlamak görevini üzerlerine alırlar. Meselâ Musaddık zamanındaki İran Kömünist Parti-si'nin aparatları Sovyet Kültür teşkilâtı (VOKS) tarafından yönetilmişti. Askerî aparatlar ve partinin sivil yöneticileri ile irtibat mutavassıtlar tarafından yapılır. Askeri komitelerde ordunun her sınıfına tekabül eden ayrı şube ve ihtisas sahibi elemanlar mevcuttur.

«ASYA TİPİ ÜRETİM TARZI» (ATÜT) — Doğu toplumlarına özgü bir üretim biçimi. Karl Marx'ın 1858 - 1859 yıllarında «Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı» (Zur kritik der Politischen Ökonomie) ve «Kapital» eserlerine hazırlık olmak üzere yazdığı (Grundrisse der Kritik der Politischen Ökonomie) adlı eserinde (Formen Die der Kapitalischen Produktion Vorhergehen) bölümünde Batı toplumlarının geçtiği kölelik, derebeylik üretim tarzları aşamaları dışında, doğu toplumlarına aid, başka üretim tarzlarının da bulunduğunu yazmıştır. Bu toplumlar kapalı köy ekonomisi halinde yaşar. Köy birimi içinde tarım ve küçük sanayi bölümü oldukça gelişmiştir. İş bölümü sonucu yaratılan artık değer bir «Üstün otorite» (Devlet) tarafından vergi ya da iç yağma zoru ile zaptedilir. Üstün otorite (Devlet) kamu hizmetlerini, özellikle toprağı sulama hizmetini sağlamakla görevlidir. Bundan dolayı toprak mülkiyeti müşterek ya da devlete aiddir. Asya tipi ekonomik sistem derebeyliğe ve de dolayısı ile Kapitalizme geçmek için gerekli ve yeterli içsel di-

namiğe sahip değildir. Marksistlerin bu konu ile ilgilenişi 1953'ten sonradır. Zira 1932'lerde Komintern bünyesinde ATÜT tartışmaları Stalin'in sert müdahalesi ile durdurulmuştu.

Türkiye'de, iktisad profesörü Sencer Divitçioğlu ATÜT ile ilgili bir deneme ile Osmanlı tarihine ATÜT metodu ile yaklaşan bir inceleme yayımladı. Aynı konuda Selâhattin Hilav araştırma niteliğinde makaleler kaleme aldı. Etkisi daha çok sinema ve roman san'atı alanlarında görüldü.

AŞAMA — Marksist terminolojide yer alan bir sözcük. Üretim araçlarında kollektif mülkiyetin kurulması için, toplumsal gelişmede gerekli olan zorunlu dönemlere «aşama» denir. Marksistlere göre, bütün toplumlar, üretim araçları mülkiyetini fertlerin elinden çıkıp müşterek olmasını sağlayacak sürekli bir gelişme içindedirler. Ancak bu gelişme birden bire olmaz. Her toplumun şartlarına göre belirli aşamalardan (merhalelerden) geçer. Ekonomik, politik ve sosyal nitelikteki bu dönemlere «aşama» denir. Sözgelimi, Milî Demokratik Devrim aşaması, Sosyalist Devrim aşaması gibi.

AŞMA, (Dépassement) — Bir şeyin, aynı zamanda hem ortadan kaldırılmasını, hem de korunmasını ifade eden, Hegel felsefesinde sık sık kullanılan bir terim. Gegel, mantığın soyut kategorilerinin hareketini karakterize etmek için bu terimi kullanır. Tez, anti-tez, sentez üçleminde. Diyalektik materyalizm Hegel'in bu kavramını geliştirmiş, alt bir düzeyle üst bir düzey arasındaki bağlantıyı ifadede kullanmıştır. Diyalektik materyalizm bir aşma felsefesidir ve idealizme materyalizm zıddiyetinin aşılmasıdır.

AŞIRI SOL — Marksist terminolojide, komünizme karşılık veren böyle bir kavram yoktur. Sol sapmanın Fransızca karşılığı Goşizm'le de il-

gisi yoktur bu deyimin. «aşırı sol» Türkiye'de komünizme karşı olanların kullandığı ve şikâyet halinde adlî takibattan kurtulmak için uydurdukları, zaruretten doğmuş bir deyimdir. Yasaların garip bir işleyiş tarzı vardır.

«AYBAR OPORTÜNİZMİ» — Mehmet Ali Aybar'ın TİP Genel Başkanı olduğu günlerde, parlamenter yollarla ve demokratik seçim mekanizması ile Emekçilerin iktidara geleceğini savunmasına, Millî Demokratik Devrim grubunun taktığı ad. (Aydınlık Sosyalist Dergi; No: 15, Mahir Çayan, «Sağ Sapma», s. 189.)

B

BABEUF'çülük — Adını Gracehus Babeuf'tan alan, XVIII. yüzyılda sosyalist düşüncenin gelişmesinde bir adım olan akım. Tek Merkez tarafından yönetilen, tek bir millî komün, eşitler cumhuriyeti kurmak için girişilen ihtilâlci bir hareket. Babeuf ve arkadaşlarının gizli örgütü öğrenilmiş ve 1797'de Darthé ile başı beraber uçurulmuştur.

BAKÛ KONGRESİ — 1-8 Eylül arası 1920 yılında, III. Enternasyonel'in 2. Kongresinde alınan bir kararla Bakû şehrinde toplandı. Çeşitli Doğu ülkelerine çağrılar yapılarak, bu kurultaya delegeler davet edildi. I. Doğu Halkları Kurultayı'na çeşitli milliyetlerden 1891 delege katıldı. 38 milliyetten oluşan delegelerin 1273'ü partili (55'i kadın) idi. Kongrede III. Enternasyonal'a (Komintern'e) bağlı üye partilerin temsilcileri de vardı. Türkler 235 delege ile en kalabalık grup olarak Kongreye katılmışlardı. Kongre Başkanı Zinoviev'di. Kongre'den sonra Türk Komünist Partisi'nin Rusya'da kurucusu olacak Mustafa Suphi, Kurultayın Çalışma Kurulu üyesiydi. Türkiye Millî Kurtuluş Savaşı içinde bulunduğu için, Kongre'ye katılan Türkler arasında yalnız komünistler değil, Ankara Hükûmeti'nin temsilcileri de vardı. Zira Bakû Kurultayı, Mazlum Doğu Halklarının Millî Kurtuluş Savaşları için kararlar alacaktı. «**Bkz. Bakû 1920, Birinci Doğu Halkları Kurultayı, İstanbul, 1975; Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, I. basım, Ankara,**

1959; Aclan Sayılgan, Türkiye'de Sol Hareketler (1871 - 1972) II. basım, İstanbul, 1972.)

BAKUNİN, Mihail Alexandrovich (1814 - 1876 — Rus ihtilâlcisi. Aristokrat doğuşlu, anarşizmin ideoloğu. Bakunin'e göre bir Tanrı icâdı olan devlet, insanı ezen belli başlı bir kuruluştur; Din (Kollektif Delilik)'tir; ezilen insanların avunmaları için gittikleri ilâhi bir eğlencedir; herşeyden önce devleti berhava etmek, otorite prensibini halkın yaşayışlarından çıkarıp atmak gerekir.

BARBUSSE, HENRİ (1873 - 1935) — Ünlü Fransız yazarı ve Komünisti. «Ateş» adlı savaş aleyhtarı romanı kendisine büyük bir ün sağlamıştı. 1932 yılında Amsterdam'da anti-militarist uluslararası bir kongre toplanmasına önayak oldu. Fransız Komünist Partisi organı L'Humanité Gazetesinin Genel Yayın Müdürü bulunduğu günlerde sıksık SS-CB'ne giderdi. Komünist Partisine 1923 yılında üye olmuştu. 1933 yılında SSCB Bilimler Akademisine şeref üyesi seçildi. «Clarté» (Aydınlık) adlı romanı, 1923 yılının Türk komünistlerini çok etkilemişti. Dr. Şefik Hüsnü ve arkadaşları ilk Komünist hücrelerini kurdukları zaman Barbusse'ün bu romanından esinlenerek legal yayın organlarının adını «AYDINLIK» koydular. Türk komünistleri arasında 1923-1925 dönemi ve biraz sonra «AYDINLIKÇILAR» olarak anılır. O zamanki Türk komünistlerinin Henri Barbusse ile sıkı ilişkileri vardı (Bkz. George S. Harris, The Origins of Communism in Turkey - Türkçesi: Türkiye'de Komünizmin Kaynakları, 1975).

«BARIŞ İÇİNDE BİRARADA YAŞAMA» (Peacefullcoexistence) — Sovyetler Birliği'nin, demokrasi ülkeleri (hür dünya) ve demirperde gerisi ülkeleri ile yürüttüğü politika. «Barış içinde birarada yaşama» politikası Çin - Sovyet ayrılığının

başlıca sebebi gibi görünmektedir. Bu politika marksistlerin Moskova kanadına göre ilk defa Lenin tarafından ortaya atıldı. (Barış içinde birarada yaşama) prensibine göre, sosyalizme geçiş bütün ülkelerde aynı zamanda olmamaktadır. Bu geçiş, sosyalizmin bir yada bir kaç ülkede zaferiyle başlayıp, sonunda da bütün dünyada sosyalizmin zaferine varan bütün bir tarihi dönemi kapsamaktadır. İşte sosyalist ülkelerde kapitalist ülkelerin devamlı şekilde bir arada yaşamalarının gereği burada görülür. «Barış İçinde Birarada Yaşama», milletlerarası anlaşmazlıklarda, bu anlaşmazlıkları görüşme yoluyla çözme, milletlerarasında karşılıklı anlayış ve güven, iç işlerine karışmama, bütün ülkelerin hükümranlık haklarına kesin saygı, karşılıklı menfat ve tam eşitlik temeline dayanan ekonomik ve kültürel işbirliğinin ilerletilmesi aracı olarak savaştan vazgeçilmesi gerektiğini ifade eder. Bu anlayış meselenin bir yüzüdür. Komünist dünya bu barış havariliğine sırf propaganda nedeniyle bürünmüştür. Moskova'da 1960 ve 1969 da toplanan dünya komünist partilerinin ortak bildirileri A.B.D. ne ve hür dünyaya karşı bir soğuk savaşın yürütülmesinden başka bir anlam taşımaz. 1960 bildirisinde «Barış içinde Birarada Yaşama», komünist yorumun taktikçi ve çıkarcı niteliğini ortaya koymaktadır. Bildirinin bu bölümü şu satırlarla son bulur: «Değişik sosyal sistemlere haiz ülkelerin barış içinde beraber yaşamaları, sosyalist ve burjuva ideolojilerinin bağdaştırılması değildir. Tam aksine sosyalist fikirlerin zaferi için işçi sınıfının ve bütün komünist partilerin mücadelelerinin kuvvetlenmesi demektir...» (Bkz. World Communist plan, London, 1961. s. 22.)

BAŞ ÇELİŞKİ — Ana çelişki de denilir. Toplumda aynı anda bir çok çelişkinin işlemekte oluşu baş çelişkiyi ortaya çıkarır. Temel çelişkiden önde gelen bir çelişkidir. Zamanla

yerini diğer çelişkilere bırakır.

Baş çelişki o ülkede komünizmin öncelikle hedef aldığı güçlere karşı mücadelesini tayin eder.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne göre dünyadaki baş çelişme, sosyalizmle kapitalizm arasındadır. (Bkz. Moskova Çizgisi).

Kızıl Çin Komünist Partisi'ne göre, dünyadaki baş çelişme, ezilen halklarla emperyalizm arasındadır. (Bkz. Çin Hattı «Mao» Çizgisi).

TİP çevresi, işçi sınıfı ve burjuvazi çelişmesinde baş çelişki olarak emekçi sınıflar ile burjuvazi çelişkisini kabul etmişti. (Bkz. Sosyalist Devrim; MDD).

BAŞTIMAR, ZEKİ (YAKUP DEMİR) — Türkiye Komünist Partisi'nin 1963 yılından sonra Harici Büro Sekreteri. Bazı kaynaklarda TKP Genel Sekreteri, bazılarında da Harici Büro Sekreteri olarak yer alıyordu. 1908 yılında Sürmenede doğdu. Babasının adı Mehmet, annesininki Hayriye idi. Trabzon Muallim Mektebi'nin ikinci sınıfında iken Sovyet Rusya'ya kaçtı. Orada KUTV Üniversitesinde okudu. 1932 yılında TKP Merkez Komitesi'ne alındı. 1951 Tevkifatında TKP Merkez icra komitesi sekreteri olarak çıktı. Parti savunmasını yaptı ve on yıla hüküm giydi. Hapisten çıktıktan sonra, Cemal Reşit Eyuboğlu ile birlikte «Yeni Gün» yayınlarını kurdu. Kendisini kamufle etti ve 1963 yılında Moskovaya kaçtı. Doğu Almanya'nın Leipzig şehrinde «Bizim Radyo»'nun Türkçe seksiyonunu idare etti. Ululslararası Marksist yayın organlarına, yazdığı yazılarda «TKP Genel Sekreteri» olarak göründü. Gazeteler, 1975 yılı başlarında öldüğünü yazdılar.

BELLİ, MEHMET MİHRİ (Silivri, 1916) — Babası Avukat Hayrettin Bey, annesi Müveddet Hanımdır. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne

gitti (1935). Missisipi Üniversitesi'nde İktisad tahsil etti. Öğrenciliği sırasında (1937) Amerikan Komünist Partisi Üyesi oldu. (Der Nieuwe Linie, Amsterdam (Hollanda) 3 Nisan 1974 tarihli gazeteye Mihri Belli'nin verdiği beyanattan) 1939'da Uzakdoğu yoluyla, Büyük Okyanusu kaçak olarak bindiği bir şileple aşarak Türkiye'ye geldi. 1942 yılında Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne atanarak, gençlik seksiyonunun başına geçti. (Emekçi, Sayı : 4, şubat 1975, s.28). 1944'te tevkif edildi. Hapisten çıktıktan sonra yurt dışına kaçtı. Yunan iç savaşına katıldı (Emekçi, Sayı: 6, nisan 974). Prag ve Cezayirde bulundu. 1950 yılında Türkiye'ye geldi. 1951 yılı tevkifatında tutuklandı, yedi yıla hüküm giydi. Aynı günlerde tutuklulardan Dr. Sevim Tarı ile evlendi. Zeki Baştımar'ın Moskova'ya kaçması üzerine münakaşalı bir şekilde TKP Genel Sekreteri oldu. Dr. Şefik Hüsnü'nün 1919 yılında sürdürdüğü «Millî Demokratik Devrim» tezlerini geliştirdi. 1960 yılından sonra, üniversite gençliğinin büyük bir kısmını etkisi altında bıraktı. Sonraları anarşik eylemler olarak nitelenen Marksist-Leninist silâhlı devrim hareketleri temsilcilerinin hemen hepsi MDD'ciler tarafından yetiştirilmiştir. 1970 ekiminde, silâhlı devrim taraftarı grup tarafından, Hanif Sineması (Ankara)'nda aktedilen konferansta sağ oportunizme kaydığı ileri sürüldü, gençliğin en aktif grubundan tecrit edildi. 12 Mart Muhtırasından sonra yurt dışına kaçtı. (Bkz. 1975 başlarında «Milliyet» gazetesi ve Emekçi, Sayı: 6). Af Yasasının Anayasa Mahkemesi tarafından genişletilmesi üzerine yurda döndü. «Emekçi» dergisini ve «Emekçiden «Mektup» onbeş günlük gazetesini, kendi fikri sorumluluğu altında çıkarmağa başladı. 1975 Şubatında «Türkiye Emekçi Partisi»ni kurarak partinin başkanı oldu. Eserleri: «Mihrinin Devri âlemi» 14 Eylül 1940, Vatan Gazetesinde tefrika

(36 gün devam etmiştir) ; Türkiye Komünist Partisi ve İleri Gençlik Birliği Dâvâları ile ilgili Yayına Cevap - Savcı Konuştu, Söz Sanığındır», Ankara, 1967; «Yazılar», Ankara, 1970; «Devrimci Hareketlerimizin Eleştirisi», Yurtsever Yayınları, (Münih), Almanya, 1973.

BİLİM — Marksist teoride özel deyim ve kelimelerle açıklanan kavram. Marksistler, bilgi işi ya da bilgilerin tümü anlamının dışında, bilimi diyalektik yöntemlerle açıklar. Marksistler için bilim, toplumun pratik deneylerinin oluşmasında gerçekliği doğrulanan ve durmadan dakikleşen; sebep-sonuç ilişkilerinden ve basit bağlantılardan daha mükemmel ve temel kanunlara geçişi sağlayan; objektif gerçekleri inkâr etmeyen, felsefî dünya görüşü ile sıkı sıkıya bağlı olan, objektif dünyanın gelişmesine hükmeden, bilginin tarihi gelişme yöntemini temsil eden bir sosyal bilinç formudur.

BİLİMSEL SOSYALİZM — Marksistlere göre ütopyacı sosyalizmin tersine, tarihsel gelişme kanunlarının bilgisine, bilime dayanan sosyalizm doktrini. Bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels'tir. (Bkz. F. Engels, Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm, Ankara, 1970) Bilimsel Sosyalizmin konusu, sosyo-ekonomik kuruluşların doğuşunu ve gelişmesini yöneten kanunların araştırılmasıdır. Marx'ın kapitalizmin kaçınılmaz çöküşü doktrinini, Lenin kapitalizmin son safhası ve sosyalizmin öncesi olarak emperyalizm dokrininde daha da geliştirmiştir. Toplumun sosyalist tarzda yeniden kurulması konusundaki tarihsel kaçınılmaz, Bilimsel Sosyalizm'in temel ilkesidir. Marksistler, sosyalizmin çeşitleri olacağını kabul etmez. Değişik sosyalist uygulamalardan bahsedilmesini «Burjuva sınıfının menfaatlerini korumak» için uydurulmuş bir yutturmaca sayarlar. Buna rağmen memleketimizdeki Marksistler, üç beş yıl öncesine kadar, sırf propaganda imkânı sağlamasından ötürü İsveç ve

İngiliz sosyalizmlerini mütemadiyen övmüşlerdir. Ancak son yıllarda galiba iyice güçlendiklerine inandıklarından, «Bir tek sosyalizm vardır, o da bilimsel sosyalizm veya marksizmdir» demeğe başlamışlardır.

BİLİNÇ (Şuur) (Conscience) — Marksizmin temel kavramlarından biri olan bilinç **(Pierre Masset, Les 50 monts-Clés du Marxisme, Toulous, 1970, s. 39)** maddeci tanımlamaya göre, duyu organlarının karmaşık bütününe bağlı insan beyninin faaliyetinin bir meyvesidir. Diyalektik maddeciliğe göre bilinç, özünde maddi dünyanın bir yansımasıdır. Bu insanın ruhî faaliyetinin çeşitli şekillerini, duyumları, algıları, hayal gücünü, kavramları, duyuları ve iradeyi ihtiva eden bir süreçtir. Beynin normal çalışması olmadan bilincin normal faaliyette bulunması imkânsızdır. XIX. yüzyılda yaşamış olan materyalist Karl Vogt'a göre, tıpkı tükrük bezlerinin salgıladığı salya veya karaciğerin salgıladığı safra gibi, beyin tarafından salgılanan bir madde idi bilinç. Oysa marksistlere göre bilinç maddenin birer özelliği olmakla birlikte, hiçte özel bir madde değildir. Marksistler felsefenin temel sorunlarını çözümlemeğe kalkarken bilinci maddenin karşıtı ve ruhun tabiatı olarak ele alırlar. Madde bilince bağlı olmaksızın, bilincin dışında varolan her şeydir. Bununla birlikte diyalektik materyalizm, bilincin maddeden kopuk olduğu görüşünü kabul etmez. Lenin'e göre «İnsanın bilinci, objektif dünyayı yansıtmakla kalmayıp onu yaratır da..» Bilinçle madde arasındaki ilişki sorunu, ideolojik mücadele boyunca marksizmin en hasas ve temel sorununu teşkil etmiştir. Bilinç, faaliyet biçimi olarak, marksizmin maddeci tarih anlayışı ile ve ihtilâlle sürekli bağıntı halindedir. **(Karl Marx, 1844 El Yazmaları, İstanbul, 1969, s. 150-174'e Bkz.)**

BİRİKİM (Accumulation) — Sermayenin birikimi anlamın-

da marksist bir kavram. Literatürde «Sermaye Birikimi» olarak ta geçer. Birikim deyince artı-değerin bir kısmının sermayeye eklenmesini anlıyoruz. Bir başka ifadeyle birikim, artı-değerin sermayeye dönüştürülmesidir. Kapitalist birikim, sermayenin organik olarak terkibinin yükselmesi, değişmeyen sermayenin değişen sermayeye göre daha büyük bir hızla çoğalmasıdır. Paranın saklanması, onu çoğaltmaz. Para ancak sermaye olarak kullanılmak, yani üretim araçları ve iş-gücü satın alınmak suretiyle birikime dönüşebilir. Burada kârı yaratan bir devri-daim söz konusudur. Yatırım + üretim ≈ kâr; kâr + yatırım + üretim ≈ kâr; kâr + kâr + yatırım + üretim ≈ kâr... Bu kârlar **birikimi** sağlar. Ve bu böylece gider. Çağdaş anlamda sermayenin tabiatı budur. Marx, Fransızcadan aldığı bu terimi —accumulation— Almanca yazılarında değiştirmeden kullanmıştır.

«BİRLEŞİK İSYAN» — Bu kavram Venezuella'lı gerilla kumandanı Douglas Bravo tarafından geliştirilmiştir. Bravo'ya göre «Birleşik isyan» stratejik çözümün esasıdır. Bazılarının deyimiyle «birleşik savaş» stratejik bir hat (çizgi) tır. Bu kavramın, politik-askeri yönden kavranışı, bütün mücadele biçimleri arasında, şehirlerde, banliyölerde, kırlarla paralel bir gelişme göstermiş bulunan bütün devrimci eylem cephelerinde korunması şeklinde olmalıdır. «Birleşik isyan-savaş veya baş kaldırma», dağ, köy ve şehir gerillalarını kapsayan, ülkenin millî ordusundan kopmuş asker unsurları da içine alan, dört cephe içinde birleşerek yaratılmış mücadele biçimidir. Dört Cephenin her biri kendine aid kaynaklardan yararlanır. Mücadelesini kırlarda ve şehirlerde yapar. Salt şehir gerillalarının, ya da R. Debray'ın «Che» Guavera'dan geliştirdiği salt fococuluğun başarısızlığından sonra, Çin ve Vietnam denemelerinden yararlanılarak geliştirilmiş bir stratejidir. Bu

strateji «Kurtarılmış Bölge» ya da «Serbest Bölgeleri»in yeni bir yorumunu kapsar.

«BİR ÜLKEDE SOSYALİZM» — Lenin, 24 Aralık 1924'te parti kongresine yolladığı bir mektupta Leon Troçki'yi, Merkez Komitesi'nin en kabiliyetlisi olarak vasıflandırmış, Stalin'in Genel Sekreterlikten uzaklaştırılmasını tavsiye etmişti. Troçki'nin Sovyetler'de ve Komintern içinde itibarı büyüktü. «Sürekli Devrim» teorisinin kurucusu idi. Stalin hem kendi durumunu partide muhafaza etmek, hem de Troçki'yi ideolojik olarak tasfiye temek için «BİR ÜLKEDE SOSYALİZM» tezini ortaya attı. Bu teze göre; Sovyetler, sosyalist toplumu geliştirebilecek bütün imkân ve şartlara sahiptir. Sosyalizm, Sovyetlerin elindeki bu kuvvetlerle kurulmalı idi. Stalin, 1924 nisanında Lenin'in ölümünden bir kaç ay sonra Sverdlov Üniversitesi'nde verdiği «Leninizmin İlkeleri» seri konferanslarında şöyle diyordu: «Bir (tek) ülkede Sosyalizmin zaferi imkânı nedir? Proletarya ile köylülük arasındaki çelişkileri, ülkemizin iç kuvvetleriyle çözümlemek imkânı demektir; proletaryanın iktidarı eline alabilmesi ve öteki ülkeler proleterlerinin sempati ve desteği ile tam sosyalist toplum kurmak üzere, ama öteki ülkelerde proleter devrimi önceden muzaffer olmadan, bu iktidardan faydalanması demektir.: v.s..» (Bkz. J. Stalin, Leninizmin ilkeleri, s. 165) Bu ve buna benzer görüşler Marx'ın ve Lenin'in dünya ihtilâli fikrinin karşısında milliyetçi görüşlerdi. Kısacası, «Bir ülkede Sosyalizm» tezleri, Troçki ve Lenin'in«Sürekli Devrim» teorilerinin karşısında milliyetçi bir görüşü temsil ediyordu. (Bkz. Sürekli Devrim.)

«BİZİM RADYO» — Türkiye aleyhine 15 Mart 1958'den beri Doğu Almanya'nın Leipzig şehrinden korsan yayınlar yapan Radyo. Moskova'nın emrindeki «Organisation Internationale de la Radio Diffusion et —Televizyon— OIRT»

örgütünün faaliyetlerinden biri. İlk yayına geçtiği zaman «Türkiye Muhalefet Radyo İstasyonu» adını kullanmış, bilahare «Bizim Radyo» ismini almıştır. Bu Radyonun başında Laz İsmail Mâra, Nazım Hikmet bulunmuşlardır. Herbert Melzig isimli bir komünistin ve TKP I. Sekreteri Yakup Demir (Zeki Baştımar)ın yönetimindeydi. Zeki Baştımar (Yakup Demir) ölünce onun yerine Genel Sekreter olan **İsmail Hakkı Bilen**'in idaresine geçti. (Bkz. Aclan Sayılgan, Bizim Radyo ve Hoparlörleri, Ankara, 1969 (1970).

BLANKİSTLER — Fransız ihtilâlcilerinden Louis Auguste Blanqui'nin (1805 - 1881) izinde yürüyenler. Bazı Marksist ve Leninistler bir yandan Blanki'yi büyük bir devrimci ve sosyalist olarak kabul ederken, sekter ve komplocu eylem metodlarından ötürü onu eleştirmişlerdir. Lenin'in ifadesine göre «Blankizm, sınıf savaşını red eden bir teoridir. Blankizm proletaryanın sınıf savaşlariyle değil bir küçük aydın azınlığının komplolarıyla insanlığın ücret köleliğinden kurtulmasını ummaktadır.» Ülkemizde silâhlı kuvvetlerimize çengel atmak isteyerek onların sırtından iktidara geçmek isteyen komplocu bazı komünist grupları, Blankistler olarak kabul edebiliriz.

BOLŞEVİK — İdeal bir komünist mânâsında kullanılır. Aynı zamanda, komünistler için en yüksek övme tâbiridir. Kelime anlamı «çokluk» demektir. «menşevik» ise, azlık mânâsındadır. Lenin'in Sosyal Demokrat Partisi'nin 1903'te ayrılan kısmı Bolşeviklerdir. Martov'un grubu ise, Menşevikleri teşkil etti.

BREJNEV DOKTRİNİ — 23 Ağustos 1968 günü Sovyetler Birliği Dupçek yönetimindeki Çekoslovakyayı işgal etti. Dupçek'i iktidardan indirerek yerine kendi sadık adamlarını getirdi. Dupçek'in suçu neydi? Moskova'nın yetiştirdiği bu kişi, Sovyetler Birliği'nde

başlayan tüketime dönük üretimi uygulamaktan ve özgürlüklerin sınırlarını genişletmekten ve yumuşama politikasından (detant) yararlanarak batıya yaklaşmaktan başka, İsrail'e silâh satarak Orta-Doğu'da Sovyetler Birliği'ne rakip duruma düşüyordu. Bu nedenle Brejnev'in formüle ettiği bir gerekçe ile Çekoslovakya işgal edildi. Sonradan bu gerekçeye «Brejnev Doktrini» dendi. Gerekçe şuydu: «Bir sosyalist ülkede, iç veya dış kuvvetler, sosyalizm için tehlike olmaya başlarsa, yalnız o ülkenin iç işi olmaktan çıkan bir durum meydana gelir. Böyle hallerde bütün sosyalist ülkeleri ilgilendiren bir sorun ortaya çıkar. Ve «kardeş ülkeye askerî yardım gerektirir». Bu formül gereğince Çekoslovakya; Sovyet-Doğu Alman, Bulgar, Macar askerleri tarafından işgal edildi.

BUNDÇULAR — Sovyet Devriminden önce, Litvanya, Polonya, Ukrayna ve diğer Rus Yahudi İşçiler Birliği'ne verilen ad. Bund 1897'de kuruldu ve ilke olarak Rusya'nın batı bölgelerindeki Yahudi zanaatkârların yarı-proleter unsurlarını birleştiriyordu. Bund, Rusya'da Yahudilerin, özünde milliyetçi olan bir örgütü idi. Yahudi marksistleri böyle bir örgütte toplanmak zorundaydılar. Zira Çarlık döneminde büyük katliamlara uğramışlardı. Bund'çular Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin Mart 1898 yılında aktedilen Birinci Kongresinde partiye katıldılar. Bund'cular 1902 Parti Kongresinde Rusya'da Yahudi proleteryasının tek temsilcileri olarak tanınmalarını istediler. Bu teklif reddedildi. Bund'cular Partiden ayrıldılar. 1906'da IV. Kongre'de partiye tekrar girdiler. Sosyal Demokrat Parti içinde bir fraksiyon olarak kaldılar, kültürel ve millî özerklik istediler. Lenin'in ölümünden sonra Stalin döneminde Yahudi aleyhtarlığı, Hitler rejiminin Yahudi aleyhtarlığına eş bir şekilde sürdü. Partinin Yahudi yöneticileri Komintern'in Yahudi orijinli liderleri ya-

vaş, yavaş ama sistemli bir şekilde tasfiye edildi. Stalin Rusya içinde de kitle halinde Yahudi katliamını sürdürdü. Bund 1921 yılında fesholundu.

BURJUVAZİ — Üretim araçlarının sahibi olan ve ücretli çalışmayı sömüren modern kapitalist sınıf (Bkz. **Marx-Engels, Komünist Manifestosu**). Tarihsel maddeciliğin verilerine göre; ortaçağ'da derebeylik toplum düzeni içinde sanayi kentlerinde doğan, el işi yapan kentlinin meydana getirdiği sınıf. XVI. yüzyıldaki coğrafi keşifler, bu sınıfın gücünü hızla artırmış, sonunda feodaliteyi yıkacak ve yeni bir düzen getirecek ileri bir noktaya ulaştırmıştır. Burjuva, insan gücünün ve eyleminin büyük gücünü kanıtlamış, kendinden önceki tarihsel dönem insanlarının yaptıklarıyle ölçülemiyecek kadar büyük bir üretim sağlamıştır. Çağdaş burjuvazi, kapitalistlerden, küçük esnafa, ekonomik güçleri paraya dayanan serbest meslek sahipleriyle bütün bunların hizmetinde çalışan geniş bir bürokrasi kadrosuna kadar çok çeşitli, karmaşık insan gruplarını kapsar. Burjuvazi tarihte devrimci bir rol oynamıştır. İngiltere.de aristokrasi ile uzlaşarak, Fransa'da ihtilâlle (1789) kendi düzenini getirmiştir. Marksizmin tarihi maddeci görüşüne göre, burjuvazi, feodaliteyi yıkmakla misyonunu yerine getirmiş, feodaliteyi altetmek için kullandığı silâhlar artık kendi üzerine çevrilmiştir. Burjuvazi kategorik olarak, büyük, orta, küçük burjuvaziden meydana gelir. (Bkz. **Sınıf «sosyal sınıflar»**)

BÜYÜK BURJUVAZİ — Endüstri ülkelerinde büyük sermaye sahipleri, sömürge ve yarı sömürge ülkelerinde ise; komprador (Bkz. Komprador) karakterini taşıyan büyük burjuvazi emperyalist ülkelerin kapitalistlerine hizmet eden ve bunlar tarafından takviye edilen sınıftır. (Bkz. Mao Tse-tung, Yeni Demokrasi, S. 90.)

C

CEPHE POLİTİKASI (BİRLEŞİK CEPHE TAKTİĞİ) — Douglas Hyde'a göre (İngiliz yazarı, 20 yıl İngiliz Komünist Partisinde üye olarak bulundu. Parti organı Daily Worker'de çalıştı. 1948'de partiden ayrıldı. 1950'de **İnanmıştım**, 1955'te **Dünyada bir Birleşik cephe** kitaplarını yayınladı) ; herhangi bir komünist partisinin tarihi, birbirini takip eden Birleşik Cephe kampanyalarının hikâyesidir. Birleşik cephe, zayıf bir komünist azınlığının yığınları istismar etmek için tesir altında bırakması ve böylece kendilerine karşı en ufak bir sempatisi olmayan insanların desteği ile iktidara gelme vasıtasıdır. Esasında, Birleşip Cephe, halk tarafından tutulacak sloganlar ve sözde samimi davranışlar icâd edip kuvvetli bir kımıldama yaratabilmek ve böylece komünist partisinin kuvvetlenmesine ve rakiplerinin ortadan kaldırılmasına yol açmaktan ibarettir. Birleşik Cephe teorilerinin dayandığı temelleri Lenin ortaya atmıştır. (Bkz. Lenin, «Sol Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı, Ankara, 1970) Avrupada yeni kurulmuş olan komünist partileri, Sosyal Demokratlar, liberaller ve komünist olmayan diğer gruplarla işbirliğini red ediyorlardı. Lenin, kitabında komünistlerin bütün bu gruplarla işbirliği yapabilceğini, hedeflerine varmak için onlarla ittifaklara girişebileceklerini yazıyordu. Bu kadarla kalmıyor, sözgelimi İngiltere'de komünistlerin Sosyal Demokratlarla sadece işbirliği yapmak değil, aynı zamanda on-

ları destekleyeceğini de bildiriyordu. «Komünistler» diyordu. «İşçi Partisi idarecilerini asılmış adamı tutan ip gibi tutmalıdır.»

Dünya komünist partilerinin 1922'den günümüze kadar eylemleri hep CEPHE taktikleridir. Türkiye'de, teşebbüs edilen, zaman zaman başarılar, zaman zamanda isimden ibaret kalan cephe kuruluşları şunlardır:

1) «Faşizm ve vurgunculuk aleyhine geniş cephe» (II. Dünya Savaşı içinde), 2) İleri Demokratlar Cephesi, 3) Türkiye İşçi Partisinin Millî Cephe Sloganı ve Programı (1968), 4) Gene TİP'in programladığı «Anti - Emperyalist Millî Cephesi» (1966); 5) «Devrimci Güç - Birliği» (DEV GÜÇ) Cephesi (1968); 6) YÖN dergisi çevresindeki marksistlerin askeri darbeler teorisinden yana olan grubun «Millî Kurtuluş Cephesi» (1964); 7) Mihri Belli'nin «Millî Demokratik Devrim» stratejisinden sonra kurulan cepheler: a) Devrimci Halk Cephesi (ANT Dergisinin teorisinin yaptığı, Kürt, komünist ittifakı); b) Mahir Çayan'ın Türk Halk Kurtuluş Cephesi..

«CİCİ DEMOKRASİ» «Filipin Tipi Demokrasi» — Memleketımizde, komünist ditkasını kurmak isteyen Sovyetlerin bazı taktik görüşlerini eleştiren, Maosit, Castroist eyilimli ihtilâlci marksistlerin, demokrasiyi küçük düşürmek için, kullandıkları sıfatlar. Genellikle sivil-asker radikallerle (küçük burjuvalarla) ittifak kurarak amacına varmak isteyen «Millî Demokratik Devrim» stratejisini izleyen komünistler, bu iki deyimi sık sık kullanırlar.

Ç

ÇELİŞKİ — Marksizmde, diyalektik olarak bir olay yada süre içerisinde karşılıklı olarak birbirini reddeden, fakat yine de ayni olayda birbirinden ayrılmaz olan karşıt yönlerin varolduğu anlamına gelen, marksizmin kavranılmasında anahtar bir kavramdır. Belirli bir olayın özünde varolan çelişkiler, değişmez, olduğu gibi kalan şeyler değildir. Evrendeki herşey gibi ortaya çıkar, gelişir ve sonunda eski bir niteliksel şekilden yeni bir şekle geçişi sağlayacak şekilde çözülürler. Toplumsal hayatta uzlaşmaz çelişkiler toplumsal sınıfları ve grupları kavgaya düşüren çelişkilerdir. Uzlaşmaz çelişkiler marksistlere göre tarihsel bir olaydır.

ÇİN HATTI, «MAO ÇİZGİSİ» — Mao çizgisine (stateji ve taktiğine) göre, çağdaş dünyanın ana çelişmesi, sosyalizm ile emperyalizm arasındadır. Emperyalizme karşı asıl güç, dünya sosyalist sistemi değil, Ululslararası işçi sınıfı hareketi değil, ulusal bağımsızlık hareketidir. Günümüzün gerçeği, **devrimci fırtınalar bölgesi**'nin Batı dünyasından Afrika Asya ve Lâtin Amerika'ya geçmiş olmasıdır. Ama bu birgün **devrimci fırtınalar bölgesi**'nin yeniden Batı'ya kaymıyacağı demek değildir. Bugün hayatî olan gerçek, geri kalmış ülkelerin devrimci mücadelenin merkezini teşkil etmeleridir. Bugünkü durumda Batı **sönmüş bir ihtilâl ocağı**'dır. Ve bu, tüm devrim stratejisinin yeniden ele alınmasını gerektirmektedir. Çünkü devrimin günümüzdeki meselesi emper-

yalizm, sosyalizm arasındaki mücadele değil, emperyalizm ile üçüncü dünya arasındaki mücadelelerdir; çağdaş dünyadaki çeşitli tip çelişmeler, Asya, Afrika ve Lâtin Amerikanın geniş bölgelerinde toplanmıştır. Bunlar aynı zamanda, dünya devriminin emperyalizme doğrudan doğruya darbeler indiren fırtına merkezleridir. Mao'da ifâdesini bulan inanışa göre; «bütün gericiler (emperyalizm) kâğıttan yapılmış kaplanlardır. Görünüşte korkunçturlar, ama gerçekte o kadar güçlü değillerdir. Olaylara geleceğin gözü ile bakarsak, güçlü olanın gericiler (empreyalistler) değil, halk olduğunu göreceğiz.» Mücadelenin temel gücü köylülerdir. Çin Komünist Partisi'nin genel hattı, Mao'nun önerileri ile «Kitle Çizgisi»nde toplanır. «Mao Çizgisi» Lin Piao'nun hazırladığı «Kızıl Kitap»ta toplanmıştır. Lin Piao «Kızıl Kitap»ın ikinci baskısına yazdığı önsözde Mao düşüncesini şöyle özetler: «Mao Çe Tung **Düşüncesi,** emperyalizmin toptan çöküşe gittiği ve sosyalizmin bütün dünyada zafere ilerlediği çağın Marksizm-Leninizmidir. Emperyalizme, revizyonizme ve doğmatizme karşı çok kudretli bir ideolojik silâhtır. Mao Çe-tung düşüncesi, partinin, ordunun ve ülkenin bütün faaliyetlerine rehber olan esastır...» Çin hattı «Mao Çizgisi», Moskova hattı gibi farklı görülen deyimler aslında iki hususa karşılık verir: a) Dünya Komünist hareketlerin liderliğinden doğan kavga; b) Dünyayı paylaşmak isteyen iki emperyalist gücün (SSCB ile Çin'in) kendi içlerindeki çatışma. Çin ile SSCB arasında yüzlerce hudut ihtilâfı çıkması zaman zaman bunların silâhlı kavgalara dönüşmesi bunun ispatıdır.

Mao Çizgisi; gerçekte Mao'nun ilkeleri ile komünist hareketlerin öncülüğünü ele geçirme ve dolayısiyle Çin'in dünyada egemenlik kurma çizgisidir.

ÇOK MERKEZLİLİK — Bkz. POLİ-SANTRİZM.

D

DEĞER (**Valuer**) — Maddi objelerin, sosyal bilinç olgularının, toplum, sınıf ve insan açısından taşıdıkları önemi belirleyen özellikleri. Bu Marksist bir tanımlamadır. Daha geniş bir tanımlamada değer, sadece arzu edilen değil, arzu edilebilen herşeydir. Değerler üç grupta toplanabilir: **Doğru, İyi, Güzel.** Olması gerekeni gösteren değer kavramını, olanı gösteren **doğru** (hakikat - vérité) kavramından ayırt etmek gerekir. Yani değer, ancak iradeye ya da eyleme oranla geçerlik kazanan pratik bir kavramdır. Değer kavramında süje (özne) yönünden gelen bir arzu yada bir duyarlık biçiminde, dinamik bir unsur vardır. Bir nesne (obje) yada bir varlık, aslında basitte olsalar, arzumuz oranında büyük değer kazanabilir. Buna karşılık evrensel bakımdan büyük değer taşıyan bir şeyde (sözgelimi altın) arzu etmiyorsak, gözümüzde değersiz kalır. Bu da değerin, sözgelimi dürüstlük, bağlılık, erdem, hak, kültür değerlerinde olduğu gibi toplumsal, geleneksel ya da evrensel çapta insanî karakterinden gelir. Ekonomik değer, Marksizme göre; kullanmak için değil, değiştirmek için yapılan mal üretiminden doğmuş bir kavramdır. Eşdeğerli mallarda ortak olan nitelik, o malları üretmek için harcanan insan emeğinin niceliğidir. Değerlerin belirlenmesinde rol oynayan insan emeği değil toplumsal ortalama insan emeğidir.

DEĞER TEORİSİ — Değerlerin öz ve niteliklerini incele-

yen felsefe dalı. Kökü Aristoya kadar uzanır. Nietzche'nin, Max Scheler'in değerler sıralaması saf felsefenin en beğenilen örnekleridir. Marksist felsefe, konuşma dilindeki çeşitli değer kavramlarını birbirinden ayırır: Töresel değer, psikolojik değer, sanat değeri, kişisel değer, ekonomik değer vb. Marx'ın değer teorisi, Richardo'nun ulaşmış bulunduğu noktandan başlar. Ve mantıkî yoldan, artık-değer, istismar olgusu gibi sonuçlara varır. Marx'ın bu teorisi, modern fiat ve refah teorisi anlamında bir piyasa fiyatları teorisi değildir. Bu teorinin kapsamı içinde, şüphesiz bir üretim fiyatları teorisi vardır. Fakat bu teori, Marx'ın asıl maksadına uygun olarak, mal fiyatlarını sınıflararası gelir bölüşümünü açıklamaya elverişli biçim ve ölçüde geliştirilmiş bir teoridir. Marx'ın değer teorisi, ekonomik değer teorisinden başka birşey değildir. Bunun tanımıda şöyledir: Belli bir toplumun belli sayıdaki kişilerinin pazarda satmak için sürekli olarak ürettikleri ve her zaman üretebilecekleri sosyal malların değeridir. Değer, fiatla açıklanamaz. Değişmez değer o malı meydana getirmek için harcanan bütün insan emeklerinin toplamıdır. Marx'ın değer teorisi, çağdaş iktisatçılar tarafından eleştirilmektedir. Eleştirenler arasında marksist Öscar Lange Marx'ın değer teorisinin analitik bakımdan hiç bir önem taşımadığını ve marksist iktisadın en işe yaramaz tarafını teşkil ettiğini yazar. **Mehmet Selik, Marksist Değer Teorisi, Ankara, 1969; P. M. Sweezy, The Theory of Capitalist Deveopment, Londra, 1962).**

DEĞİŞİM (Mübadele) — Bir birlerinden farklı, fakat birbirlerine eşdeğerde iki meta'ın sahiplerini birbirleriyle münasebete getiren hareket. İlkel toplumun üyeleri arasında değişim için gerekli zemin yoktu. Ürünler hep birlikte yaratılır, birlikte tüketilirdi. İlkel toplum yerini ilk sınıflı topluma (köleliğe) bırakınca de-

ğişim gelişti. Özellikle Doğu Akdeniz'de, Yunan Site'lerinin ticareti paranın önemini çoğalttı. Derebeylik döneminde köyle şehir arasında değişim hareketi hızlandı. Ticaret canlanmağa başladı. Sarraflığın gelişmesi ile bankacılık doğdu. Toprağa dayanan derebeylik, ticaret ve bankacılık karşısında ikinci plana düştü. Haçlı Seferleri Akdeniz yolunu yeniden açtı. Yakındoğu'da, Batılı tücarlar yerleşti. Ticaretin hızla gelişmesi sanayiin gelişmesini sağladı. Derebeylik ve Loncalar yavaş yavaş ortadan kalkarken, yeni iç pazarlar kuruldu. Giderek millî pazar teşekkül etti. Yeni oluşumun mimarları burjuvalardı. Çağımıza kadar uzanan bu süreç, kapitalist ve Sosyalist toplumlar arasında, dünya pazarlarının paylaşılmasında, farklı görüşlere sahip olmadıklarını kanıtlamaktadır.

DEĞMER, ŞEFİK HÜSNÜ (1887 - 1959) — Türk sosyalist - komünist hareketinin önde gelmiş şahsiyeti. 6 şubat 1925 tarihinde, Türkiye Komünist Partisini tekrar kuran öldüğü tarihe kadar İllegal Partinin Genel Sekreteri olan kişi. Selanik'te Yahudi bir ailenin çocuğu. Babası Hüsnü Paşa, annesi Rukiye Hanım. Selanik'te M. Graud Koleji'nden mezun oldu. Sonra Paris'e giderek Fen ve Tıp Fakültelerini bitirdi. 1912 yılında belkemiği kanseri konusundaki tezini verdi. Tahsilinin sonlarına doğru Sorbon'da Edebiyat Fakültesinde okuyan asil bir ailenin kızı Leocadie Sternieka ile nişanlanmış, Türkiye'ye döndükten bir süre sonra Varşova'ya giderek evlenmiştir. Meryem isimli kızı, İkinci Dünya Savaşı günlerinde Varşova ayaklanmasında Naziler tarafından öldürülmüştür. Dr. Şefik Hüsnü Değmer, yurda dönünce önce Balkan Savaşı'na, sonra da Çanakkale Savaşları'na (Birinci Dünya Harbi) üsteğmen hekim olarak katılmış, İkinci Dünya Savaşı'nda Yüzbaşı rütbesi ile orduya hekim olarak alınmış, Sivas'ta görev yapmış, 1941 yılında terhis edilmiştir. Hali vakti yerinde

asabiye mütehassısı idi. İstanbul'a döndüğü zaman, 1919 yılında Alman Spartakis hareketin etkisinde kalmış olan gençlerin grubuna katılmış, «Kurtuluş» Dergisini çıkarmışlar, 1919 sonlarında da «Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF)» nı kurmuştur. Bir çok defa tutuklanmış, 1929 yılında tahliye edildikten sonra Almanya'ya gitmiş, Almanya'da Hitler'in iktidara gelip zafer kazandığı dönemlerde III. Enternasyonal'in sorumlu kişisi olarak faaliyet göstermiştir. Kendisi Komintern İcra Komitesi üyesi idi. 1939 yılında, yaşadığı Paris'ten Türkiye'ye gelmiş, 1946 yılında İstanbul'da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü (TSEKP) Partisi'ni kurmuş, Parti aynı yılın Aralık ayında kapatılınca tevkif edilmiş; hapisten çıktıktan kısa bir süre sonra 1951 yılında illegal Komünist Partisi tevkifatı sırasında tutuklanmış, dört sene iki ay hapse mahkûm olmuş, 1 yıl dört ay 20 günlük sürgün cezasını çektiği Manisa'da 8 Nisan 1959 günü ölmüştür. 1925 yılında «Aydınlık» Dergisini çıkarmış, bugün kendi hizbine bağlı Mihri Belli'nin Millî Demokratik Devrim stratejisini o sıralarda ilk olarak uygulamak istemiş, Şeyh Sait isyanının başlaması üzerine (1925) dergi kapanmış, Şefik Hüsnü yurt dışına kaçtığından gıyabî olarak İstiklâl Mahkemesinde yargılanmıştır. Kendinden başka altı kardeşi vardı. Bunlardan üçü kız, kendisiyle birlikte, dördü erkekti.

DEMOKRASİ — Eski Yunan'da **Demokratia,** halk ve iktidar, kısacası, halk idâresi demektir. Azınlığın çoğunluk irâdesine boyun eğmesini resmileştiren, vatandaşlar arasında eşitlik ve özgürlüğü kabul eden bir iktidar şeklidir. A. Lincoln'un klasikleşmiş ünlü tarifine göre «Halkın, halk tarafından, halk yararına yöneltilmesi»dir. Marksistlere göre; burjuva bilimi, demokrasiyi tarif ederken, genellikle, sadece bazı formel vasıfları göz önünde tutar; bu vasıfları toplumun sosyo-

ekonomik şartlarından ve fiili durumundan soyutlayarak ele alır; Oportünistler ile reformistlerin kullandığı ve saf demokrasi adını verdikleri kavram, bu soyutlamanın bir sonucudur. Her demokrasi toplumun siyasî düzeninin bir şekli olarak «esas itibariyle üretimin hükmü altındadır ve o toplumun üretim ilişkileri tarafından belirlenir» (Lenin, Toplu Eserleri, Cilt 32, s. 81). Gene Marksistlere göre; sınıflı toplumlarda demokrasi, hakim sınıf tarafından yürütülen bir diktatörlük şeklidir. Formel olarak ilân edilen siyasî haklar için herhangi bir garanti sağlamamıştır. Parlamento, yani yasama ve yürütme kuvetlerinin birbirinden ayrılması burjuva demokrasisinin tipik bir özelliğini meydana getirir. Marksistlere göre; sosyalist demokrasi en yüksek demokrasi şeklidir. Sosyalist demokrasi ekonomik bakımdan üretim araçlarının sosyal mülkiyeti temeline dayanır. Sosyalist demokrasinin daha da geliştirilmesi, halk devletinin ortaya çıkmasına varır.

Oysa, demokrasiyi yalnız üretim ilişkilerine indirgemek ve bu açıdan değerlendirmek sosyalizme «gerçek demokrasi» demek, çağımızın en büyük yalanlarından, oyunlarından biridir. Bırakınız bu günü, daha otuz yıl önce iki büyük Avrupa devleti (Almanya ve İtalya) günümüzde komünizm ve sosyalizm gibi elite dayanan otoriter ve şiddet yöntemlerini geliştirirken, anti-demokratik olan teorilere -komünizm gibi- bağlılıklarını ilân etmişler ama sık sık da «demokrasi»den söz etmişlerdir. Hitler, Nazizmi bu günün sosyalist ülkeleri gibi «gerçek demokrasi» olarak isimlendirmiş; Mussolini de faşizmi «organize, merkezi ve otoriter demokrasi» şeklinde tarif etmiştir. Demokrasiyi şartlı şekilde tarif edenler genellikle «gerçek» kelimesini ek olarak kullanırlar ve anlamda karışıklığa sebep olurlar. (Bkz. Henry B. Majo, Dedmokratik Teoriye Giriş, s. 18).

DEMOKRATİK BİRLİK POLİTİKASI — Komünist Partilerin bütün ulusal ve demokratik güçlerle eylem birliği ve ışbirliğine yönelik politikasına **Demokratik Birlik Politikası** denir. Demokratik Birlik Politikasının amacı, geniş halk yığınlarının sosyalist görevlerin yerine getirilmesine katılmasını sağlamaktır. Fakat bua maca giden yol, genel demokratik haklar ve emekçilerin maddî çıkarları için mücadelesini örgütlemekten geçer (Yani, sınıf savaşından). II. Dünya Savaşından sonra atom bombasının yasaklanması için açılan uluslararası kampanyalar, çeşitli toplumsal akımlar, Komünizmden uzak olan insanların arasında bile başarı sağlamıştır. Demokratik Birlik oPlitikası, Geniş Cephe Politikasının bir başka adıdır.

DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK «Demokratic Centralisz» — Komünist partileri **Demokratik Merkeziyetçilik** ilkelerine göre çalışır. Bu terim parti programına (Rusya'da) 1971 Ağustosu'nda VI. Kongre'de dahil edildi. (Bkz. Barrıngton Moore fr., Soviet Politics: The Dilemna of Powez, Harvard 1951 s. 67) Demokratik Merkeziyetciliğin temelinde, üyelerin örgüte, alt kademelerin üst kademelere, bütün partinin merkez yönetimine uyması ilkeleri yatar. Komünist partilerinin örgüt yapısının temel ilkesidir. (Bkz. ANT, haziran 1970 sayı 2, s. 50) Demokratik Merkeziyetçiliğin diğer tarifleri, partinin bir arzusunun ifadesi olarak adeta askerî emirlermişcesine yönetici durumunda olan parti organlarının kararlarına itirazsız itaat olunmasını ve aşağı seviyede yapılacak tartışmaların bu kararlara nasıl daha etkili bir uygulama imkânı verileceğine hasredilmesi anlamına gelmektedir. Veya: Parti direktiflerinin yayımından ve emirler haline getirilmesinden önce hücrelerde tartışılmasıdır. Nitekim, TKP 1919'dan bu yana, her teşkilâtlanmada bu ilkeyi amaç edinmiştir. 1951 TKP Tevkifatında ele geçen döküman-

da Demokratik Merkeziyetçilik «TKP Teşkilât Prensipleri» konusuna geniş yer ayırmaktadır.

DEMOKRATİK SOSYALİZM — Demokratik Sosyalizm, Marksisizme ve Lenînizme karşı, Frankfurt Sosyalist Enternasyonel Kongresinde sistemleşen, ilke ve hedefleri etik (ahlâkî) sosyalizme kadar giden bir akımdır. Demokratik sosyalizme göre sosyalizm, diyalektik maddeci anlamda tarihi gelişmenin bir sonucu değildir; toplumun bütün kesimleri için aynı ölçüde geçerli ahlâkî (etik) bir ülküdür. Sosyalizmin kurulması aslında bir ahlâk meselesi, halkın sosyalist anlayışta eğitilmesi ve yeniden eğitilmesidir. Demokratik sosyalizm, sınıf mücadelesi, sosyalist ihtilâli, proletarya diktatörlüğünü red eder. Sosyalizm demokratik bir şekilde, tabiî akış içinde toplum zorlanmadan alınacak sosyal, kültürel ve eğitim tedbirlerinin bir bütünü olarak ortaya çıkar. Bütün sınıf ve sosyal tabakalar ahenkli bir şekilde demokraside varolurlar. Demokratik sosyalizm daha ziyade hristiyanî motifi ağır basan bir doktrindir. Aslında demokratik sosyalizm, komünizmin kanun dışı olduğu ülkelerde, Marksist - Leninistlerin en çok kulandıkları uygun bir maskeleme deyimidir.

DETERMİNİZM (Gerekircilik) — Nesne ile olgular arasındaki zorunlu bağlantıyı dile getiren felsefî görüş. 1) Evren olaylarının hepsi bunların arasında insan eylemleri daha önceki sebeplerin sonucudur. Kendileri de ilerde olacak olanların sebeplerini meydana getirirler. Bunun kadercilik (fatalizm)le karıştırılmaması gerekir. 2) (Psikolojide) İrade insanın bir şey yapabilmek gücünde bulunmadığı iç veya dış kuvvetlerle meydana gelir. 3) (Bilimde) Her olayın bir sebebi vardır. Aynı sebepler aynı sonuçları meydana getirirler. Determinizm, mucizeye, insan özgürlüğüne, tesa-

düfe hiç yer vermez. 4) (Marksizmde) Tarihsel maddecilik teorisine göre; bütün toplumlar yalnız üretim güçlerinin değişmesine uyarak değişecek ve sonunda kapitalist düzenden sosyalizme ulaşılacaktır. Toplumsal diyalektikle tarihsel teterminizm arasında hiç bir fark yoktur. Çünkü tarihsel maddeci görüşte toplumun bir aşaması, bir sonraki aşamanın **sebebi** olmaktadır; her sonucun da bir sonraki aşamanın **sebebi** olması gibi.. Diyalektik görüşün içerdiği (ihtiva ettiği) determinizm, salt, felsefî bir kavram olarak, metafizik bir açıklama yöntemidir. Oysa, diyalektik maddeciler metafiziğe karşıdırlar. Marksist felsefenin metafiziği reddi düşünülürse, diyalektik açıklamada, determinizmden yararlanmakla, reddettikleri bir düşünce yöntemini yeniden kabul ediyorlar demektir ki, burada marksist felsefeye karşıt olanların diyalektik materyalizmi çürütürken, bu felsefeyi metafizik bir düşünüş tarzı olarak nitelemelerine hak vermek yerinde olacaktır. Marksistler, sosyal araştırma alanına determinizmi ilk olarak getirdiklerine inanırlar ve diyalektik materyalizmi de kanıt olarak gösterirler. Çağdaş dünyada, özellikle atom fiziğinin gösterdiği rölatif gelişmeler, felsefede olduğu kadar sosyal bilimlerde de «olabilirlik» ilkesini geçerli kılmış, determinizmin eskidiğini kanıtlamıştır. Yani yeni sosyo antropolojik görüşe göre, dünyanın farklı yörelerinde, ya da sınırlarla tanımlanmış bir ülkede, aynı nedenler aynı sonuçları doğurmamakta veya çok farklı nedenler, çok farklı sonuçlar doğuracakları gibi aynı sonuçları da doğurmaktadır...

DEVİASYONİZM — Bkz. SAPMA

«DEVRİM» — Devrim sözcüğü, ülkemizde kavram kargaşasına yol açan, komünizmin kasıtlı bir terimidir. Atatürk devrimciliği ile Marksist anlamdaki «devrim» birbirine karıştırılmış, küçük burjuva radikallerin pek çoğu bilmeden komünistlerin ağına

düşmüştür. Gerçekte Atatürk devrimleri dendiği zaman, Cumhuriyetçiliği, laikliği, şeriatın ilgası, harf devrimi gibi reformları ve diğer değişimleri anlıyoruz. Oysa, Marksistler için kastedilen anlam açıktır. Marksizmin yetkili bir yazarı bunu şöyle açıklıyor: «Önce devrim sözcüğünü yerinde kullanmaya çalışmalıyız. Devrim «Revolution» İHTİLÂL demektir.. Türk gençliği devrimcidir dendiği zaman, Türk gençliği ihtilâlcidir demektir bu... Devrimcilik yani ihtilâlcilik bir fikir sistematiğinin doğrultusundan koparılmış olarak tek başına düşünülemez. Çağımızda ise bu fikir sistematiği Marksizm dışında kurulamaz.» (Bkz. Akşam, 9 ocak 1970, Kasıtlı Kavramlar Anarşisi, s. 2). Bu devrimin vulgarizosyonudur. (basite indirilmiş şeklidir). Daha geniş bir açıklamada şöyledir: (Bkz. ANT, temmuz, 1970, Nr. 3, Sosyalizmin Zaferi İçin Kesintisiz Devrim, s. 17-18): «Devrim sözcüğü, çeşitli anlamlarda kullanılmış öz anlamı açık şekilde ortaya konulmadığı için küçük burjuva radikallerinin elinde yozlaştırılmıştır. Biz, basit bir nicelik artışına ya da eksilişine nicel değişiklik; nitel durumdan bir başka nitel duruma ise nitel değişiklik deriz (Bkz. NİTEL, NİCEL). Nicel değişiklikler ile nitel değişiklikler arasında zorunlu bir bağ vardır ve bütün bu gelişimin itici gücü, zıtların mücadelesidir. Buna göre devrim, bir nitelik sıçramasıdır ve nicel değişiklik olan evrimin kaçınılmaz bir sonucudur. Yalnız evrimi ortaya sürmek reformizm, nitel sıçramanın nicel evrimle hazırladığı gerçeğini reddetmek ise maceracılıktır. Bu diyalektik materyalist tanımdan tarihi materyalist tanıma geçersek; devrim, belli bir üretim tarzı içinde yeni üretim güçlerinin ortaya çıkışı ile mevcut üretim ilişkilerinin geri dönülmez biçimde yıkılması ve yeni üretim ilişkilerinin kurulması demek olan üretim biçimi değişikliğidir. Devrim, bir ülkedeki tek gerçek devrimci sınıfın, mevcut üretim tarzını

değiştirmek üzere, müttefiklerinin desteğiyle ya da müttefikleriyle beraber iktidara gelmesidir. Devrim, gerçek devrimci sınıfın tek başına ya da müttefikleriyle iktidara geçtiği «sıçrama anı» ile yeni iktidarın mevcut üretim tarzını değiştirmek üzere gerçekleştireceği «dönüşümler» dizisinden oluşur. Devrimin bu siyasal ve sosyal karakterleri arasında diyalektik bir bağ vardır ve **devrimin en temel sorunu, iktidar sorunudur.»**

DEVRİMCİ DURUM — Halk kitlelerinin eskisi gibi yaşayamaz hale gelmesi ve bir değişikliği zorunlu görmesi, Lenin'in ifadesi ile «devrimin objektif şartları»dır. «Ve tek tek grupların, partilerin iradesinden bağımsız olduğu gibi, tek tek sınıfların iradesinden de bağımsızdır.» (Bkz. İbrahim Kaypakkaya, Kızıl Siyasî İktidar, Ankara, 1975, s. 17) (**Devrimci Hareket** için 79. sayfaya bakınız.)

«DEVRİMCİ DOĞU KÜLTÜR OCAKLARI» (DDKO) — Doğu illerini temsil eden dernekleri birleştirmek ve bir merkezden idare etmek fikri, 1966 yılından beri devam etmekteydi. Nitekim 1966 yılında aşırı solcu ve TİP üyesi bazı kişilerin bölgeciler «Doğu İllerini Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği» adı altında bir dernek kurmaya çalışmışlardı. Fakat başarılamadı. 1969 yılı başlarında bu fikir tazelendi. Kürtçülük ve Kürt milliyetçiliği konusunu üniversitelerde okuyan doğulu gençlere mal etme fikrinde birleşildi. 1969 Mayısı'nda Ankara ve İstanbul'da, sadece üniversite öğrencilerinin üye olabileceği «Devrimci Doğu Kültür Ocakları» kuruldu. Kendi aralarında adından «Devrimci Kürt Kültür Ocakları» diye bahseden DDKO faaliyetlerini Doğu ve Güney Doğu bölgelerimizde yaşayan, özbe öz Türk olan vatandaşlarımızı KÜRT olarak niteleyerek onları başka bir ırkın ve milletin mensubu olduğu fikrini empoze etmeyi çalışmalarına esas almışlar, tasarladıkları Kürdistan devletinin tohumlarını ekmeğe çalışmışlardır.

DDKO, Ankara ve İstanbul'dan sonra Aralık 1970 -Ocak 1971 tarihleri arasında Diyarbakır, Silvan, Ergani ve Kozlukta şubeler açtılar. DDKO'nun taktik ve stratejileri şöyleydi: 1) DDKO başkanları, vilâyetler dahilindeki üyelerini en kısa zamanda emirleri altında hazır bulunduracak; 2) Üniversitelerde Devrimci eylemlere katılacak ve inisiyatifi ele alıp, faaliyetleri Kürtçülüğe yöneltecek; 3) Üyeler siâlhlanacak, 4) Her bölgede kesif yayın ve propaganda faaliyetine girilecek; 5) Kuzey Irak'a gençler gönderilip askerî eğitimden geçirilecek, 6) Sabotajcı gruplar kurulacak; 7) DEV-GENÇ'le sıkı ilişkiler sürdürülecek; 8) Yurt dışındaki Kürtçülük faaliyetleri ile ilgi sürdürülecek. Bunun için bazı üyeler Avrupa'ya gönderildi. ANT dergisinin sistemleştirdiği «Orta - Doğu Devrimci Çemberi» stratejisi Kürt-Komünist ittifakının sonucu doğmuş Arap gerilla kuruluşları ile ilk irtibat sağlanmıştı. (Bkz. Orta - Doğu Devrimci Cemberi) DEV - GENÇ'ten Sonra Aren - Boran kliği de TİP'ni Kürtçülerle ittifak halinde birleştirmişler ve Anayasa Mahkemesi bu nedenle TİP'ni kapatmıştır.

DEV - GENÇ «Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu» — FKF. 9 - 11 ekim 1969 kongresinde MDD'cilerin eline geçince bu ismi aldı. Günümüze kadar süren, gerilla ve gizli komünist parti faaliyetlerinin (ŞAFAK grubunun) çekirdek teşkilâtı (Geniş bilgi edinmek için Bkz. DEV-GENÇ iddianamesi Evrak No. 1971/405, Esas No. 1971/211, Karar No. 1971/153; Mahir Çayan'ın yazdığı ve «Kurtuluş» yayınları arasında çıkan «1965-1971 Türkiye'de Devrimci Mücadele ve DEV-GENÇ»).

«DEVRMCİ GÜÇLER» — MDD'cilere göre şehir ve köy proletaryası, şehirlerin ve köylerin yarı-proleter unsurları, yoksul köylülük, şehir ve köy küçük-burjuvazisi, asker-sivil aydın zümre» **devrimci güçler**'dir. Burjuvazinin millî nitelik taşıyan kolunun taraf-

sızlaştırılması MDD'nin çabaları arasındadır. Ancak Marksistler; devrimci güçlerle işbirliğinin demokratik edvrim aşaması geçildikten sonra biteceğini; özellikle küçük burjuvazi ve akser-sivil aydınlara karşı mücadeleye başlanacağını da ilâve ederler.

«DEVRİMCİ GÜÇ BİRLİĞİ» — MDD stretejisine göre, şehir ve köy proletaryasının, yarı proleter unsurların, yoksul köylülerin, şehir ve köy küçük burjuvazisinin, askersivil-aydın zümrenin ittifakını, temsil eden, toplumumuzdaki bütün devrimci güçlerin öz örgütleri ile katıldığı CEPHE'ye «Devrimci Güçbirliği» denir. Nitekim 1967-1968 yılında kurulan bu isimde bir cephe teşekkülü 29 Nisan olaylarını sömürmede etkili rol oynamıştır.

«DEVRİMCİ HALK CEPHESİ» — Bkz. Birleşik Cephe Taktiği) Komintern'in III. Dünya Kongresi'nden sonra vazgeçemedikleri tüm sosyal güçleri kendi denetimlerinde toplayarak komünizmi tahakkuk ettirme gayretleri. Bu taktiğin ilk sözcüsü Karl Radek'ti. Daha sonra faşizme karşı mücadele kampanyalarında Birleşik Cephe'yi halk cephesi gibi isimler alan taktiğin yürütücüsü, Komintern Genel Sekreteri Bulgar Georgi Dimitrov idi.

«Devrimci Halk Cephesi» günümüzde, çeşitli isimler altında toplanan, cephe teşekküllerinin genel adıdır. ANT Dergisi tarafından, MDD, ODÇ ile birlikte anılmış, geniş bir ittifakı kapsayan genel eylemin adı olmuştur. (Bkz. Çetin Özek, Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi, İstanbul, 1970). Teoricilerine göre faşizme karşı kavga veren, bunu en bilinçli sosyalist düzeni amaçlar biçimde gerçekleştirmek zorunda olan sosyalistlerin bu kavga süresince, özellikle geri bırakılmış ülkelerde diğer sınıf ve tabakalarla kurdukları ittifaka «Devrimci Halk Cepheleri» denir. (Bkz. Çetin Özek, a.g.e., s. 497-498). Devrmici Halk Cephesi kendi kurulma şartlarını

saptayan, Cephe içindeki sınıfsal güçlerin yapısını bilmeyi amaçlayan devrimci, yöntemleri araştıran, işçi-köylü iktidarının kurulmasına yönelik cephe taktiklerini son hedeflere doğru yönelten eylemlerin tümünü kapsayan, Orta-Doğu Güney Amerika, Güney-Doğu Asya'da benzerleri görülen, son tahlilde silâhlı mücadelenin kırsal ve şehirsel bölgelerdeki ilk gerilla nüvelerinin kurulmalarını hazırlayan, giderek Halk Kurtuluş ordularında karar kılan, uzun vadeli çağdaş komünist eylemlerinin ismidir. Çetin Özek'in ANT dergisi yayınları içinde bu konuyu ele alan kitabı gerçekte bölük pörçük bir şekilde saptanmış, ANT dergisi yayınlarının THKO eylemlerini desteklemesine rağmen bu «ordu» eylemcileri, Çetin Özek'in teorilerini oportünistlikle suçlayarak, söz gelimi o sıralar ODTÜ'nde vereceği konferansa engel olmuşlardır. Deyim olarak «Devrimci Halk Cephesi» kavramı, Moskova, Pekin, Havana hattına bağlı bütün komünist grupların dokümanlarında önemli bir yer işgal eder. 1921 yılından beri değişmeyen komünizmin enternasyonal stratejisini saptar.

DEVLET — Lenin'e göre ekonomik olarak hâkim sınıfın siyasî organizasyonu. Lenin komünizmin klasik olmuş devlet tanımını şöyle yapar. (Bkz. Lenin, Devlet ve İhtilâl, s. 13): «Devlet sınıfı tezatlarının uzlaşmaz olmaları vakıasının ürünü ve belirtisidir. Nerede sınıflar arasındaki tezadların uzlaşması objektif olarak mümkün değilse, orada devlet ortaya çıkar. Başkab ir deyişle devletin varlığı, sınıf gelişmelerinin uzlaştırılmaz olduğunun delilidir.» Demek oluyor ki devlet mülkiyete dayanan topiumlarda ortaya çıkar. Mülkiyet kalkınca devletinde kalkması icap eder. Komünistler, mülkiyeti proletarya diktatörlüğü ile kaldıracaklarını yazdılar. Fakat bugün dünyanın ilk sosyalist devleti S.S.C.B.'de 50 yıldır mülkiyet tasfiye edildiği halde DEVLET hem de merkezî

otoriteye dayanan devlet, eski Bizans'ı rahmetle aratırcasına vardır.

DEVRİMCİ ŞİDDET — Marx'a göre, koşullar devrim için olgunlaştığında, devrimci şiddet eskimiş toplumsal sistemi devirmenin ve toplumsal hayatı üretici güçlerin gelişiminin düzeyine ve isterlerine uygun olarak yeniden örgütlenmenin aracı görevini görür. Marx, «Güç yenisine gebe her eski toplumun ebesidir» der. Devrimci şiddet ekonomik gelişmeleri değil, toplumsal ve pilitik engelleri yıkar. (Ayrıca Bkz. ŞİDDET TEORİSİ).

DİSİPLİN (PARTİ DİSİPLİNİ) — Komünist partilerinin birliğini, ahengini sağlayan yöntem. Komünist Partisi Teşkilât Prensibinde «demir gibi bir disiplinde, dilek ve irade birliği **olmaksızın,** partinin bütün üyeleri arasında birbirini bütünleyen bir eylem birliği **olmaksızın** (amaç) gerçekleşemez», Disiplin, eleştiriyi ve özeleştiriyi (Bkz. ELEŞTİRİ — ÖZELEŞTİRİ) gerektirir. Fikir çatışmalarını öngörür. Disiplin, işçi sınıfı dâvâsına bilinçle ve isteyerek boyun eğmeyi önerir. Ancak bilinçli bir disiplin «demir gibi» bir disiplin olabilir. (Emekçi, Mart 1975, sayı: 5, Z. Emre imzalı «Sosyalist Örgüt Nedir?» yazısı). (Bkz. DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK maddesi). Disiplin, eleştiri ile birlikte, demokratik merkeziyetçiliğin temelini teşkil eder.

DİYALEKTİK — (Ayrıca Bkz. Diyalektik Materyalizm)

Marksizmin (sosyalizmin ve komünizmin) dünya görüşü ve yöntemi diyalektik materyalizmdir.

Diyalektik: Tabiatın, toplumun ve düşüncenin gelişmesini yöneten genel kanunların bilimidir. Daha başka bir deyimle tabiat olaylarını ele alış, onları inceleme ve anlamanın yöntemidir. Araştırmaların yolu, yordamıdır. Diyalektik terimi, antik çağda (Dialektike Techne = Diyalektik sanatı) kök anlamı ile, münazara ve tartışma sanatı, yani, soru ve cevaplar ortaya atarak münazara yapma; kav-

ramları sınıflandırma, eşyayı genel ve özel olmak üzere türlere ayırma sanatı demekti.

Materyalizm : Diyalektik yöntemle (Metodla) incelenen olayların yorumlanışı, kavranışıdır. İdealizme zıt felsefe akımıdır.

Hegel'in idealist diyalektik'i, Marksizmden önceki diyalektik'in gelişmesinde doruk noktası oldu. Engels'e göre Hegel'in diyalektiğinde «ilk defa olarak, dünya, yani tabiî, tarihi, entellektüel her şey, bir prosesüs olarak, yani sürekli hareket, değişme dönüşme gelişme içinde tasavvur edilmiş; bütün bu hareket ve gelişmeyi sürekli bir bütün haline getiren iç bağlantının tasvirine çalışılmıştır» (Bkz. Engels, Anti-Dühring)

Komünist inanışa göre diyalektike bilimsel bir karakter kazandıran Marx ve Engelstir.

DİYALEKTİK MATERYALİZM — «Bilimsel sosyalizm»-min felsefî dünya görüşü; Marksist doktrinin felsefî temeli Marx ve Engels tarafından meydana getirildi. Lenin ve daha başka Marksistler tarafından geliştirildi. Diyalektik materyalizm 1840 yıllarında ortaya çıktı. İşçi hareketlerinin pratiği ile sıkı bağlar içinde gelişti. Komünistler diyalektik materyalizmi bilimsel ilerlemelere de bağlamaktadırlar ki, bu mualleldir. Diyalektik materyalizm felsefe tarihinde bir devrim olarak kabul edilir. Marksistler buradaki «devrim»i «ilerici» unsurların devamı ve eleştirici bir şekilde felsefeyi ele almaları şeklinde kabul ederler. Diyalektik materyalizm, felsefedeki iki temel akımın diyalektikle materyalizmin kaynaşmasıdır. Marx ve Engels antik materyalistlerin doktrinlerini ve idealistlerin diyalektiğini sentezleştirmişler, materyalizmin ancak diyalektik olduğu takdirde bilimsel ve tutarlı olabileceğini buna karşılık diyalektiğin de ancak materyalist olduğu takdirde gerçekten bilimsel olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Diyalektik materyalizm tabiat fenomenlerinin çapraşıklığını, tarih bilimine uygulanışından

sonra da (Bkz. Tarihi Materyalizm) insan toplumu ve insan düşüncesi fonomenlerini ihata ederek ve realitenin açıklanması ve tahlil edilmesine ait felsefî metodunu da dünyanın pratikte devrimci bir şekilde yeniden kurulması ile birleştirerek, bir felsefî sentez olarak doğdu. Diyalektik materyalizm, komünistlerin (Partilerinin) dünya görüşü olarak Marksist felsefenin sınıfsal köklerini yansıtır. Diyalektik materyalizme göre, dünya, köhnemiş sosyal yaşama tarzlarından sosyalist yeni yaşama tarzlarına doğru hızlı bir gelişme göstermektedir. Diyalektik materyalizm, varlık, objektif dünya ve bu dünyanın insan zihninde yansıması doktrinlerini birleştirdiği için aynı zamanda bir bilgi ve mantık teorisidir.

DOGMATİZM — Komünist terminolojisinde dogmatizm, Marksizm ve Leninizm'in canlı ve yaratıcı bir teori olarak değil, nihai, değişmez kurallar yığını olarak kabul edilmesidir. Dogmatizm, sektarizm, revizyonizm gibi komünizmin büyük tehlike gördüğü bir davranıştır.

DÖNÜŞÜM — Evrim teorisi ile eşanlamda kullanılan bir kelime, 1966'larda Türk Marksistlerinin TİP kanadı «DÖNÜŞÜM» adıyle bir dergi yayınlamışlardı.

DÖRDÜNCÜ ENTERNASYONAL — 1924'te Lenin'in ölümü üzerine Stalin'le Troçki arasında sürekli devrim-dünya ihtilâli ile bir ülkede sosyalizm konularında ihtilâf çıktı. Stalin önce Troçki'yi partiden attı. Sonra da yurt dışına çıkardı. İlkin İstanbul'a gelen Troçki, sonradan Meksika'da yerleşti. Troçki, Rusya'dan atıldıktan sonra komintern'e karşı, IV. Enternasyonal'i kurdu. Örgüt 1936'da faaliyete geçti. Sonraları Fransa'da birde kendisine bağlı bir parti kuruldu. Daha önce de Amerikan komünist partisinden de Troçkiciler ayrıldı, «Socialist Workers Party» isimli örgütte toplandılar. Troçki, 1940'ta Meksika'da Stalin'in bir ajanı tarafından başı parçalanarak öldürüldü.

E

EKONOMİZM — XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarında Rusya'da Sosyal Demokrat Parti içinde beliren, Rus işçi hareketlerinin görevlerini ekonomik mücadele -iş şartlarının düzeltilmesi, ücretlerin artırılması vs.- ile sınırlandırmak isteyen hareket. Ekonomistler, öncülüğün liberal burjuvaziye verilmesine taraftardı. Lenin, «İskra - Kıvılcım» gazetesinde ekonomistlerin revizyonist olduklarını ileri sürdü. «Ne Yapmalı?» adlı eseri ile ekonomizmi tahlil etti.

EKONOMİ POLİTİK — Üretimin toplumsal yapısını inceleyen bilim. Üretimin ve bölüşümün toplumsal ilişkilerini tarihsel gelişmeler içinde inceleyen ve bu bakımdan ekonomi kavramından çok ayrı anlam taşıyan bir kavram.

ELEŞTİRİ, ÖZELEŞTİRİ (Critiqe, Otocritique) — Komünist partilerinin programlarına kadar eleştiri ve özeleştirinin (tenkid ve kendi kendini tenkid) girdiği bir gerçek olmakla birlikte, gerçekte eleştiri (tenkid) suçlananı mahva - tasfiyeye - yarayan özeleştiri (kendi kendini tenkid)-de parti kültür (kavram olarak kutsal hale getirilmiş parti) veya egemen yönetici klik karşısında insan kişiliğini aşağılaştıran, hiçe indiren anti-demokratik bir parti içi yönetim biçimidir. SSCB. Komünist Partisi'nin 1952 de XIX. Parti Kongresi'nde kabul edilen parti propogandasında parti üyelerinin görevleri sayılırken bu soruna şu şekilde değinilir. «Madde 3 (a) — Aşağıdan yukarıya eleştiri ve özeleştiriyi geliştirmek, işte-

ki aksaklıkları ortaya koymak ve düzeltmek, gösterişli davranışlara karşı savaşmak, başarı sonucu meydana gelen gelişmeğe karşı savaşmak. Eleştiriyi önlemek en büyük hatadır. Eleştiriye engel olanlar, ve onun yerine çalım satmayı koyanlar, parti kademelerinde kalamazlar...», «Madde 4 (b) —Her parti üyesine herhangi bir görevliyi bir toplantıda eleştirmek ve merkez komitesi de dahil olmak üzere herhangi bir parti organına karşı beyanda bulunmak sorular sormak hakkını vermektedir...», «Madde 28 — Parti üyeleri parti politikasına ilişkin hususlarda yapılan tartışmalara partinin herhangi bir kademesinde veya bütün prati içinde katılmada geri alınamaz bir hakka sahiptir.»

Hal böyle iken eleştiriler, Sovyetler'de bazı şartlara bağlıdır. Ancak «sıhhatli eleştiriler» geçerlidir. Fakat sıhhatli olan eleştiri nedir? Meselâ, gözden düşen bir parti görevlisini suçlama; bu gözden düşen görevlinin -eğer yaşıyorsa- kendi kendini aşağılaması sıhhatli eleştiri ve özeleştiridir. Parti üyelerinin politik konularda görevleri, «demokratik merkeziyetçilik» ilkesine uyarak, Parti Merkez Komitesi kararlarını onaylamak, övmek de sıhhatli tenkid sayılır. Bu kararlara karşı çıkmanın en hafif adı ihanettir, yıkıcılıktır.

Türk Marksistlerinin 1968 Aralığında yayınladığı bir dökümanda (Bkz. Türk Solu, 26 aralık 1968, sayı: 58, s. 14) eleştiri tanımlanırken şöyle denir: «...Sosyalist örgütte eleştiriler tek amaca, emekçi sınıfların ve devrimci eylemin doğrultusunda en doğru çizgiye varma amacına yönelmelidir. Eleştirilerin, kişilerin kişilere ya da örgüte karşı kişisel saldırıları biçimini alması küçük burjuva bireyciliğidir.» Demek oluyor ki bir eylemci 1968 Aralığında o günün liderini eleştiriye kalksaydı, küçük burjuva bireyciliği ile suçlanacaktı. Aynı dökümanda özeleştiri şöyle açıklanır: «Özeleştiri bir günah çıkarma, sadece özür dileme niteliğinde olmamalı, altında

içtenlik gösterisi ile kolay affa kurnazlığı yatmamalıdır (...) ve hatalardan ders aldığı da yalnız gözü yaşlı sızlanmalarla pişmanlık beyanlarıyla değil, gerçek devrimci çizgiyi izleyen doğru bir eylemle ortaya konur.»

Çağımızın en büyük yanlışı olan komünizmde eleştiri ve özeleştiri, İNSAN onurunu sukût ettiren, kişiliği öldüren, insanı köleleştiren parti içi yöntemlerinden biridir.

EL-FETİH — Arap-İsrail çatışmalarının en buhranlı dönemi olan günlerde 1 ocak 1964 yılında kuruldu. Örgüt'ün Merkez Komitesi Başkanı Yâser Arafat'tır. El-Fetih, Orta Doğu'ya gerillalar ihraç eden Marksist bir örgüttür. Nitekim memleketimizdeki gerilla faaliyetlerine karışanların önde gelenleri El-Fetih'de eğitim görmüşlerdir.

EMEK — Marx'ın «Kapital»de yaptığı tanıma göre; «emek, herşeyden önce, içinde gerek insanın gerekse tabiatın yer aldığı, insanın kendi yararına, kendisi ile tabiat arasındaki maddî reaksiyonları başlattığı ayarladığı ve kontrol ettiği bir süreçtir. Emek, insana zaruri geçim vasıtalarını sağlar ve insanı yaratır. İnsan hayvanlıktan emek sayesinde çıkabilmiştir. İnsan hayvandan farklı olarak emeğin yaratıcısıdır. Emeği sayesinde tabiatı kendi amaçlarına göre değişikliğe ve ihtiyaçlarına tâbi kılar.»

EMEKÇİ SINIFLAR — Emekçi sınıfı diye bağımsız bir sosyal sınıf yoktur. Emekçi sınıfı bir genellemedir. Yâni, işçi sınıfı, köy proleteryası, küçük burjuvazi yani emeği ile geçinen «burjuva sınıfı tarafından sömürülen» sınıflar, emekçi sınıflardır. Kafa (zihin) çalışması yaparak geçinenlere KAFA emek;isi, bedenleri ile çalışanlara da KOL emekçisi denir.

EMPERYALİZM — Lenin, «Kapitalizmin en yüksek aşaması: Emperyalizm» eserini 1916 yılında yazmasına rağmen, emperyalizm, 1965 yılı-

na kadar, hiç bir Sovyet yabancı kelimeler sözlüğünde yer almadı. Kruşçev ve Bulganin'in 1955 yılındaki Asya gezisi sırasında ortaya çıktı. Ancak bu tarihten sonra Rus dergilerine ve dünya komünist basınına konu oldu. Lenin, Marx ve Engels'in kapitalizm kavramı yerine emperyalizm sözcüğünü yerleştirdi. Lenin'in eseri, çağımızın en ihtilâlci kitaplarından biridir. Ve dünya komünizminin anlaşılmasında Lenin'in eseri anahtar kitaplardan biri sayılmaktadır. Lenin bu çalışmasında, kapitalizmin iç çelişkilerine rağmen hâlâ sistem olarak nasıl devam ettiğine; Avrupa işçi sınıfının Marx'ın ifadesinin aksine gün gerçikçe kötüleşecek yerde iyileştiğine cevap arar; kapitalizmin devamlılığını ve Avrupa işçilerinin refahını, kapital birikiminin, endüstriyel sermayenin «finans kapitale» dönüşümü sonucu millî ve uluslararası tekellerin dünya pazarlarının paylaşılması demek olan emperyalist dönemin 1898-1900'lerde belirmesi ile açıklar. Bu dönem, Marx'ın yaşadığı günlerde mevcut olmayan bir faktördür.

Günümüzün komünist değerlendirmelerinde Amerika Birleşik Devletleri emperyalist bir güçtür. Oysa, çağdaş anti-emperyalizm ve barış taraftarlığı kapitalist blok ve ülkelerinin kurdukları savunma paktları ile belirir. Gerçekte Lenin kapitalizmle emperyalizm arasında sahte bir ilişki ve bağ kurmuştur. Eğer Lenin'in dediği gibi emperyalizmin sebebi kapitalizm ise, kapitalist olmayan bir ülkenin, koloni sağlamak için girişeceği yayılma, emperyalistçe olmayacak demektir ki; bu varsayım günmüzde Sovyet ve Çin yayılma çabalarını âdeta meşrulaştırmaktadır. Oysa, çağdaş emperyalizm gerçekte kapitalizmin değil, eski dünyanın tüm değerlerine karşı saldırı halinde olan komünizmin tekelindedir ki bu da politik literatürde de YENİ EMPERYALİZM olarak yer alıyor.

Komünistlere göre emperyalizm, kapitalizmin saldırgan

ve monopolcülük aşamasıdır. Demek oluyor ki kapitalist olmayan bir ülke saldırgan olursa, onun girişimi de emperyalistçe olmuyor!.

ENGELS, Friedrich (1820 - 1895) — Karl Marx'ın ortak eylem ve düşünce arkadaşı. Marx'la birlikte diyalektik materyalizmin ve bilimsel sosyalizmin (komünizmin) kurucusu. **Komünist Manifestosunu** Marx'la birlikte hazırladı. Temel eserleri: İngiltere'de Emekçi Sınıfının Durumu 1844); Komünizmin İlkeleri (1847); Anti-Dühring (1878); Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni (1884); Ludwig Feurbach ve klâsik Alman Felsefesinin Sonu (1888); Doğanın Diyalektiği (1892?).

ENTERNASYONALLER — Bkz. Komintern.

ENTERNASYONALİZM — Marx ve Engels'in ortaklaşa kaleme aldıkları «Komünist Manifestosu»na göre, enternasyonalizm, komünizmin temel ilkesidir. Enternasyonalizm, Marx - Engels'e göre, farklı ülkelerin proletaryalarının ulusal mücadelesinde bütün proletaryanın tüm milliyetçilikten arınmış bir şekilde ve bağımsız olarak, ortak çıkarlarına göre hareket etmesi, bunu ön plana çıkarması; burjuvaziye karşı işçi sınıfının vermek zorunda olduğu mücadelenin çeşitli gelişim şemalarında her yerde bir bütün olarak hareket ederek çıkarlarını korumasıdır. Bu temel ilke, «Komünist Manifestosu»nun sonunda «Bütün ülkelerin işçileri, Birleşiniz!» sloganı ile formüle edilir. Gerçekte bir soyutlama (mistifikasyon) olan enternasyonalizm, tarihî süreç içinde toplumun gelişimi ile bağlantılı olduğunu ispat edememiştir. İkinci Enternasyonal döneminde, uluslararası işçi dayanışması, Birinci Cihan Savaşı'nın patlaması ile iflas etmiş, savaş gününe kadar süren 'enternasyonalizm' propagandaları, savaşla birlikte balon gibi sönerek, işçiler Enternasyonal çıkarları için değil, kendi ülke çıkarları için cephelere koşmuştur. Üçüncü Enternasyonalde (Ko-

mintern) farklı sonuçlar vermemiştir. Enternazyonalizm bu dönemde, Sovyet gücünü ve propagandasını sürdüren, ajitasyonlarda sık sık kullanılan soyut bir kavram olmuştur. Komintern'in uluslararası komitelerini, Stalin Sovyet Rus menfaatları için harcamış, kullanmış ve sömürmüştür. Esasen Stalin'in «bir ülkede sosyalizm» doktrini böyle olmasını gerektiriyordu. Hitler'in Almanya'da iktidarı alması ile sonuçlanan dönemde, Enternasyonal Cephe taktikleri, binlerce idealistin ölümüne, heba olup gitmesine sebep olmuş; sonunda, Hitler'in iktidarı almasından altı yıl sonra (1939'da) Sovyetler Birliği, Nazi Almanyası ile dostluk ve saldırmazlık paktı imzalamaktan çekinmemiş; 15 Mayıs 1943 tarihinde Stalin'in emri ile Komintern lağvedilmiş, onun yerini alan Komünform'da savaştan sonra, çok kısa bir sürede iflâs etmiştir. Alman-Sovyet anlaşmasına karşı çıkan bütün Üçüncü Enternasyonal liderleri, Stalin tarafından ayrı ayrı dönemlerde katledilmişlerdir. Enternasyonal taktiği gerisinde mezarlar bırakmıştır.

ENTERNASYONAL MARŞI — Uluslararası komünizmin marşı, Güftesi Eugene Pottier, müziği Pierre Degeyter tarafından Paris Komünü günlerinde yazıldı (1871). Lille şehrinde, 1888'de ilk olarak uluslararası İşçi Bayramında çalındı. Sonrası yıllarda Komünist ve Sosyalist Partilerin marşı oldu. İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar, SSCB millî marşıydı.

ENTRİZM — Fransızca **entre,** «girmek» anlamına gelen sözcükten türetilmiş, Troçkizmle ilgili bir deyim. Troçkistler tarafından uydurulmuştur. «Entrızm»in ifade ettiği anlam, «Üçüncü Enternasyonal» partileri ve kitle örgütlerine girmektir. «Entrizm», Troçkizme bağlılıklarını ilân eden «Dördüncü Enternasyonal»in mensuplarına kapatılmış olduğu için, bu örgütlere gizlice, kılık değiştirerek sızma anlamına gelir.

(Bkz. **Quatrième Internationale, 1963, No. 19, s. 29.; Isac Deuscher, Ironies of History. Essays on Contemporary Communism, London, 1966, s. 175-176; M. Basmanov, Çağdaş Troçkizm Ve Karşı Devrimci Özü, İstanbul, 1975.)**

ES-ER (S.R.) — Bkz. **Sosyalist Devrimciler.**

EVRE (Safha) — Marx'ist açıklamalarda çok geçen evre, bir olayda birbiri ardınca görülen değişik hallerin herbiri olarak tanımlanabilir.

EVRİM TEORİSİ — Darwin tarafından ortaya atılan canlı tabiat doktrini.

F

FABİANLAR — Fabian Society'nin (Fabian Derneği) üyeleri 1884'te kurulan ve adını **Cunctator** diye anılan Romalı General Fabianus'tan alan evrimden yana olan İngiliz Örgütü, (Cunutator: Savaşı ılımlı kılan) Fabian Derneği daha çok sınıf mücadelesini red eden, ihtilâle kesin olarak karşı çıkan, kapitalizmden sosyalizme dönüşümlerle, derece derece geçilebileceğine inanan demokratik bir örgüttür. Bu dernek, İngiliz Labour Party'si (İngiliz İşçi Partisi) kurulduktan sonra ona katıldı.

FAŞİZM — Faşizmin tanımı komünistlere göre başkadır, gerçekçi siyaset bilimcilere göre gene başkadır. Faşizm, politik inançlara göre tanımlanan çok ayrı modellerle piyasaya sürülen bir rejimdir. Hatta uygulandığı ülkelere göre dayandığı sosyal güçler bakımından mahiyet değiştiren bir sistemdir. Sözgelimi, yakın geçmişte ve günümüzde çeşitli faşizm örneklerine tanık olduk, olmaktayız. İtalya'da dayandığı güçler bakımından Musolini faşizmi, kralcı, işçi ve patron ittifakına dayanan, köylülüğü yardımcı güç olarak kabul eden, tek partili korperatif bir sistemdi. Hatta Sicilya'da giriştiği sulama sisteminin devlet aracılığı ile çiftçilere taksimi modeliyle de marksizmin ATUT'çü formunu (Bkz. Asya Tipi Üretim Tarzı) geliştirmişti. İtalya faşizmi eski Romanın haşmetini canlandırmak isteyen Mussolini'nin tarifine göre «her sağlam politika anlayışı gibi bir aksiyon ve fikir

manzumesi»dir. Faşizm, genel olarak sınıf mücadelesini sertleştiren, fakat sınıfları bir iktisadî ve moral gayede toplayıcı devlet ünitesinden habersiz bulunan komünizmin aleyhindedir. Sınıf sendikalizmi yerine korperatif uzlaşıcı sendikacılıktan, kendi başına buyruk bir sermaye yerine devlet kontrolünde işçilerin menfaatini gözeten anlaşmacı bir sermayeden yanadır. İtalyan faşizmi kapitalizmin liberal türüne olduğu gibi komünizmin kollektivist görüşüne de karşı idi. İtalyan faşizmi emperyalist idi. 1935 yılında Habeşistan'a saldırısı bunun delilidir. Bir başka faşizm olan Alman Nasyonal Sosyalizmi büyük toprak sahipleri (Yünker) ile Kartel ve tröstlerin ortaklığı ile başarı kazanmış ve iktidarı almıştı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra yenik Almanya'nın durumu bu ülkeyi Naziliği ya da komünistliği seçme şıkları ile karşı karşıya bıraktı. Alman yurtseverliği ister istemez maceracı Hitler'in etrafında Alman milletini toplayıverdi. Nazizm, İtalyan faşizminin aksine ırkçı ve laik idi. Yahudi düşmanlığı, 6 milyon Alman Yahudisinin öldürülmesine yol açtı. Harpçi, anti-komünist ve demokrasi düşmanı idi. Arjantin'de, Peron iktidarı işçi sınıfına dayanan kendine özgü bir faşizm sayılır. İspanya'da ordu, büyük toprak sahipleri, kilise ittifakı Franco'nun Falanjist iktidarını sağlar. Faşizm, komünizm gibi diktacıdır, despottur komünizmin toplumsal insanı yerine endividüalist moral insanını ikame eder.

Komünistlerin faşizm tarifi, parti programına girmiştir. (Bkz. Materyalist Felsefe sözlüğü, s. 152). Sovyetlere göre faşizm «malî sermayenin en reaksiyoner, en şöven ve en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğüdür.» Buna rağmen Sovyetler 1930'da Nazilerle ittifak aktetmekten çekinmemişler, 1941 yılına kadar Hitler ve Stalin aynı terim ve kavramlarla demokrasiyi kokuşmuşlukla suçlamışlardır. Bugün komünistler her taşın altında faşist görürler.

Onlara göre komünist olmayan, ya da komünistlerin önderliğindeki bir harekete karışmayan herkes; Sovyet veya Çin diplomasisine karşı olan her siyaset adamı, siyasî kuruluş faşisttir. Faşizm, II. Dünya Savaşı'ndan sonra komünizmin sermayesi olmuştur. Faşizm kelimesinin Türkiye'deki kullanılışı, anti-komünizme eşittir. Marksistlerin faşizm formülüne açık bir misal teşkil etmektedir. Nitekim marksistler 50 yıldan beri Atatürk dahil kendileri gibi düşünmeyen ve komünizme karşı olmaktan başka müşterek tarafları olmayan herkese faşist demişlerdir.

FANON, FRANTZ (1925 - 1961) — Yeni Sol hareketinin teoricilerinden Bizde 1965 yılında İzlem Yayınlarının 27. kitabı olarak «Damnès de la Terre - Dünyanın Lanetlileri»nin birinci kitabı yayınlandı (Bkz. YENİ SOL). Fanon Fransız Antillerinde Martinik'te doğdu. İlk tahsilini orada yaptı. Sonra Fransa'ya geldi. Tahsiline Paris'te devam etti. 1944'te Fransız ordusuna girdi. Avrupada askerlik hizmetini yaptı. Savaştan sonra Lion'da Tıp ve psikiyatri tahsil etti. Zenci öğrencilere «Tom Tom» adlı teksirle basılmış bir gazete yayınladı. 1951 yılında doktora tezini verdi. 1952 de «Kara Deri, Beyaz Maskeler» kitabını yayınladı. 1953'te evlendi. Cezayirde Blida-Joinville Hastahanesinin Psikiyatri Servisi Müdürlüğü'ne atandı. 1954 yılında Cezayır Kurtuluş Savaşı başladıktan iki yıl sonra (1956) isyancılara katıldı. Ve aynı yıl hastanedeki görevinden istifa etti. Paris'te «I. Zenci Sanatçı ve Yazarlar Kongresi»ne katıldı. FLN'in (Cezayir Kurtuluş Ordusu) yayın organı «El - Mücahit»e redaktör - yazar olarak girdi. 1957-1958'de Bamako ve Katanu (Catanou) da Afrikalılar Arası Kongresi'ne katıldı. Paris'te «Cezayir Devriminin Beşinci Yılı» ve daha sonrada «Afrika Devrimi İçin» adlı kitaplarını yayınladı. 1960 yılında Gana'da Geçici Cezayir Hükûmeti (GPRA)'nin Büyükel-

çisi olarak görev gördü. Aynı yıl Mali'ye gitti. Gıda ulaşımı için yol konusunu incelerken kendisini kaçırmak istediler. Lösemi (Kan Kanseri)'ye yakalandı. Sovyetler Birliği'nde tedavi gördü. 1961'de «Toprağın Lanetlileri» kitabı Paris'te yayınlandı. Washington'da bir hastahanede öldü. Cenazesi Cezayir.e getirildi. 1962 yılında Cezayir bağımsızlığına kavuştu. **(David Caute, Frantz Fanon, Edition Seghers, Paris, 1970)**

FELSEFEDE PARTİZANLIK — Marksist-Leninist dünya görüşünün temel ilkelerinden biri. Türkiye'deki komünistler, bu kavramı kullanmış değillerdir. Ancak M. Belli'nin E. Tüfekçi imzası ile «YÖN» dergisinde çıkan yazılarının brinde, tartışmalarda Marksist kavram ve terimlerle oynanamayacağını ifadesi, felsefede partizanlığa bir örnektir. Felfesede partizanlığın anlamı, sınıflı toplumlarda felsfenin kaçınılmaz olarak partizan oluşu varsayımına dayanır. Felsefe tarihinde materyalizm ve idealizm zıt menfaatleri temsil ederler. Marksist-Leninist felsefe partizanlığı, objektivizm arkasına saklanan burjuva partizanlığına karşıdır.

FELSEFÎ KOMÜNİZM — Felsefi komünizm sol Hegelcilerin özellikle Ludwig Feurbach'ın teorik görüşlerini kapsar. Komünizmin klasik Alman felsefesi ile bağlarını belirtir. Felsefî komünizmin yozlaşması, sonunda «hakiki komünizm» kılığına girmesiyledir. Felsefî komünizm terimi ilk defa Engels tarafından kullanıldı. Alman ihtilâlci burjuva aydınlarının ütopik komünizm görüşlerini ifade ediyordu.

FEODAL MÜLKİYET — Marksist bir terminoloji. Toprak kölesi emeğiyle değerlendirilen toprak mülkiyeti.

FEODAL ÜRETİM — Toprak mülkiyetine ve toprak kölesi emeğine dayanan üretim biçimi. Bunun, öteki üretim biçimlerinden ayrılığı, toprağın ya

da iş süresinin belli bir bölümünde kendisi için de çalışan ve buna bağlı olarak kullandığı üretim araçlarıyla ilgisi kurulan toprak kölesi emeğine dayanması, toprağın küçük ölçüde ve ilkel olarak işlenmesi, sanayiin zanaat tipinde oluşudur.

FETİŞİZM — Marksist bir ekonomi deyimi olan fetişizm mal üretiminden ayrılmaz hale gelen kendine taptırma karakteridir. Marx'a göre: «Burada, insanların bizzat kendi aralarındaki toplumsal ilişkinin, onların gözünde nesneler arasında var olan hayal ürünü bir ilişki biçimine girmesinden başka bir şey olmamaktadır... Emek ürünleri mal olarak elde edilmeğe başlanır başlanmaz, emek ürünlerine yapışan ve dolayısı ile de mal üretiminden ayrılmaz hale gelen bu şeye fetişizm adını veriyoruz. Buraya kadarki çözümlemenin de göstermiş olacağı gibi mallar dünyasının bu fetiş karakteri, mal üreten emeğin toplumsal niteliğinden doğar.» (**Bkz. Karl Marx, Kapital, Türkçe çevirisi, C. 1., kitap: 1, s. 78-79**). Marx tarihsel çözümlemelerinde bu deyimi **yabancılaşma** (Aliénation) deyimine tercih etmiştir. Fetişizm, yabancılaşmayı gerçekleştiren bir fenomendir. Marx'a göre mal fetişizmi, kapitalist üretim biçiminde insanlar arasındaki ilişkiler, malar arasındaki ilişkiler olarak görülür. İnsanın kendi ürünü putlaşır. Ve insanı köleleştirir. Bu olay insanlık tarihinde en büyük tersyüz etmedir. Gerçekte ekonomik ilişkiler, mallar arasında değil, insanlar arasındadır. Kapitalist üretimde insan kendisine egemen olacak putu kendi yaratmakta ve güçlendirmektedir. Marx şöyle diyor: «Mal fetişizmi kapitalis üretim biçiminden ayrılamaz». (Bkz. **Pierre Masset, Les 50 Mots - Clés du Marxisme, Toulouse (Fransa), 1970 s. 74-75**).

«FİKİR KULÜPLERİ FEDERASYONU» (FKF) — Fiilen 12 kasım 1965'te, resmen 16 aralık 1965'de kurulmuş-

tur. (Bkz. Kavga, FKF Haftalık Bülteni, 11 Ocak 1967, Sayı: 1 s. 1-2, Kudret Ulutürk, Sosyalist Gençlik Örgütü FKF, (Teksir). İlk zamanlar TİP'nin yan örgütü idi. Ve teşkilâtlanmada komünistlerin demokratik santralizm ilkesini benimsemişti. 9-11 Ekim 1969 kongresinde MDD'cilerin eline geçti Ve «Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu DEV-GENÇ» ismini aldı. (Bkz. DEV-GENÇ).

FİLİSTİN DEMOKRATİK HALK KURTULUŞ CEPHESİ — NAYİF Havatme'nin liderliğinde, Filistin'de kurulmuş devrimci örgütler yelpazesinin en sol ucundaki kuruluş. Marksist-Leninist olmakla birlikte Troçki'nin IV. Enternasyonal çizgisinde sürekli devrimi öncrir EL-FETİH Sovyetler Birliği, özellikle Kızıl Çin, tarafından desteklenmektedir. Teorik ve politik yayınları yanında haftalık Al - Horiyya dergisi Beyrutta yayınlanır. Nayif Havatme 1935 doğumludur. Filistinli yarı köylü bir ailenin çocuğudur. 1954'te Arap Milliyetçiliği hareketine katılmış, Ürdün, Irak, Lübnan'da faaliyet göstermiştir. General Kasım'ın siyasî polislerince izlenmiş ve uzun süre saklanmıştır. 1963'te Kasım'ın öldürülmesiyle tekrar faaliyete geçmiş, Baas'cı rejimle işbirliği yapmayı reddedince tutuklanmış, Amman Yüksek Mahkemesince gıyaben ölüme mahkum edilmiştir.

FİLİSTİN HALK KURTULUŞ CEPHESİ — Filistin'de George Habbaş'ın yönetiminde tedhişçi gerilla örgütü, George Habbaş öğrenimini ABD'de yaptı. Troçkist, Mao eyilimli.

FİLİSTİN'DEKİ KURTULUŞ ÖRGÜTLERİ — Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi, EL-FETİH EL SAİKA, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, Kurtuluş Ordusu, Filistin Halk Kurtuluş Örgütü, Halk Cephesi, Arap Kurtuluş Cephesi, Halk Kurtuluş Kuvvetleri.

FİNANS KAPİTAL — Malî sermaye karşıtı, Banka ve Sanayi tekellerinin birleşmiş sermayesi. Marksist literatürde bolca geçen bir deyim.

FOCO'culuk «GERİLLA OCAĞI» Stratejisi — İspanyolca'da Foco kelimesi genel anlamdaki askerî üsten ziyade gerilla harekâtının merkezini belirtir. Regis Debray'ın tarifine göre Devrimci gerilla kuvveti gizlidir. Gizlilik içinde doğar ve gelişir. Savaşçıları takma adları kullanır. Gözden ırak duranlar, ancak şeflerinin tâyin edeceği yer ve zamanda ortaya çıkarlar. Gerillalar hem hareket hem de askerî teşkilât bakımından sivil halktan bağımsızdır. Başlıca hedefi düşmanın askerî potansiyelini imha etmek olan gerillalara **foco** ismi verilir. Foco'nun hareket alanı dağlar ve kırsal bölgelerdir. Fidel Castroya göre «şehir, devrimcilerin mezarıdır» «Dağ, burjuva ve köylü elemanları proleterleştirir; şehir, proleterleri burjuvalaştırır». (Regis Debray, s. 74).

Foco (gerilla) halk ordusunun çekirdeğidir. Politik foco değil, askerî foco'lar kurulması geçerlidir. Foco'culuk, bir bakıma Marksist terminolojide takbih edilen kendiliğindenciliği (Sportanelity) önerdiği için eleştirilmiştir. Foco'culuğun tepkisi şehir gerillacılığı olmuştur.

FORMALİZM — Burjuva toplumu sanat ve estetiğinde birçok akım ve okulları içine alan, gerçekçi olmayan bir metoda verilen ad: Kübizm, Sürrealizm, Dadaizm, Pürizm, Fovizm, Taşizm, Lettirizm gibi...

FOURIER, CHARLES (1772-1837) — Fransız ütopik sosyalist. 1908 yılında yayınladığı «Dört Devinim (Hareket) Kuramı» adlı eserinde, yaşadığı günlerin heyecanlı, duygusal eleştirisini yapmıştır. Yoksulluğun bolluktan doğduğunu görmüş, bu iki olayın çelişkisini sezmiştir. Toplumculuğu, «kapitalist - işçi - yönetici» ortaklığı olarak tanımlar. Saint-

Simon, Robert Owen ile birlikte Fourier sosyalizmi, bilimsel sosyalizme kaynaklık etmiştir. Ona göre çalışma zevk kaynağı olduğu zaman toplum gelişir. Emeğin yaratıcı gücü böylelikle artar. toplum bolluğa kavuşur. Kapitalizm, zorunlu olarak ters yola yürüdüğü için, bireyi ve toplumun gelişmesini önler.

FRAKSİYON, FRAKSİYONALİZM, HİZİP-HİZİPÇİLİK — Fraksiyon, komünist partiler içindeki küçük muhalefet gruplarıdır. Görüşleri partinin görüşünden farklı olan ve parti disiplinini ihlal eden, kendi küçük muhalefet grup disiplinine sahip olan proletarya partileri içindeki özel gruplara Fraksiyon denir. Partinin birliği bakımından dünyanın bütün komünist partilerinde Fraksiyon tatbik edilir. Yeterki o fraksiyon şu veya bu sebeplerle parti yönetimini ele geçirmesin. Fraksiyonun komünist literatüründe olumlu olarak geçen bir şekli de komünistlerin zayıf olduğu ülkelerde meselâ komünizmle ilgili olmayan herhangi bir kuruluşta küçük bir komünist grubun mevcudiyetidir. Buna da komünist fraksiyonu adı verilir.

G

GALİEVCİLİK — Kazan Türklerinden Mir Said Sultan Alioğlu (mahallî lehçeye göre Sultan Galiev)nun, Turancı komünizmi. S. Galiev, müstemlekeci ülkelere karşı koloni ihtilâllerinin ilk teoricisidir. 1917 ihtilâlini ve sosyalizmi bütün Asya topluluklarına Müslüman halkların önderliğinde, bir işçi devleti ile (Turan) yaymak için çalıştı. Asya'da başlayacak olan bir soslist ihtilâl aynı zamanda bir kurtuluş savaşı olacaktı. Ve muhtemel bir zafer Asya'daki Rus üstünlüğüne öldürücü bir darbe indirecekti. Sultan Galiev'in doktrininin tamamı, marksist bir fikir olan, mazlumların ezenlere karşı öç alma prensibinden doğmuştur. Koloni (sömürge) halkının Batı proletaryasından mazlum sıfatına daha çok hakkı vardır. Çünkü sömürge halkları iki kere ezilmişlerdir. Millî Kurtuluş hareketleri hangi içtimaî sınıf tarafından yönetilirse yönetilsin sosyalisttir ve ilerici bir harekettir. Sultan Galiev'in en orijinal yönü Batı endüstrisine karşı meydana gelmiş marksist teoriden başlayarak, onu değişikliğe uğratması, daha başka bir ifâde ile Asyalılaştırması ve Asya'nın ihtiyaçlarına, bilhassa tarımla uğraşan toplumlara göre düzenleyerek uygulamaya kalkmasıdır. (Bkz. Aclan Sayılgan, Mazlum Milletlerin Kurtuluş Savaşları Karşısında SSCB ve Sultan Galiev, Ankara, 1967).

Sultan Galiev, 1917'de Bolşevik oldu, 1923'te partiden kovuldu. Bazılarına göre 1931'de bazılarına göre de 1937'de Stalin tarafından tas-

fiye edildi. Sultan Galiev teorisi, Türk solcuları arasında pek bilinmez. Fantezi kabilinden bir iki öğrenci Galiev'i benimser gibi olmuşsa da, bu akım 1968'de tamamen son buldu. (Ayrıca Bkz. Alexandre Bennigsen et Chantal Quelquejay, Les Mouvements Nationaux Chez Les Musulmans de Rusie, Le «Sultangalievizme» au Tatarstan, Paris, 1960.)

GAPON (Peder) GEORG A. (1870-1906) — Marksist kaynaklara göre papaz ve gizli polis ajanı. St. Petersburg işçilerini Çara bir dilekçe sunmak için Kış Sarayı'na, bir çok işçinin katliamıyla sonuçlanan barışçı bir yürüyüşü kışkırttı. Gapon, 1905 Devriminin en ilgi çekici bir siması idi. Tam bir Rus örneğini temsil ediyordu. Polisle işbirliği yapmasına rağmen işçiler üzerinde «polis kontrolü»nün değil, «dinsel kontrolün» etkili olacağına inanıyordu. İşe giriştiğinde işçiler kendisinden uzak durdular. Fakat bilâhare, işçiler üzerinde güven uyandıran girişimlerde bulundu. 1904 yıllarının hayat pahalılığı işini kolaylaştırdı. Birliği genişledi. Fakat örgütüne aydınlardan kimse girmedi. Gapon toplantılarda işçilere önce «Tanrı Çarı Korusun» şarkısını söyletiyor sonra yönetime karşı duyulan düşmanlığı «işverenler» üzerine dönüştüren konuşmalar yapıyordu. 21 ocak 1905'te işçilerin saraya yapacakları yüryüşü haber vermek niyetiyle Çara bir mesaj gönderdi. Burada özetle şöyle diyordu: «Bakanlara inanmayınız. Olaylar ve sorunların gerçek durumları hakkında size yalan söylüyorlar. Halk, zatınıza dertlerini arzetmek için yarın öğleden sonra saat 14'te kışlık sarayınızın önünde toplanmayı kararlaştırdı (22 ocak 1905). Onları karşılamaya çıkmazsanız zatınızla onları birleştiren manevi bağları koparmış olacaksınız (...) Hiç birşeyden korkmayınız. Yarın halkın karşısına çıkınız ve acizâne bir dilekçemizi kabul buyurunuz (...)». İşçiler ertesi günü yüryüşe geçtiler. As-

keri birlikler Putilov işçilerinin karşısına çıktı. Üzerlerine ateş açtı. Genel tahmine göre 500 ölü, 3000 yaralı vardı. İşçiler dağıldılar. Bugünün adı «Kanlı Pazar» kaldı. Bir devir böylece sona ermiş oldu. Kitleler Kilise ve Çardan da umut kesince kesinlikle marksist eylemlerden umut bekler oldular. Gapon, Rusya dışına kaçtı (veya polis tarafından kaçırıldı). Gapon, yurt dışında Lenin'le konuştu. Bu buluşmayı Plehanov «Papazlardan hayır gelmez» gerekçesi ile reddetmişti. Konuşma sonunda Lenin'in hiç bir kuşkusu kalmamıştı. Papaz samimi bir devrimciydi. Gapon Rusya'ya yeniden döndükten sonra yeniden polisin hizmetine adadı kendisini. 1906 Nisanı'nda Ozerki'deki küçük kulübeciğinde cesedini asılı bir şekilde buldular. Önceleri, polisin Gapon'u öldürdüğüne inanmışlardı. Ama yıllarca sonra ihtilâlci Pincus Rutenberg tarafından öldürüldüğü anlaşılmıştı.

«GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE» — MDD'in bu sloganı, teoricisinin kalemiyle şu anlama gelmektedir: «Emperyalizmin işbirlikçisi olan sermaye çevrelerinin sömürü alanlarını birleştirmek; işbirlikçi sermayenin müttefiki feodal mütagallibeyi köklü dönüşümlerle etkisiz hale getirmek; işbirlikçi asalak sınıfları sömürü alanından yoksun bırakmak; bunların ekonomimiz ve toplumsal hayatımız üzerindeki baskılarına son vermek» gerçekten demokratik Türkiye'yi yaratacaktır (!) (Bkz. M. Belli, Millî Demokratik Devrim, Aydınlık Yayınları: 3, Ankara, 1970).

Görüldüğü gibi MDD'nin, burjuva demokratik devrim olduğu iddia edilmekle birlikte varılacak asgari hedef, sosyalist bir toplum düzenidir. «Aydınlık Sosyalist Dergi»nin Mart-Nisan 1971 tarih ve 29 - 30. sayısında yayımlanan «Proleter Devrimci Hareketin Programı Taslağı»nda (s. 384 - 385) «Gerçekten Demokratitik Türkiye» sloganının ifade ettiği anlam şöyle açıklanmaktadır; 1) Anayasanın demokratik özü ile çelişen

işbirlikçi kapitalistler sınıfının ve feodal mütegallibenin tezgâhladığı ve bu sınıfların hizmetinde bir araç durumunda olan parlamenter görünüşlü anti-demokratik siyasî düzene son verilmesi emperyalizmle çelişen bütün devrimci sınıf ve zümrelerin yer alacakları ve ağırlıklarını duyuracakları **gerçekten demokratik** bir siyasî düzenin kurulması. Ulusun egemenliğini emreden Anayasanın emekçi halk açısından, millî demokratik anlayışla yorumlanması ve uygulamasıyla devlet organlarında ulusal sınıf ve zümrelerin güçleri oranında temsilinin sağlanması; 2) Bazı gerici hükümler taşıyan Cumhuriyet Anayasasının (1961 Anayasası) millî demokratik anlayışla incelenmesi, Millî Demokratik Devrimin zorunlu kıldığı köklü reformları millileştirmeleri ve genel tedbirleri engelleyen hükümlerin Anayasadan çıkarılması, Anayasanın tümüyle millî demokratik devrimin pürüzsüz hukuki dayanağı durumuna getirilmesi, anti-demokratik kanunların yürürlükten kaldırılması; 3) ... İşbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe, geniş halk yığınlarını tutsak durumunda tutabildiğinden ve köklü demokratik dönüşümlerle emekçi halkın bu tutsaklık durumuna son verilmediği sürece hiçbir seçimin demokratik bir nitelik taşımıyacağı ve bu yoldan halkın iradesi tecelli edemiyeceğinden, Türkiye halkının seçim müesesesi yoluyla egemenliğini gerçekleştirebilmesi için Millî Demokratik Devrimin başlıca görevlerinin yerine getirilmesiyle gerçekten demokratik şartların yaratılması; 4) Anti-demokratik hükümler taşıyan siyasî partiler kanununun, seçim kanununun değiştirilmesi.. bütün siyasî ve diğer örgütlerin toplumdaki hangi sınıf ya da zümrenin teşkilâtı olduklarını açıkça ifade etme zorunluğu. Partilerin ve diğer örgütlerin izledikleri siyasî çizgi ile adına hareket edildiği iddia edilen sınıf ya da zümrenin çıkarları arasında bağdaşma bulunması zorunluğu. Emper-

yalizmin işbirlikçisi gayrı millî sınıf ve zümrelerin bağımsızlık ve demokrasi ile bağdaşmayan amaçlar güden siyasî ve diğer örgütleri kurmamaları. Seçmenlere seçtikleri temsilcilerin geri çağırma hakkının tanınması. Memur asker - sivil aydınlara siyasî eylem hakkının tanınması..»

İşte komünistlerin **«Gerçekten Demokratik Türkiye»** diye bağırdıkları zaman düşündükleri programın asgarî taslağı.

GERİLLACILIK — Büyük askeri kuvvetlere veya kurulu düzenin askerlerine, polisine karşı dağınık kuvetlerin yaptığı çete savaşına Gerilla savaşı denir. Gerilla kelimesi, İspanyolca «Küçük Savaş» anlamına gelir. Gerilla savaşının birçok şekileri vardır. Biz bunlardan ancak Komünist terminolojisinde yer alan iki türü üzerinde duracağız.

Kır Gerilaları: Kırlarda, dağlarda, partinin yol göstericiliğinde yürütülen küçük çetelere verilen isim. Şehirle ilintisiz, kır ve dağlarda merkezileşmiş oralardan büyük şehirlere inen eylemlerin gerilla çekirdeğine Foco denir. Foco'culuk, «Che Guavere»nin Bolivya'da öldürülüşünden sonra eleştirilmiş ve yeni bileşimler ortaya atılmıştır. Söz gelimi, Douglas Bravo'nun «Birleşik isyan» stratejisi (Bkz. Birleşik isyan - Başkaldırma, Savaş).

Şehir Gerillaları (Tupomaros). Brezilyalı Carlos Marighella'nın geliştirdiği şehir gerilacılığı, şehirlerden kırlara doğru kayışı önerir. Foco'culukta olduğu gibi askerî yönetime ayrıcalık ve öncelik tanınmaz. Siyasî yönetim ile askerí yönetim tek ve aynıdır. Marighella'nın başlıca ilkesi hareket ve hareketliliktir. Gerçekte şehir gerillacılığı da kır gerillacılığının geliştirilmesinden doğan Castrist (Castrocu) bir teori ve eylem biçimidir. Carlos Marighella'ya göre Hareket üç aşamadan geçer:

a) Gerilla gruplarının hazırlanması ve örgütlenmesi;

b) Gerillanın başlatılması ve kökleşmsei;

c) Gerillanın gelişimi ve hareket savaşına dönüşümü.

Hedefi de üçtür:

aa) Burjuvaninin ve askerî idarenin devrilmesi;

bb) Amerikan emperyalizminin yıkılması,

cc) Halk iktidarının kurulması. (Bkz. Carlos Marighella, Şehir Gerillası, Ant Yayınları. 41, İstanbul, 1970).

Thko, Thkc, Thkp : Türkiyeli örgütlerin, teorik ve uygulamada izledikleri yöntemleri saptarken Carlos Marighella'nın sentezci görüşlerinden yararlandıkları muhakkaktır. Ancak ittifakları farklıydı. Regis Debray'ın önerisine uygun olarak, gerilla örgütleri öğrencilerden oluşmuş ve bir kısım genç subayları da çelmeğe muvaffak olmuşlardı. Ama tabiî müttefikleri olan bir kısım aydınlar, sorun eylem safhasına intikal edince gerillacıları yalnız bıraktı.

THKO, THKC, THKP'nin Güney Amerika ve Arap gerillalarından farklılığı, kendilerini bu eyleme süren Komünist partisinin yaşlı yöneticilerinin Örfi İdare ilân edilir edilmez, yurt dışına kaçmaları ve ateşe sürdüklerini kendi kaderlerine terketmeleridir.

Komünist Gerillalarının Ortak Eylemleri: Güney Amerika'da Orta-Doğu'da, Türkiye'de şehir gerillalarının girişimleri bir birinin aynıdır. Rehin alma, polise suikast, diplomat kaçırma ve öldürme, silâh ve banka soygunculuğu vs. gibi ortak eylemlerdir.

İdeolojik Durumları: Tüm gerilla eylemcileri, Marksist, Leninist, Stalinist, Maoist, Ho - Şi Minh'ci, Castroist ve Guaverist'tir.

Genel Stratejileri: Şehir gerillası, psikolojik savaş, Kır gerillasıdır.

GİLDA (GİLDİYA) — Bunun kökü, Ortaçağlardaki, tüccarlar, zanaatçılar, kalfalar vb. birliklerden (loncalardan) gelmektedir. Bu birlikler üyelerinin çıkarlarını ve esnafların

imtiyazlarını savunmuşlardır. Genellikle Balkanlar'da toplum, zanaatçılar ve tüccarlar birliği anlamında kullanılır.

GOŞİZM - «Gauschisme» — Fransızca Solculuk. Ama Lenin'in «Sol Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı»nda eleştirdiği solculuk. Küçültücü anlamda «keskin solculuk». Şartlardan yararlanmasını bilmeyen, zaman içindeki fırsatları değerlendirmeyen solculuk.

«GÜLER YÜZLÜ SOSYALİZM» — 1968 baharında Sovyetlerin Prag'ı işgalinden ve Dubçek'i tasfiyesinden sonra, Türkiye İşçi Partisinin o günkü Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, Sovyet davranışını ve sistemini sert bir şekilde eleştirmiş, sosyalizmin güleryüzlü olması, hüriyet taraftarlığı fikirlerini savunarak Türkkiye'ye özgü sosyalizmden bahsetmiş, seçimle iktidara geleceklerini; iktidara geldikleri takdirde burjuva partilerine ve burjuva demokratik kurumlarına dokunmayacağını söylemişti. Bu görüşler, gerek MDD.ci fanatikler ve gerekse Moskova uydusu komünistler tarafından şiddetle eleştirildi ve Mehmet Ali Aybar'ın TİP Genel Başkanlığından istifasına ve taraftarlarının parti kademesinden tasfiyesine yol açtı. Gerçekte Aybar'ın söyledikleri İtalyan ve Fransız Komünist Partisi'nin tezleri idi. Ve bu görüşler o zamanki Fransız Komünist Partisi Lideri Waldeck Rochet tarafından ileri atılmış, eski lider Mourice Thorez'in karısı, Moskova tenkid edilemez diyerek komünist partisinden istifa etmişti. İtalyan komünist partisinde Luigo Longo'nun liderliğinde aynı görüşler geliştirilmiş, Rusya'nın Çekoslovakya'yı istilâsı sert bir şekilde eleştirilmişti.

H

HALK — Komünistler, halk deyince alışılagelmiş mânâyı anlamazlar. Yani onlarca halk millet topluluğunu meydana getiren insanlar değil, belirli bir dönemde, belirli bir ülkenin gelişmesine katılma gücündeki sınıfları hep birlikte içine alan ve tarihsel yönden değişme içinde bulunan kategorik bir insan topluluğudur. Lenin'e göre Marx halk kelimesini kullanırken sınıf ayrılıklarını ihmal etmemiş, bu kelimeyi, ihtilâli tamamlayacak belirli unsurlar kavramı ile birleştirmiştir. Türkiye'de komünistlerin «Türk Milleti» gerçeğini silmek için «Türkiye Halkları» deyimini kullanmaları, bir bölücülüğün ifadesi olup, TKP programının 11. madesine uygundur. Bu madde, Türkten gayri unsurların isterlerse Türkiye'den ayrılacaklarını âmirdir.

HALK DEMOKRASİSİ — Komünistlerin tarifine göre Halk demokrasisi, emperyalizmin zayıflayıp kuvvet dengesinin sosyalizmden yana ağır basması sırasında, sosyalist ihtilâlin farklı gelişmesini ifade eden, proletarya diktatörlüğünün şekillerinden bıri (Bkz. Materyalist Felsefe Sözlüğü, İstanbul, 1972, s. 194). Halk demokrasisi, Batı demokrasilerine karşı kullanılan demogojik bir bileşim. Halk Demokrasisi Doğu Avrupa ile Asyanın birçok ülkelerindeki komünist partilerinin iktidara geçişinden sonra kulanılmağa başlandı. Marksistlerin ifadesine bakılırsa, halk demokrasisi geniş

bir sınıf temeline dayanır. Proletaryanın önderliğinde köylülüğü ve burjuvazinin bir kesimini ele alır. Halk demokrasilerinde sosyalist üretim ilişkileri egemendir.

HALKLARIN DOSTLUĞU — Sosyalist ekonomi, sosyalist iktidar ve Marksist-Leninist enternasyonalizm ideolojisi temeline dayanan, Sovyet veya Kızıl Çin egemenliğindeki ve yönetimindeki yeni tipte uluslararası bir ilişki şeklidir.

HAZİRAN HAREKÂTI — Adını 15 - 16 Haziran 1970 günü beliren işçi olaylarından alan, Mıhri Belli ve grubunun 12 Mart 1971'den sonra illegal olarak oluşturmağa çalıştığı MDD'nin GENİŞ CEPHE teşkilâtı. (Bkz. T.C. Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığı, İstanbul-Selimiye, 19 Eylül 1973 tarih; 1973/189 sayılı; 1973/186 Esas; 1971/101 Karar İdianâmesi.)

HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831) — Objektif idealizmi ve diyalektiği kuran Alman Klasik filozofu. Felsefe tarihinde dönüm noktası teşkil eden monarşik Prusyanın resmi felsefesinin bir temsilcisidir. Memleketimizde maalesef eserleri tercüme edilmemiş olan bu filozofun, kaynaklarına inilerek açıklanması yapılmamıştır. Hegel felsefesi konsunda fikir sahibi olmak istiyenler aşağıdaki referanslara baş vurabilirler. Macit Gökberk, Felsefe Tarihi; George Sabine, Siyasî Düşünceler Tarihi; Herbert Marcuse, Mantık ve İhtilâl vs...

HO Şİ MİNH (19 Mayıs 1890-1969) — Kuzey Vietnam lideri, Nghean eyaletinin Namlien köyünde doğdu. Babası klasik edebiyat doktoru idi. 1905 yılında Hue'ye giderek liseye girdi. Fakat tahsilini yarım bıraktı. Bir Fransız gemisine miço olarak girdi. Okyanuslarda seyreden şileplerde çalıştı. Bütün dünyayı gezdi. Fransa'yı, İngiltere'yi Almanya'yı, Amerika'yı gördü. Afrika'daki Fransız müstemlekelerinde bulundu. 1914 Ci-

han Savaşı çıktığı zaman Ho Şi Minh İngiltere'de idi. Hemen Fransa'ya geçti. Ordaki Vietnamlılarla ilişki kurdu. 1917 yılında Sovyet ihtilâlinin başarı sağlaması üzerine Nguyen Ai Quoc takma ismiyle Marksizm-Leninizm ve Ekim Devrimi üzerine incelemeler yazdı. Ve aynı yıl (1917) Fransız Sosyalist Partisi'ne üye oldu. Fransa'da yaşayan Vietnamlı yurtseverler grubunu kurdu. 1918 yılında Versailles Barış Konferansına Vietnam delegesi olarak katıldı. 1919 yılında Fransız Komünist Partisi kurulunca onlara iltihak etti. Fransız Komünist Partisi'nin yardımiyle, sömürgecilikle mücadele amacına yönelen Sömürge Halkları Birliği'ni kurdu. La Paria gazetesini yayımlamağa başladı. 1924 yılında Komintern'in V. Kongresine katılmak için Moskova'ya giti. Oradan Kantona geldi ve Vietnamlıların Devrimci örgütü Tam Tam Xa-Vietnam Devrimci Gençlik Birliği, Ezilen Asya'lılar Birliği'ni kurdu. 1929 Haziran'ında Vietnamlılar Kuzey Vietnam'da Hindiçini Komünist Partisini kurdular. Orta Vietnam'da Tan Viet Komünist Birliği, Güneyde Annam Komünist Partisi teşkil edildi. Bu bölünmeleri incelemek üzere, Komünist Enternasyonal'i Ho Şi Minh'i Honkong'a gönderdi 1930 yılında aktedilen birleşme konferansından sonra üç grup birleşerek Vietnam Komünist Partisi'ni kurdular. Partinin adı sonra Hindiçini Komünist Partisi oldu. 1930-31 yıllarında Ho Şi Minh Çinde devrimci faaliyetleri yürütüyordu. 1931 Haziranı'nda İngilizler Honkong'da kendisini tutukladı. Serbest bırakıldıktan sonra kaçtı. Şanghay'a geldi. 1933 yılında Moskovaya gitti, Lenin Okulunda okudu. 1936 yılında yeniden Çine döndü. 1941 yılında Vietnama gelebildi. Uzun mücadele yıllarından sonra 1945'te Geçici Hükûmetin Başkanı olarak ortaya çıktı. 1954 Temmuz ayında Cenevre anlaşması sonucu Kuzey Vietnam'ın Başkanı oldu.

HUK (Hukbalahap) — Filipinlerde, Japon istilâcılarına karşı savaşan gerillacılara verilen isim (Bkz. W. J. Pomeray, Filipinlerde Gerilla Savaşı, Ankara, 1969).

İ

İDEOLOJİ — Yerli marksist kaynaklara göre, toplumsal üst yapının tümüne birden, o topluma hâkim olan ideoloji denir. (**Aydınlık, Sayı: 2, Aralık 1968, Devrimci Teorik Eğitim, Şahin Alpay.**) Daha geniş bir tanımlamaya göre ideoloji, siyasal ve toplumsal bir doktrin meydana getiren bir hükûmetin, bir partinin, bir siyasal grubun hareketlerine yön veren düşünce ve görüşler sistemi'dir. İdeoloji, bir ülke, devlet, milet, siyasal bir parti veya siyasal bir grup tarafından benimsenen, amacı belirli siyasal hedefleri olan ve siyasal, sosyal, ekonomik olayları, kurumları bu amaçlara göre yorumlayan, değerlendiren fikirlerin bütünüdür (**Prof. Bülent Daver, Siyasal Bilime Giriş, Ankara, 1968**) Kelimenin kökü Yunancadır, **İdea** - fikir; **Logos** - söz, bileşiminden meydana gelir. Sovyet kaynakları, ideolojiyi, siyasî, hukukî, dinî, ahlâkî, estetik, felsefî fikirler ve görüşler sistemi olarak tanımlar. Sınıflı bir toplumda ideolojik mücadelenin karşılık verdiği anlam, marksistlere göre sınıf mücadelesidir. Bilimsel olmayan, gerçeği yanlış yansıtan sistemler de ideoloji tanımın da yer alabilir (**M. Rosenthal - P. Yudin, Materyalist Felsefe Sözlüğü, İstanbul, 1972, s. 222**). Genel anlamı ile bir topluma ya da bir toplumsal sınıfa özgü inançların tümü olan ideoloji, ilk olarak XVIII. yüzyılın sonunda Destutt de Tracy tarafından felsefede kullanılmıştır. (**Ansiklopedik Felsefe Sözlüğü, Atilla Tokatlı, s. 198**).

İDEOLOJİK ÖNCÜLÜK — Bilimsel sosyalist görüşe gö-

re, işçi sınıfının kemiyet bakımından hakim olmadığı harekete proletaryanın ideolojisinin hakim olması. Devrimci hareketin öncülüğünün ideolojik olarak proleter ideolojisi doğrultusunda gelişmesi.

«İKİ BUÇUKUNCU ENTERNASYONAL» — III. Enternasyonal'in kurulması ile sosyalist partilerde bölünmeler olurken, bir yandan da bu teşkilâta karşı tepkiler doğuyordu. Bu arada II. Enternasyonali yeniden canlandırma gayretleri görüldü. Moskova'daki Komintern kongrelerine paralel olarak önce Bern Kongresi toplandı. Onu Lucerne Kongresi izledi. Fakat 1921'de Viyana Kongresi'ni toplayan sosyalistler, her iki Enternalyonal'den de ayrıldıklarını açıkladılar. Bu sebeple kongre «ikibuçukuncu Enternasyonal» adını aldı.

«İKİNCİ MİLLÎ KURTULUŞ SAVAŞI» — Millî Demokratik Devrim kanadının daha çok askerlerle işbirliği yaparak başlatmak istedikleri iç savaş sloganı. Dr. Hikmet Kıvılcımlı bunun teorisini, uzun ve karmaşık yazıları ile yapmış ve eyleme 27 Mayıs 1960 hareketinden sonra başlamıştır. (Bkz. Tayfur Ketenci, Türk Silâhlık Kuvvetleri ve Aşırı Sol, Ankara, 1971).

İLERİ DEMOKRATLAR CEPHESİ — İkinci Dünya Savaşı'nın bitimi günlerinde illegal TKP'nin, Dr. Şefik Hüsnü Değmer Başkanlığında kurduğu illegal Cephe kuruluşu. Dr. Şefik Hüsnü bu kuruluşla, çok partili demokrasiye geçiş dönemine hazırlanıyordu; 4 aralık 1945 günü, tahrip edilen «Tan» gazetesi, Cephenin parçalanmasına ve dağılmasına sebep oldu; günün muhalefet Partisi Demokrat Parti bu nümayişten sonra Komünistlerden uzaklaştı. TKP, demokratları cephe organı «Görüşler» dergisinde toplamak istemişti. İleri Demokratlar Cephesinin yöneticileri: Dr. Şefik Hüsnü Değmer, Hüsamettin Özdoğu, Nail Vahdeti Çakırhan, Ahmet Fırıncı, Celal Zühtü Benneci

idi. (**Bkz. Yeni Gazete, 13 Nisan 1967, Kâzım Alöç, İfşa Ediyorum, Sayfa: 5**).

«İNKÂRIN İNKÂRI» — Diyalektiğin ilk defa Hegel tarafından şekillendirilen ve idealist açıdan yorumlanan temel bir kanunu. Bu kanun, zıtların mücadelesi ve birliği kanunu ile organik bir bağlılık içindedir. Diyalektik inkâr hem objektif gelişmenin bir ânı hem de bu gelişmenin itici bir unsurudur. Diyalektik materyalizme göre, inkâr eskinin bağrında bulunan, eskide var olan gelişmenin bir şartıdır.

İŞBİRLİKÇİ — Komünistlerce, yabancı sermaye ve feodal grubun ortakları ve onları temsil eden hükûmetler. siyasî partilere takılan sıfat. İşbirlikçi iktidar, işbirlikçi sermaye, işbirlikçe gruplar vs.... Çekoslovak olaylarında Dupçek hareketi de aynı sıfatla anılmış, liberalleşme hareketinin mensupları Federal Almanya'nın rövanşist (intikamcı)leri ile işbirliği yapmakla suçlamıştır.

Son olarak Vietnam savaşında yenilen G. Vietnamlılara da komünistler aynı sıfatı kullanmaktadırlar.

İŞÇİ - KÖYLÜ İKTİDARI — Millî Demokratik Devrim stratejisinde işçi-yoksul köylülerin çoğunluk teşkil ettiği işçi-köylü iktidarı. İşçi-köylü iktidarı sosyalist devrimle yerini proletarya iktidarına bırakır.

İŞÇİ SINIFI PARTİSİ — Komünist Partisi. Veya illegal Komünist Partisi'nin mutlak denetimindeki işçi partisi, sosyalist parti, Devrimci Parti. vb.

İŞÇİ SINIFININ OBJEKTİF ŞARTLARI — İşçi sınıfının kemiyet olarak, sayıca devrimci hareketi yönetici güce sahip olma şartı.

İŞÇİ SINIFININ ÖNCÜSÜ — Komünist Partisi'nin, Teşkilât Prensiplerine göre ifadesi. Kendi deyimlerine göre, Komünist Partileri **işçi sınıfının öncüsü**'dür. İşçi sınıfının en

namuslu, en yetenekli elemanlarını bünyesinde barındıran bir örgüttür **TKP Teşkilât Prensipleri; Emekçi, Mart 1975, Sayı: 5, Z. Emre imzalı «Sosyalist Örgüt Nedir?» başlıklı yazısı.**) Bu belgelere göre, Komünist Partisi (Sosyalist Partisi) işçi sınıfının yalnız öncüsü değil, örgütlü müfrezesi, genel kurmayıdır (İbid.). Parti işçi sınıfının örgütü müfrezesidir, ama, tek örgütü değildir? İşçi Sınıfının kapitalizme karşı mücadelesi için zorunlu olan daha bir çok örgütleri vardır: Sendikalar, Kooperatifler, Fabrika Komiteleri, Basın, Kültür Dernekleri, Gençlik Örgütleri, Öğrenci Kuruluşları vb. Bütün bu çeşitli ve eylem alanları değişik örgütler arasında **tek yönetimi,** ve ahenkli bir eylem birliğini Komünist (Sosyalist) Parti sağlar (İbid).

İŞÇİ SINIFININ SÜBJEKTİF ŞARTLARI — İşçi sınıfının keyfiyeti olarak, fikri ideolojik gelişme yönünden, devrimci hareketi yönetme şartı.

I

IRGAT — Toprak kölesi anlamında eski Yunancadan gelme bir kelime. Bizde kullanış biçimi, tarım işçisi anlamınadır.

ISKRA — «Kıvılcım» anlamında Rusça bir kelime. 1900 yılında Lenin tarafından kurulan ve bütün Rusya ölçüsündeki ilk illegal marksist gazete. Lenin daha sürgündeyken böyle bir gazeteyi yayımlamayı planlamıştı. Yurt dışına çıkınca, Iskra'yı 11 (24) Aralık 1900 yılında Leipzig'te yayınladı. Gazete 1902 Nisanı'ndan itibaren Londra'da. 1903 İlkbaharından sonra da Cenova'da çıktı. Iskra yazı kurulu, V. . Lenin, G. V. Plekhanov, Y. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov, V. İ. Zasuliç ve Lenin'in karısı Krupskaya'dan meydana gelmişti. Iskra, 52. sayısından itibaren Menşevik grubun organı haline geldi. Ve adını Leninist Iskra'dan ayırmak için gazete «Yeni Iskra» adını aldı.

K

KADETLER — Rusya'da 1917'den önce Anayasacı, Demokrat Parti. Rus Liberal burjuvazisinin partisi. Katedler, meşrutî bir düzen içinde halkın özgürlüğünden yanaydılar.

KADRO — Marksisit terminolojide **Kadro,** her hangi bir kuruluş, parti veya meslekî organizasyonlardaki, işçilerin esas teşkilâtı; partizanlığı meslek olarak seçmiş kişiler; komünist partilerinde merkezi parti organlarından hücre liderlerine kadar ve hücre içinde çeşitli hücre faaliyet dallarında görev ifade edenlere karşılık verir. Stalin kadrolar için 1935'te «Kadro herşeye karar verir»; 1939'da XVIII. parti kongresinde «Partinin Kumanda Heyeti»; «Partinin Altın Rezervleri» diyordu. Kadrolar, Sovyetler Birliği'nde hükûmet organizasyon ve teşebbüslerine de uygulandı. Sosyalist toplumun yönetim-yönetici sınıfı olarak belirdi.

«KADRO» HAREKETİ — 1932 yılında Ankara'da yayınlanan «Kadro» Dergisi etrafında toplananların meydana getirdiği hareket. Bu dergiyi çıkaranlar: Şevket Süreyya (Aydemir) — 1927'de Türkiye Komünist Partisi ile ihtilâfa düşerek saf dışı kalmıştı—, İsmail Hüsrev (Tökin), Vedad Nedim (TÖR) — 1927'de T.K.P.'de saf dışı bırakıldığı zaman partinin Merkez İcrâ Komitesi Sekreteri idi—, Burhan Asaf (Belge), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) idi. Ayrıca Şevki (Yazman), Falih Rıfkı (Atay) da yazıları ile Kadro Mecmuası-

nı desteklediler. «Kadro» Dergisi Komintern (Komünist Enternasyonal yani III. Enternasyonal) dökümanlarında yer alan Millî Kurtuluş Hareketlerini geliştirerek, Türk Millî Kurtuluş hareketinin ideolojisini yapmak, Türk inkılâbının dünya görüşünü Marksist ve Leninist kriterlerle kurmak amacını güdüyordu. «Kadro»culara göre, sömürge ve yarı sömürge miletlerin kurtuluş mücadeleleri çağımızın tarihine etki yapan en büyük faktördür. Modern Çağda tarihin gidişine sınıf kavgaları değil aksine olarak sınıf kavgalarına ve tarihe millî kurtuluş hareketleri istikamet vermektedir. Bundan böyle Millî Kurtuluş Hareketi sadece Türkiye'ye mahsus bir olay değildir. Kapitalizmin yaratmış olduğu çeşitli iç tezadları, düzensizlikleri, sınıf hakimiyetlerini tekrarlamaksızın bir ekonomik sistem kurmak ancak planlı bir devlet ekonomisi ile mümkündür. İleri bir tekniğe, planlı bir ekonomiye sahip ve bütün köhne kurallardan arınmış tezadsız bir millet yaratmak millî kurtuluş hareketlerinin gayesini teşkil etmelidir. «Kadro» cuların liderini bu revizyonist tezinde en çok etkileyen kavram Lenin'in kendine özgü tanımını yaptığı «emperyalizm» idi. (Bkz. Lenin, Kapitalizmin Son Aşaması Emperyalizm, Sol Yayınları). «Kadro» Dergisi 1934 yılı sonlarında Atatürk'ün emri ile kapandı. (Bkz. İnkılâp ve Kadro, Şevket Süreyya Aydemir, Ankara, 1932).

«KANLI PAZAR» — Bkz. GAPON.

KAPİTAL — a) Marksistlere göre artık - değer sağlamak için gereken para ve mal. Ekonomi bilimindeki tanımlamaya göre, emek ve toprakla birlikte üç değer yaratıcısından biri. Marksizme göre, kapital sadece insan emeğinden doğmaktadır; birikmiş insan emeğidir. Kapital, kapitalizm düzenine göre ve ona özgü bir kavramdır. Üretim araçlarıyle para, yalnız artık değer yaratmak için kullanıl-

maktadır. Kapitalist toplumda düzeni koşullayan, üretim araçlarını ellerinde bulunduranlarla üretim araçlarından yoksun bulunanlar arasındaki ki toplumsal ilişkidir. b) «Das kapital» Karl Marx'ın kapitalist üretim tarzını açıklayan, sosyalizmin 'bilimsel' temellerini ortaya koyan eseridir. Marx için «Kapital», kendi deyimi ile «bütün ömrümü verdiğim tek eser» dediği kitabıdır. Eser üzerinde çalışmalara 1840 ortalarında başladı. İlk cildi 1867'de yayımlandı. Diğer ciltler ölümünden sonra, 1885, 1894 yıllarında Engels tarafından baskıya hazırlandı. «Kapital»in amacı, modern toplumun iktisadî hareket yasalarını ortaya koymaktır. Marx, iki önemli buluşunu «Kapital»de bütün ayrıntılariyle tahlil eder. Biri, insan toplumunun gelişme yasası tarihi materyalizm; öbürü, kapitalist üretim biçimini yöneten özel hareket yasasının anahtarı olan artık-değer. Tabiî Marx'ın öngördüğü iki temel yasa, objektif bilimin değil, adını kendinden alan marksizmin kendi için varolan doğrularıdır.

KESİNTİSİZ DEVRİM «Sürekli Devrim» — Troçki'nin 1904 ve sonrası yıllarda geliştirdiği «Millî Devrime» yönelmiş Marksist devrim teorisi. Troçki, 1906'da tutuklu olarak duruşmasını beklerken «kesintisiz-sürekli devrim» teorisini formüle etti. Bu, komünist manifestosundan sonra sosyalist devrimin geleceği konusunda yapılan en radikal açıklamaydı. Troçki, terim ve kavramı Karl Marx'tan alıp, XX. yüzyılın Rusya ve dünyasına uyguladı. Bugüne değin «sürekli devrim» teorisi «troçkizm» olarak kabul edilmiştir. Bu özelliği ile 1920'lerin ortasında «tek ülkede sosyalizm»i ileri süren Stalin tarafından hücuma uğradı. Stalin'e karşı olan mücadelesinde, Troçki görüşlerini tekrar açıklamak ve savunmak zorunda kaldı. Troçki teorisini savunurken şöyle diyordu (1930): «Marx'ın bu kavramının niteliğini açıkladığı anlamda sürekli devrim, hiçbir sınıf yöne-

timiyle işbirliği yapmayan, demokratik safhada durmayan, sosyalist değer için ve gericiliğe karşı savaşan devrim demektir. Diğer bir deyişle her başarılı safhanın bir öncekinde köklendiği ve ancak sınıflı toplumun ortadan kalkmasıyla sona erebilen devrimdi..» (Bkz. Troçki, Sürekli Devrim Çağı, s. 37-39 Habora Yayınları) Tarihin cilvesi, günümüzün en katı Stalinistleri Troçki'nin «kesintisiz-sürekli devrim»inde karar kıldılar. Türkiye'de de «millî demokratik devrim» stratejisini izleyen, şehir gerillacılığına kadar varan eylemciler «kesintisiz devrim»in temsilcileriydi. Onlara göre «Marxsist devrim anlayışı, sürekli ve kesintisiz bir ihtilâl sürecini öngörmektedir. Devrim, halkın devrimci girişimiyle -aşağıdan yukarı- mevcut devlet cihazının parçalanarak, politik iktidarın ele geçirilmesi ve bu iktidar aracılığı ile -yukarıdan aşağıya- daha ileri bir üretim düzeninin örgütlenmesidir.» (Bkz. Kesintisiz Devrim s. 15). Fakat günümüzün Stalincileri, Maocuları, Troçki'nin sürekli devrim teorisini geliştirirlerken, bir taraftanda Troçki'yi inkârdan geri durmuyorlardı. (Bkz. ANT, temmuz 1970, Nr. 3, s. 18 - 19) Türkiye'li komünistlerin en yoğun teorisyenliğini yapmış ANT dergisinde çıkan imzasız bir yazıda: «Kesintisiz (sürekli) devrim, burjuvazinin barutunun tükendiği, proletaryanın tek gerçek devrimci **sınıf** olarak ortaya çıktığı dönemin devrim anlayışıdır. **Kesintisiz devrim** teorisinin ilk temelleri Marx ve Engels tarafından ortaya atılmıştır..»

KIŞKIRTMA, Tahrik, Agitation — Geniş Halk kitleleri arasında, daha önemli sosyal ve politik işlere çözüm yolu aramak için kitleleri cezbetmek ve bu kitlelerin politik eğitimlerini sağlamak amacıyla belirli fikir ve sloganları onların zihnine ısrarla yerleştirmek için girişilen yazılı veya sözlü faaliyetlerdir. Sovyetler Birliği Merkez Komitesi'nin (AGİT-PROP) ismiyle anılan kışkırtma propaganda bü-

rosu, bu fonksiyonu yerine getirir. Lenin, ünlü «İki Taktik» (1902) eserinde (Bkz. s. 84) Plehanov'un, propagandacı ile ajitatör (tahrikçi) tariflerini benimser «Bizim propaganda ile ajitasyon arasındaki farklı tarifimiz, bugün Plehanov'unkinden değişik olmalı» der; Plehanov'a göre «propagandacı bir çok fikirleri birden bir yada birkaç kişiye sunar; ajitatör ise, bir yada bir-iki fikri ileri sürer ve savunur, ama bunu bir insan yığını önünde yapar.»

«KIZIL KİTAP» — Çindeki «Kültür İhtilâli» günlerinde Lin Piao tarafından Mao-Tse Tung'tan seçilerek hazırlanmış kitabın ismi. Kitap, «Komünist partisi, sınıflar ve sınıf mücadeleleri, sosyalizm ve komünizm, halk içindeki çelişmelerin doğru ele alınması, Savaş ve barış, emperyalizm ve bütün gericiler kağıttan kaplandır, savaşmağa cesaret edelim-kazanmağa cesaret edelim, Halk savaşı halk ordusu, parti komitelerinin yönetici rolü kitle çizgisi, siyasî çalışma, subaylarla erler arasındaki ilişkiler, orduyla halk arasındaki ilişkiler, başka üç alanda demokrasi, eğitim ve talim, halka hizmet, yurseverlik ve enternasyonalizm, devrimci kahramanlık, ülkeyi çalışkanlıkla ve tutumlulukla kurmak, kendi gücümüze güvenmek ve zorlu mücadele vermek, dövüşme ve çalışma metodları, araştırma ve inceleme, yanlış fikirlerin düzeltilmesi birlik disiplin eleştiri ve özeleştiri, komünistler, kadrolar, gençler, kadınlar, kültür ve sanat, öğretim başlıkları altında Mao'dan seçilmiş sözlerden ibarettir. (Bkz. Başkan Mao'nun Eserlerinden Seçmeler, Proleter Devrimci-Aydınlık Yayınları, Nr. 17, Ankara, 1971).

KOLLEKTİVİZM — Yalnız komünist partilerin yönettiği sosyalist anlayışın değil, kooperatifçi ve faşizmin korperatifçi uzlaştırıcı sıstemlerini de kapsayan, bütün ekonomik ve politik sistemlerin merkezî planlama üzerinde kuruluş şeklini belirten bir terim. Kolletif bir sistemin sağlanması idarî yönetemleri ister istemez

parti diktatörlüklerine götürür. Günümüzde ve yakın tarihte bunun klasik örnekleri, komünizm ve faşizm (Nazizm)'dir. **Ekonomik bir doktrin olarak mânâsı, bütün üretim araçlarının cemiyetin ortak malı olması görüşüdür.**

KOMİNFORM — Komünist Haberler Bürosu. SSCB'nin teşebbüsü ile 1947 Ekimi'nde Belgrad'da kuruldu. Bulgaristan, Çekoslovakya, Fransa, Macaristan, İtalya, Polonya, Romanya, SSCB ve Yugoslavya komünist partilerinin faaliyetlerini koordine etmek amacıyla teşkil olundu. Kominform, Rusya ile Yugoslavya arasındaki derin anlaşmazlık üzerine Yugoslavya teşkilâttan çıkarılınca, merkez 1948'de Bükreş'e taşındı. Doğu Avrupa'da Stalinci hakimiyet için bir âlet olarak kullanıldı. 1956'da, Stalinin ölümünden üç yıl sonra Yugoslav-Rus yakınlaşması üzerine feshedildi. Kominform'un görevi şöyle açıklanıyordu: «Organize etmek ve çeşitli deneylerin değiş-tokuşunu yaymak, gerektiğinde ortak bir dâvâ için komünist partilerin faaliyetlerini tertiplemek.»

Kominformun haftalık gazetesinin İngilizce ismi «For a Lasting peace, for o people's Democracy» —Süresiz Barış için Halk Demokrasisi için— idi.

Kominform, 1956'da feshedilmesine rağmen, komünist dünya bugün de o zamanlar Varşova Toplantısında yayınlanan Manifestoya bağlıdır. Manifesto Stalin'in «iki kamp» teorisini izah ediyor, dünyayı komünist alem komünist olmayan âlem olarak ikiye bölüyordu. Bir tarafta Sovyetler, karşı tarafta da Amerika ve İngiltere vardı ki, bu SOĞUK SAVAŞ'ın başlamasına işaret oldu.

KOMİNTERN — III. Enternasyonal diye anılan Komünist Enternasyonal'i Karl Marx tarafından 1864'te kurulmuş olan I. Enternasyonaldan sonra, II. Enternasyonal 1889'da tertiplendi. III. Enternasyonel (Komintern)

Rus Komünist (Bolşevik) Partisi'nin teşebbüsü ile 1919'da aşırı sol cenah sosyalistleri ile II. Enternasyonal'in mutedil tesir ve nüfuzundan hoşlanmayan komünistler tarafından kuruldu. Yıllarca demokratik ülkelerde ihtilâl çıkarmak için kışkırtma, teşvik ve propagandalarda bulundu. II. Dünya Savaşı sona ererken Mayıs 1943'de Stalin tarafından feshedildi. 2 Mart 1919'da Moskova I. Dünya Kongresini aktetti. 19 temmuz 1920'de Petrograd'ta başlayan ve 23 Temmuz - 7 Ağustos 1920'ye kadar Moskova'da devam eden II. Dünya Kongresi'nde tüzüğün son şeklini aldı. Komintern kuruluşu ile dünya ülkelerinde komünist partilerin kuruluşu arasında yakın irtibat vardır. 1918 Ağustosu'nda Litvanya, Finlandiya, Kasımında Macaristan; Aralıkta Avusturya, Polonya, Almanya komünist partileri kuruldu. Komintern Rus komünistlerine kendi ilkelerini bütün dünyaya yaymak fırsatını vermiştir. Türk komünistlerini II. Genel Kongre'nin seçtiği Komintern İcra Komitesinde Schatzkin isimli, Baltık bölgesinden Yahudi asıllı bir Leton komünisti temsil ediyordu. Komintern son VII. Dünya Kongresi'ni 25 Temmuz - 20 Ağustos 1935 tarihleri arasında topladı. Komintern'in tarihi, ihtilâller, kitle hareketleri, kanlı tasfiyelerle doludur.

KOMPRADOR — İspanyolca «satın alıcı» anlamına gelen komprador sözcüğü XX. yüzyılın başında ortaya çıkmış bir terimdir. Redhouse sözlüğündeki karşılığı (s. 188): «Uzak şarkta ecnebi müesseselerinde istihdam edilen Çinli Acenta»dır. Marksistlere göre, ilk sömürgeciler Batı ülkeleri arasında denizcilikte öncü durumunda bulunan İspanyollar ve Portekizliler oldular. Doğunun ve özellikle Afrika'nın Batı sahilerinin değerli ürünlerini —altınını, fildişini, baharatını vs.— talan etmek amacı ile askerî güce, hileye başvurdular. Yerli halk arasında, kendilerine bu işte yardım edecek, sömürgecinin

işbirlikcisi bir sınıf yaratma yolunu tutular. Yerli halktan kendileriyle işbireliği yapanlar olmadan bu işi yürütemezlerdi. Limanların hinterlandına üretim mallarını kapatma ve limanlara sevketme işini kendileri hesabına yapacak yerlilerden bir parazit sınıf meydana getirdiler. Bu komprador sınıfı idi (Bkz. Türk Solu, 2 temmuz 1968 Nr. 33, s. 6) ,

Türkiye'de komistler komprador Sözcüğünü yabancı sermayenin temsilcisi veya işbirlikçi sermaye karşılığına dönüştürdüler.

«KOMÜNİST MANİFESTOSU» — Karl Marx ve Friedrich Engels'in 1848 Şubatı'nda yazdıkları o güne kadar deneylerinin tümünün sentezi niteliğindeki bildiri. Sosyalist literatürün temel klâsiği. İlân ettiği ilkelerle, türlü ideolojik ve politik akımlar arasında tartışmalara ve mücadelelere konu olmuş, daima söz konusu edilmiş, komünizmin tarihi belgesi niteliğinde bir eser. Bütün toplumların tarihini sınıf mücadeleleri tarihine indirgeyen, komünizmin programını ve inançlarını en kısa bir şekilde açıklayan ve bütün dünya işçilerini birliğe çağıran marksizmin başlıca eserlerinden biri. K. Marx ve F. Engels, kitaba Londra'da yazdıkları 24 haziran 1872 tarihli önsözde Manifesto'nun nasıl yazıldığını şöyle açıklamışlardı: «O zamanki şartlar altında ancak gizli olabilen (Komünistler Birliği) adındaki Enternasyonal işçi kuruluşu Kasım 1847'de Londra'ya yapılan kongresinde, aşağıda imzaları olan bizleri, halk oyuna sunulmak üzere, tam bir teorik ve pratik parti programını hazırlamakla görevlendirdi. Şubat Devriminden **(1848 Fransız İhtilâli)** birkaç hafta önce elyazmaları Londra'da baskıya giren bu Manifesto böylece meydana geldi» (Bkz. Komünist Manifesto, II. Baskı, Ankara, 1970, s. 17). Manifesto'nun birinci bölümünde sosyal gelişmenin, tarihsel maddecilik açısından kanunları ortaya konur, bu kanunlar uyarınca, bir üretim tarzının yerini diğer bir üre-

tim tarzının almasının kaçınılmazlığı belirtilir. İkinci bölümünde komünist partisinin tarihi rolünü gösterirler. Üçüncü bölümünde sosyalizm adıyle ortaya çıkan küçük burjuva akımların eleştirisi yapılır. Dördüncü bölümünde çeşitli muhalefet partileriyle ilgili komünist taktiklerini ortaya koyarlar.

KOMÜNİZM — Klasik tanımına göre, mülkiyetin toplumlaştırıldığı, her insanın millî gelirden kabiliyetine ve ihtiyacına göre pay aldığı, devletsiz ideal bir toplum düzenine verilen ad. Veya bu tip toplumu sağlayabilmek için kapitalist sistemi yıkıp proletarya diktatoryasını kurmak amacını günden ihtilâlci hareket. Çağdaş komünizm, Marksizm-Leninizm ilkelerine dayanır. Sosyalizmin en yüksek aşaması olan sınıfsız bir toplumdur. Fakat uygulama, tam tersi teceli etmiş, devletin kendi kendini yok edeceği teorisi iflasla sonuçlanmış, komünist ülkelerde despot bir devlet ortaya çıkmıştır. Keza, sınıfsız bir toplum amacına yönelen komünizm, bir yeni sınıf ortaya çıkarmıştır (Bkz. Yeni Sınıf).

KRİPTO «Kyripto» — Komünist hareketleriyle gizliden gizliye ilgilenen veya komünist teşkilâtın gizli üyesi olan kimse.

KRUPSKAYA, NADEJDA KONSTANTİNOVNA (1869 - 29 Şubat 1939) — Lenin'in karısı. Gençlik yıllarında Petersburg'da devrimci hareket içinde önemli bir rol oynadı. Ve Lenin'le bu sıralarda tanıştı. Sibirya'da sürgünde iken evlendi.

«KURTARILMIŞ BÖLGE» — Silâhlı gerillaların ve onların meydana getirdiği «Halk Ordusu»nun büyüyeceği, halk yığınları üstünde büyük etkiler yaratacağı bölgelere verilen ad. (Bkz. Douglas Bravo, Millî Kurtuluş Cephesi, s. 88). Bu Kavram Castro, Guavera'dan sonra en açık şekilde D. Bravo tarafından tanımlanmıştır. Türkiye'de gerilla ey-

lemleri başlamazdan önce ODTÜ, SBF. Hukuk Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi yerler «Kurtarılmış bölge» olarak anılıyordu. Eğer Nurhak dağlarında Sinan Cemgil ve arkadaşları tutunabilse idi, o bölge de kurtarılmış bölge olacaktı. Arap gerillacıları için «Kurtarılmış bölge»ler, gerillaların üslendiği yerlerdir. D. Bravo, «Kurtarılmış Bölge»ye yeni anlamlar kazandırmıştır. Şöyle diyor: «Bu, örneğin bizim kontrolümüz altındaki topraklarda olabileceği gibi, bazen düşman topraklarında da kurulabilecektir.»

KURTULUŞ SAVAŞLARI — Millî Kurtuluş Savaşları, sömürge, yarı sömürge ülkelerinin sömürgeci devlete karşı verdikleri istiklâl savaşıdır. Türk milleti de, Osmanlı İmparatorluğunun 1918 I. Dünya Savaşı'nda yenilgisinden sonra istilaya uğramış topraklarını kurtarmak için müstevlilere karşı savaşarak bağımsızlığını kazanmıştır.

1917'de Bolşevikler Rusya'da iktidara geldikten sonra, Lenin, dünya komünist partilerinin eylemlerini kontrol altına almak için III. Enternasyonali (Komintern) kurmuştu. Kominternin I. Dünya kongresinde (2 Mart 1919 - Moskova) Lenin, bolşeviklerin kendi prensiplerini bütün dünyaya yayma fırsatını kaçırmayacaklarını ifade etmiş ve bu husus dokümanlarda yer almıştı. Millî Kurtuluş Hareketlerinden yararlanmak, klasik emperyalizme karşı savaşan milletleri desteklemek bazı delegelerin temennileri arasında yer alıyordu. Genellikle bu konuda Hint delegesi M. N. Roy, Lenin'le uzun tartışmalara girişmişti. 1920 yılı, Avrupa'ya dönük ihtilâl dönemi idi. Bu hareketin öncülüğü Troçki, Zinovyev, Radek, Kamenef gibi komünistler tarafından yapılıyordu. Lenin 1920 yılında «Koloni meseleleri üzerine Tezler»inde «bütün millî ve koloni hürriyet mücadeleleri ile Sovyet Rusya arasında sıkı ittifakı gerçekleştirmektedir. İttifakın şekillerini, bütün memleketler pro-

letaryasının komünist hareketlerinin o andaki gelişme seviyesine veya geri kalmış memleketlerde yahut geri kalmış ülkelerdeki işçi ve köylülerin burjuva ve demokratik hürriyet hareketlerine göre tayin ve tesbit etmek gerekir» diyordu. (Bkz. Günther Nollau, Enternasyonal, Kökleri ve Beliriş Şekilleri, 1959 (teksir)

Stalin, «Millî Burjuvazi muayyen bir safhada ve muayyen bir müddet için, memleketin emperyalizme karşı olan ihtilâl hareketlerini destekleyebilir.» görüşünü geliştirerek müstemleke ülkelerindeki hürriyet savaşlarının desteklenmesini savunuyor ve kominternin dikkatini doğuya çekiyordu (1926).

Stalin, «Millî Burjuvazi muayrak Çin'le ilgilenildi. Fakat komintern taktik ve stratejileri Çin Komünist partisini hezimete uğrattı. 1962'lerde ortaya çıkan Çin-Rus çatışmasının kökleri o sıralar atılmıştı. Komintern, Çin'in Japon istilacılarına karşı yaptığı savaşı ikinci plana itiyor, sanayi şehirlerinde işçi sınıfının önderliğindeki sınıf mücadelesi ile komünist idarenin Çin'de kurulacağını umuyordu. Aynı yıllarda Mao-Tse-tung «Millî Demokrasi» tezini ortaya attı. Temel güç köylüleri kabul ederek milliyetçilerle (kuomintang) işbirliğine girme yolunu seçti. Ön planda düşünülmesi gereken savaş, Japonlara karşı verilen millî kurtuluş savaşı idi. Fakat Kuomintang'la işbirliği her alanda Mao'nun istediği gibi yürümüyordu. Komintern ve Çin Komünistlerinin Kuomintang'a sızmaları üzerine Kanton'da harekete geçen Çan Kay-şek, komünistleri tevkif etti. Komintern ile Çan Kay-şek'in kesin olarak arası bu tarihte açıldı.

Millî Kurtuluş Savaşları teorisinin Komünist Millî Demokratik Devrim stratejisi içinde çağımızda hız kazanması, gerçek millî kurtuluş savaşlarına komünistlerin sızıp önderliği ele alması, dünya politikasında Çin,in de yer alması ile günümüzün baş sorunu haline gelmiştir. Maoist.

Castrist Moskovacı komünistlerin giriştikleri kır ve şehir gerilla eylemleri «millî kurtuluş savaşları»nın sadece ismini istismar etmektedir. Yakın günlerin son millî kurtuluş savaşı, Cezayir'in bağımsızlığa kavuşması ile bitmiştir. Ne var ki, Cezayir Savaşı da dahil, Afrika'da zaman zaman başgösteren müstemleke aleyhtarı hareketlere kısmen komünistler el atmışlardır. Orta - Doğu'daki Filistin gerillalarının İsrail'e karşı yürüttüğü kurtuluş savaşlarında ise perde gerisi yönetim Sovyetlerin ve Kızıl Çin'in kontrolünde sürdürülegelmiştir. Demek oluyor ki gerçek millî kurtuluş savaşları ile komünizmin yayılmak için yarattığı gerillacılığı birbirinden ayırmak, millî kurtuluş savaşını kabullenmemek gerekiyor. Türk millî kurtuluş savaşı, Mustafa Kemal'in dehası ve milletin tarihi olgunluğu nedeniyle Sovyetlerin bu oyununa düşmedi.

KUYRUKÇULUK — Marksist-Leninistlere göre, sosyalist hareketin bağımsızlığından taviz vermek ve işçi, sınıfı dışındaki sınıf ve zümrelerin kuyruğuna takılmak anlamına gelir. Kuyrukçuluğun diğer bir biçimi de **kendiliğinden** hareketlere teslim olmak ve kitlelerin gerisinden kitle hareketlerinin kuyruğundan gitmektir. Kuyrukçuluk aynı zamanda teslimiyetçilik demektir. (İlke, 1974 aralık, sayı: 12, s. 66-67)

KÜÇÜK BURJUVAZİ — Bir miktar üretim aracına veya toprağa sahip bulunan, kimi durumlarda işgücü kiralamasına dayanan, daha çok emeğiyle geçinen şehir ve köylerde yaşayan sınıf.

KÜLTÜR — Sosyal antropolojinin inceleme alanına giren geniş ve karmaşık bir kavram, Komünistler genellikle, kültürü eğitim karşılığında kullanırlar. Lenin de Fransızlar gibi kültürü, eğitim olarak ele aldı. Marx'ın antropolojik kültür tanımı şöyledir: «İnsanoğlunun doğa karşısında yarattığı herşey kültürdür.»

L

LASSALLE, FERDİNAND (1825 - 1864) — Zengin bir tüccar ailenin çocuğuydu. 1848 Alman ihtilâline katılmış, Alman İşçi Sendikalar Birliği'nin organizatörlerinden biri olmuştur. Lassalle'ın 1863'te kurduğu Genel Alman İşçi Ligası, kapitalist devletin destekledigi işçi derneklerinin yardımı ile kapitalizmin sosyalizme barış içinde dönüşebileceği görüşüne inanıyordu. Genel oy hakkı ve parlamentarizmin savunucusuydu. Marx **Gotha programının eleştirisi**'nde, **Enternasyonal'da Bölünme İddiaları**'nda, Engels ile mektuplaşmalarında Lassalle'in ve onu takip edenlerin teorik görüşlerini ve taktiklerini eleştirir yıllar boyu proletaryanın örgütlenmesine engel olduklarını ileri sürer. Lassalle ve onun yolunda gidenler, Sovyet kaynaklarına göre, sosyoloji de Malthus'un teorilerine bağlıdırlar. Felsefesi idealist ve eklektik karakter taşır. (Bkz. MALTHUSÇULUK)

LEGAL, LEGALİTE, İLLEGAL, İLLEGALİTE — Legal; Kelimenin sözlükteki anlamı (Bkz. Rehdouse, s. 601) meşru, kanunî, kanuna uygun, kanuna göre, kanuna müstenittir.

Türkiye Komünist Partisinin yeraltı döneminde kullanılan bu terim, komünist partilerinin kanun sınırları içinde taazzuvuna eylemlerine karşılık verir. Türkiye gibi komünist partilerin kanun dışı olduğu ülkelerde, gizli parti mensuplarının direktifleri ile hareket eden, öğrenci, gençlik ve bazı işçi kuruluş-

larının açık mücadelesine verilen isimdir. Bir ülkede, belli dönemlerde parti öncülerinin, kişiliklerinin kabul ettirilmesi ve meşruiyet kazanması için verilen mücadele (legalite için savaş). Sözgelimi, son on yılda Türkiye Komünist Partisi'nin Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Mihri Belli gibi maruf simaları bu alanda verdikleri savaşta başarı sağlamışlar, gerek Dr. Hikmet Kıvılcımlı, gerekse Mihri Belli, bazı fakültelerde seminerlere toplantılara sık sık davet edilmişler, birleşik cephe çalışmaları yapmışlardı.

Gizli Komünist partilerinin yan teşekküller aracılığı ile meşruiyet kazanması için verdikleri mücadele..

İllegal: (Bkz. Redhouse, s. 518) Meşru olmayan, kanunlara aykırı, yolsuz.

Türkiye Komünist Partisi'nde, partinin yeraltı faaliyetinde bulunduğu dönem için kullanılır.

Genel olarak her kanunî teşekkül legal bir kuruluştur. Her gizli teşkilât illegaldir.

LENİN, VİLADİMİR İLYİÇ ULYANOV (1870 - 1924) — Sisbirsk (bugünkü Uyanovsk)'te doğdu. Çocukluğu ve gençliği Simbirsk, Kazan, Samar (bugünkü Kuybişev) da geçti. Dedesi Nijegorod ili toprak kölelerindendi. Babası, İlya Nikolayeviç Ulyanov, Kazan Üniversitesi'ni bitirdikten sonra ortaokul öğretmenliği yaptı. Sonra müfettiş en sonunda da Simbirsk Halk Okulları Yönetmeni oldu. Annesi Mariya Aleksandrovna bir doktor ailesinin kızıydı. Lenin'in daha beş kardeşi vardı. Ağabeyi Aleksandr Ulyanov, Çar III. Aleksandr'a karşı suikast hazırlığına katıldığı için idam edildi (1887). 1899 yılında ailesiyle birlikte Kazandan Samara kentine göçtü. Orada dört buçuk yıl kaldı. 1891 yılında Petersburg Üniversitesi Hukuk Fakültesini 'pekiyi' dereceyle bitirdi. 1892 yılından itibaren Samara Hukuk Mahkemesinde avukatlık yapmağa başladı. 1892 yılında Samara da ilk marksist grubu kurdu. 1893 yılı Ağustosu'nda Peters-

burg'a yerleşti. 1894 yılında «Halkın Dostları Nedir, Bunlar Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaşıyorlar?» adlı kitabını yazdı. Kitap az sayıda ve gizlice basılıp dağıtılmıştı. 1894 yılında Nevskaya Zastava bölgesinde işçiler için kurulmuş ve pazar günleri öğretim yapan bir gece okulunda öğretmenlik yapan Nedajda Konstantinovna Krupskaya ile tanıştı, evlendiler. 1895 yılında «Emeğin Kurtuluşu grubuyla tanışmak ve Batı Avrupa işçi hareketlerini yakından incelemek üzere yurt dışına çıktı. G.V. Plehanov ve P.V. Akselrod ile tanıştı. İsviçre'den Paris'e ve Berlin'e geçti. Paris'te Marx'ın damadı Paul Lafargue ile tanıştı. 1895 Eylülünde Petersburg'a döndü. Marksist grupları «İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği» adı altında birleştirdi. Bu birlik, marksist partinin ilk nüvesiydi. Lenin 1895 Aralığı'nda tutuklandı. Hapisteyken «Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi» kitabını yazmağa başladı. Bu kitap onun tek bilimsel eseridir. 13 şubat 1897'de üç yıl Doğu Sibirya'ya sürgün cezasına çarptırıldı. Minusinsk bölgesindeki Şusenskoye köyüne yerleşti. Kitabını burada bitirdi (1899). 29 ocak 1900 tarihinde sürgün cezası sona erdi. Fakat Petersburg'a gelince tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakıldı. 16 Haziran günü Rusya'dan Almanya'ya kaçtı. İngiltere'ye geçti. Iskra gazetesini bu dönemlerde yayınladı. Avrupa'da uzun sürgünlük yıllarından sonra 1917 ihtilâlinin ilk günlerinde Rusya'ya döndü. Çarlık idaresini yıkarak «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği»ni kurdu.

LİGA — 1901 yınlında Lenin tarafından yurt dışında kurulan **Devrimci** Rus Sosyal Demokratlar Birliğidir. Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin II. Kongresi **Liga'yı**, Parti Komitesi Statüsüne sahip yurt dışındaki biricik örgüt-kabul etti. Fakat Liga'nın kilit noktası Menşeviklerin eline geçti, Lenin'e ve Bolşeviklere karşı mücadelede önemli bir unsur oldu.

LİKİDASYONİZM — Tasfiyecilik. Marksistlere göre Likidasyonizm, ideolojik açıdan genel olarak sosyalist proleterlerin sınıfsal mücadelesini, özel olarak da devrim süreci içinde proletaryanın hegemonmonyasını reddetmektedir. Örgüt açısından ise, komünizmin yasaklandığı ülkelerde partinin illegal kesiminin kurulmasına karşı çıkmaktadır. Likidasyonizm iki çeşitir: Sağ ve sol likidasyonizm. Sağ likidatörler parti çalışmasının yalnızca legal imkânlarla, parlamentarist yollarla yapılmasını savunurlar. Sol likidatörler ise partinin hiçbir çalışma imkânı olmadığını, illegal çalışmanın herşey olduğunu savunurlar. TKP, «Kadro» hareketinin öncüsü Şevket Süreyya Aydemir'i, Hasan Âli Ediz'i zaman zaman likidatörlükle suçlamıştır (Bkz. Jakond ile Siyau-Taranta Babuya Mektuplar, II. Basım, Notlar ve varyantlar, Şerif Hulusi, s. 163, 1965.)

LUDİZM — 1779 yılında çorap dokuma makinalarının kırılmasına öncülük eden Ned Lud adındaki İngiliz işçisinin adına bağlanarak makina kırma hareketine ludizm adı verilmiştir. Özellikle İngiltere'de 1811-1816 yılları arasındaki makina kırma salgınları bu adla anılır. Bu hareket İngiltere'nin manüfaktür bölgelerinde dokuma tezgâhlarının buharla çalıştırılması üzerine başlamıştır. El tezgâhlarının insan emeği yerine buharla çalışması, haliyle büyük bir işsizler grubu ortaya çıkarıyordu. Ludizm, buhara karşı el emeğinin bir tepkisidir. Yarı anarşik bir protesto eylemidir.

LUMPEN PROLETERYA (Bkz. SINIF, SOSYAL SINIFLAR)

M

MAKHAYEVİZM — Polonyalı sosyalist V.K. Makhaysky'nin bulunduğu marksizme karşı anarşist bir eğilim. Makhaysky, yazılarını A. Volsky takma adı ile yazıyordu. Makhaysky, görüşlerini «Entellektüel İşçi» adlı kitabında toplamıştı. Bu kitap aynı zamanda Makhayevist'lerin programı idi. Kitap üç bölümdü. 1. ve 2. bölümler 1899'da yazarı Sibirya'ya sürgüne gönderilince çoğaltılmıştı. 3. bölüm ise Cenevrede basıldı (1904). Makhayevistler aydın düşmanı bir hareketin temsilcileri idiler. Özellikle işçi sınıfı ideolojisini benimsediklerini iddia eden aydınlara saldırıyorlardı. Irkutsk, Odessa, Varşova, St. Petersburg şehirlerinde örgütlenen Makhayevist gruplar arasında örgütsel bir bağ yoktu. Bu nedenle işçiler arasında etkili olamadılar.

MAKKARTİCİLİK «Maccartisme» — Komünistlerin kendileri ile mücadele edenlere, gizli komünistleri avlayan bir «Cadı Kazanı»na verdikleri ad.

Bu cereyan ismini, 1909 doğumlu, Amerikan Wisconsin Senatörü Joseph MacCarthy'den alır. 1946 yılında, Senatoya giren Maccarthy 1950 yılında kurduğu bir komisyon (Anti-American Activities) aracılığı ile A.B.D.'de hükûmet ve devlet kademelerine sızan komünistleri, komünist zanlılarını sorguya çekti. «Amerikan aleyhtarı Tahkikat Komisyonu» 1954 yılında Amerikan senatosunda 22'ye karşı 67 oyla lağvedildi. Mac Carthy'nin ileri sürdüğü iddiaların

Amerikan hükûmet ve devlet kademelerine giren bazı, Sovyet ajanlarının meydana çıkarılmasında faydası oldu. Bazı atom casusları bu dönemde yakalandı. Rosenberg ve karısı bu sıralarda idam edildiler. MacCarthy'ciliğin aşırısı bazı zararlara da sebep oldu. Pek çok aydın tedirgin edildi. Bu tahkikat biçimi, bir çuval keçiboynuzundan şeker çıkarmağa benziyordu. Openheimer gibi ünlü bir fizikçinin sorgulanması buna delil olabilirdi. Makkarticiliğin, dünya kamuoyunda Amerika'dan çok Sovyet karşı propagandasına faydası oldu.

MANÜFAKTÜR — Makinaların ve bunun sonucu olarak büyük sanayiin ortaya çıkışından önce, on-altıncı yüzyıl ile on sekizinci yüzyılın son üçte biri arasında Batı'da görülen kapitalist üretim biçimi. Manüfaktür, atölyelerde, bir araya gelmiş aynı zanaattan yada farklı zanaattan işçilerin, basit aletler kullanarak emtia üretimlerini anlatmak için kulanılan bir terimdir. Bundan ötürü kimi zaman, dilimizde 'atölye üretimi' yada 'elyapımı' kelimeleri ile karşılanmaktadır. (Bkz. Jean Baby, Kapitalist Ekonominin Tenkidi, Sosyal Yayınlar.) Manüfaktür, makinalaşmaya geçişin gereken şartlarını sağladı. Kapitalizmin gelişmesi ile millî iç pazar ortaya çıktı. Geri bir tekniğe, ve el emeğine dayanan manifaktür itici, devrimci bir rol oynadı çağdaş kapitalizmin gelişmesinde. Terim, sözcük olarak **fabrika** anlamındadır. Kapitalizmin manüfaktür döneminin ayırıcı niteliği henüz el emeğinin devam etmesidir. Daha açık olarak üretime egemen olan el emeğidir ve sermaye harcamalarının çoğu büyük oranda emekçilerin ücretlerine gitmektedir.

MALTHUSÇULUK — İngiliz papazı; Ekonomi bilgini; teorisine göre, nüfus geometrik bir dizi halinde arttığı halde, geçim araçları aritmetik dizi halinde artar. Böylelikle nüfus artışı ile geçim araçları arasında bir fark belirir. Nü-

fus fazlasının ortadan kaldırılması için savaşlar gerekli hale gelir. Doğa salgın hastalıklar yoluyla bu dengeyi sağlamağa çalışır.

MAO TSE TUNG — 1893 yılında Hunan Eyaletinin Hsiang-tan bölgesinin Kao-Kan köyünde doğdu. Babasının adı Mao Jen-ceng, annesinin ki de Wen Ki-mei idi. Babası fakir bir köylü idi. Mao Tsetung öğrenimine 8 yaşında iken başladı. On yaşındayken okuldan kaçtıysa da tekrar evine döndü. Onüç yaşına geldiğinde okulunu bitirmişti. Çiftlik işlerinde çalışıyordu. Yüksek Öğretmen okulunu bitirdikten sonra 1918 yılında Marksizmi İnceleme Derneğini kurdu. Komünist Partisinin Birinci Kurultayına Hunan delegesi olarak katıldı (1921). 1927 yılında Parti yönetimini ele geçirdi. Hunanda bir Kızıl Ordu kurdu. Köylüleri safına alarak kendi bölgesinde toprak reformunu uyguladı. Ekim 1934-1935 arası ünlü «Uzun Yürüyüş»ü düzenledi. 1935 Ocağı'ndan sonra Komünist Partisinin yönetimini resmen ele aldı. Japon savaşı başlayınca, kendi ilkeleri uğruna Japonlarla savaştı. Japon yenilgisinden sonra, Halk Savaşını başlattı (1946 - 1949). Savaş komünistlerin zaferi ile son buldu. 1 Ekim 1949 da Mao Pekin'de ÇİN HALK CUMHURİYETİ'ni ilân etti.

MARKSİZM — 1840'larda Marx ve Engels'in, felsefî, ekonomik ve sosyo-politik görüş yöntemini ihtiva eden doktrin. İşçi sınıfının o yıllardaki çıkarlarının teorik ifadesi; sosyalizm yolunda yaptığı mücadelelerinin programı. Marksizmin karakteristik yanı, sınıfsız toplumun, sosyalizmin kurucusu olarak işçi sınıfının tarihi rolünü temellendirmiş olmasıdır. Marksizm, felsefî bakımdan diyalektik materyalizm ile tarihi materyalizme dayanır. Marksizmin bir özelliği de teori ile pratik arasındaki sıkı bağlılıktır. Bu özellik, marksizmi, reformizmden ve revizyonizmden ayırır. Marksizm, onun dok-

trinini Rusya şartlarına göre uygulayn Lenin'in adı ile birlikte anılır. Lenin'in katkısından dolayı bu doktrine Marksist - Leninist doktrin de denilir.

MÂSUM KURBAN — Komünist Partisi'yle münasebetlerinin meydana çıkarılması en zor olan kimselerdir. Bunlar genel olarak partiyi veya partinin dâvâlarını devamlı surette destekleyip, ona inanan kimseler değillerdir. Bunlar farkında olmadan, partinin kontrolu altına giren şahıslardır (Komünistler, komünist dünyasının komünist olmayan eller tarafından onarılacağını söylerler) İşte o eller bu mâsum kurbanların elleridir. (Bkz. SEMPATİZAN). Yılarca Komintern'in Gençlik Seksiyonu'nu idare etmiş ve 1942 yılında Stalin tarafından öldürülmüş Alman Komünisti Willy Müenzenberg bunların CEPHE TAKTİKLERİ sırasında teşkil ettikleri kurumlara MASUMLAR CEMİYETİ demektedir. (Bkz. John L. Clews. Nasıl Aldatıyorlar? Ankara, 1972).

MARX, KARL (1818 - 1883) — Komünizmin kurucusu, çağdaş uluslararası proletaryanın ihtilâlci sınıf mücadelesinin teori ve pratiğinin yaratıcısı. Marx'ın sistemi, komünistlere göre hem araştırma metodu hem de eylem için klavuz olan diyalektik materyalizme dayanır. 1818'de Trêves'te doğdu. Bonn'da ve Berlinde Hukuk tahsil etti. Kendini tarih ve felsefeye adadı. 1842'de **Rein Zeitung** gazetesinin başına geçti. Gazete 1843'te iktidara hücumlarından dolayı kapatıldı. Bunun üzerine Marx Paris'e yerleşti ve orada Ruge ile birlikte **Annales Franco-Allemandes'i** yayınladı. 1844'de Bruno Bauer taraftarlarına karşı **Kutsal Aile ya da Eleştirici Eleştirinin Eleştirisi'**ni yazdı. Marx, Prusya hükûmetine karşı hücumlarına devam ettiğinden 1845'te Fransa'dan sınır dışı edildi. Marx Brüksel'e yerleşti. Orada Fransızca olarak, 1846'da **Serbest Ticaret Üzerine Konuşma'**sını yayınladı. 1847'de Prouhon'a cevap teşkil eden

Felsefenin Sefaleti kitabını bastırdı. Ve aynı yıl Komünist Liga'sına girdi. Engels ile ünlü **Komünist Manifestosu'nu** yazdı. Marx, 1848'de sınır dışı edildi. İkinci Fransız Cumhuriyeti'nin geçici hükûmetinin isteğiyle Paris'e gitti. Almanya'da 1848 Mart İhtilâli sırasında Marx Köln'e gitti ve orada **Neue Reinsh Zeitung** gazetesini kurdu. Gazete yayımını 1 Haziran 1848'den 19 Haziran 1949'a kadar sürdürdü. Gazete halka şiddete karşı şiddetle karşı koymayı öğütlediği için, 1849 baharında iki defa mahkemeye verildi. Her iki seferinde de de beraat etti. Marx yeniden Paris'e döndü. Ama, Fransız hükûmeti 1949 Haziran'ında kendisini tehdit ettiği için İngiltereye yerleşmek zorunda kaldı. Ölünceye kadar Londra'dan ayrılmadı. Londra'da, **Louis Bonaparte'ın 18. Brümeri** (1851), **Köln Komünistleri Dâvâsı ile İlgili Açıklamalar** (1853) adlı eserlerini yazdı ve daha sonra kendini ilmî çalışmalarına verdi. **Ekonomi Politiğin Eleştirisi'ne Katkı** (1859) yayımlandı. Bu kitap marksist değer teorisinin ilk açıklaması idi. Vogt adlı bir yazarın saldırısına uğradı. Marksistler bu yazarın Louis Napoleon tarafından kiralandığını iddia ederler. Marx bu yazara **Bay Vogt** adlı bir broşürle karşılık verdi. 1867'de en büyük eseri **Das Kapital'in** Birinci Cildi yayınlandı. Öteki ciltleri Marx'ın ölümünden sonra yayınlanmıştır. Karl Marx'ın önayak olması ile 28 Eylül 1864'te Birinci Enternasyonal, Londra'da kuruldu. Örgütün belli başlı belgelerini Marx kaleme almıştı. Marx'istlerle, Bakuninciler arasındaki tartışmalardan ve Paris Komünü'nün yenilgiye uğramasından çok zarar gören I. Enternasyonal'in faaliyeti 1876'da sona erdi. Hastalığı yüzünden zayıf düşen Marx, Kapital'in diğer ciltleri üzerinde çalışmaya verdi. kendini. 14 Mart 1883'te öldü. **(Bkz. Henri Lefebvre, Karl Marx, Hayatı ve Eserleri, Ankara, 1968)**

MENŞEVİKLER — Rus Sosyal Demokrasisi içinde ihtilâ-

le değil demokratik tekâmüle inanan, çoğulcu (plüralist) demokrasiden yana marksist grup. 1903 temmuz - ağustos aylarında yapılan Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin II. Kongresi'nde, demokratik sosyalizmi savunan bu grup azınlıkta kaldı. Rusça'da **Menşistvo** azınlık anlamına; **bolşinstvo** da çoğunluk anlamına gelir. O zamandan sonra azınlıkta kalan marksist gruba Menşevik adı verildi. Menşeviklerin lideri Martov, Axelrod de Zaşuliç, Bolşeviklerinki de Lenin'di. Menşevikler 1903 Kongresi'nde, Sosyal Demokrat Parti programına «proletarya diktatörlüğü» ilkesinin konmasına karşıydılar. Keza Lenin'in işçi-köylü itifakı tezini de demokratik gelişmeciliğe zıt görüyorlardı. Menşevikler ihtilâlci militanlık konusunda da bolşeviklerle çatışıyorlardı. Onlara göre, parti programını kabul eden herkes, partiye üye olabilmeliydiler. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Menşevikler tasfiye edildi ve tasfiyeler giderek kanlı bir şekil aldı. Bugün Sovyet literatüründe Menşeviklik karşı-devrimci, Sovyet iktidarını devirmek için gizli ittifaklar yapan, ayaklanmalar çıkaran bir gericiliktir. Menşevik grubun son lideri (1917) Kerensky idi.

MİLİTAN — Komünizme tamamen inanmış bir parti üyesi veya bir gerila harbi ve bir iç harpte savaşacak şekilde eğitime tabi tutulmuş partili. Muharip bir üye.

MİLLET (Nation) — Marksist terminolojide kavram olarak millet, genel olarak sözlüklerde yer alan, aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı kökten gelen tarih, töre, çoğu hallerde dil ortaklığı bulunan insanların tümü anlamına gelmez. Milletin tarihsel maddecilik açısından izahı, marksizmin temel anahtarlarından biridir. Marksist açıklamalara göre, «tarih sahnesinde ilkel insan, ilk olarak ortaya çıktığında, en temel birlik şeklinde bir araya geldiler. Bir süreç içinde kabile ve klanlar ortaya

çıktı. Bunlar zaman içinde «millet öncesi» toplulukları meydana getirdiler. Bu topluluklar belli bir ölçüye kadar ortak bir toprak, ortak bir dil, yakın ekonomik ilişkilere dayanıyorlar ve ortak niteliklerin bir noktaya kadar farkına varabiliyorlardı. Bu özellikler zaman geçtikçe güçlendi, belirli bir insan topluluğuna bağlı olma bilinci daha belirginleşti. Avrupa'da çağdaş miletlerin oluşumu, feodalizmden kapitalizme geçiş toplumu ile bağlantılıdır. Bu geçiş üretimin, alış veriş ve ticaretin daha üst düzeyde gelişimi, yayılması, millî bir pazarın ortaya çıkması ve feodal ödentilerle hayatını sürdüren mahallî feodal hükûmetler yerine, merkezî bir hükûmet ve vergi sisteminin kurulması ile bağlantılıdır. Daha önceden şekillenmiş olan millî dil ve kültürün daha ileri gelişimi, bu ekonomik ve toplumsal değişikliklerin daha üst düzeydeki sonuçlarıydı. Yeni burjuva sınıfının iktidara gelmesine yol açan bu değişimler, bütünlüğü tam anlamıyla gelişmiş miletlerin ortaya çıkmasına yol açtı. Milletlerin oluşu, tarihsel bir süreç idi. Milletler bir tek hareketle değil, uzun tarihli bir sürecin sonucunda ortaya çıktı. Feodalizmin yıkılması ile yakından bağlantılı olan varoluşları, ekonomi ve kültürün daha ileri gelişimini mümkün kıldı. Yaratıcı çabada, bilimsel keşif, inceleme, teknolojik ilerlemede bir atılıma yol açtı. Milletlerin oluşumu ve bunların daha ileri gelişimi aynı zamanda demokrasinin gelişimi ile de bağlantılıydı. **Millet, marksizme göre, birleşmiş olan halkın feodal güçlere karşı verdikleri mücadelenin ürünüydü.** Halkın kafasında millet olma bilincini ortaya çıkaran şey, kendi kaderlerini demokratik olarak kendilerinin belirlemesiydi. Hiç bir yerde Fransa'da olduğundan daha belirgin olmadı. 1789 büyük Fransız Devrimi sadece Fransız feodalizminin yıkılmasına yol açmadı, aynı zamanda Fransız miletini de ortaya çıkardı. Feodal imtiyazlar ve feodal gelenek, dil ve hayat

düzeninde olduğu gibi, feodal bölücülerle ayrılmış olan köylü ve kentli, zanaatkâr ve şehirli millî bir güç olma mücadelesi içinde birleşti. Millet, burjuvazi ve kapitalizm döneminde ortaya çıktı. **(Bkz. Jack Woddis Milliyetçilik ve Enternasyonalizm, Ankara, 1975; Pierre Masset, Les 50 Mots-clés du Marxisme, Toulouse (Fransa), 1970.)**

MİLLÎ BURJUVAZİ — Varlığı kapitalist sömürü düzeninin devam etmesine bağlı olan sermayedar sınıf İşbirlikçi sermaye ise, yabancı sermaye tekelleriyle bağlantılı olan sınıf.

«MİLLÎ DEMOKRATİK DEVRİM» (MDD) — Marksistler, devrimi bir üretim tarzından daha başka bir üretim tarzına «geçiş» diye tarif etmektedirler. Üretim tarzı deyince de o toplumun üretici güçlerini ve üretim ilişkilerini, üretim araçları mülkiyetini ve bu mülkiyetin yarattığı ilişkileri anlamaktadırlar. Devrim, bir bakıma mülkiyetin el değiştirmesidir. Bu, bir üretim tarzından ötekine geçişin bir öncekinden daha ileri, yani tarihi evrime göre bir sonraki tarza doğru olması gerekiyor. Feodal düzenden burjuvaziye geçiş bir devrimdir. Burjuva demokratik devrimi, feodal üretim tarzından yani büyük toprak sahibi Senyör-ağa ile toprağa bağlı serf köylüye dayanan, kapalı ekonomiden kapitalist ekonomiye, burjuva düzenine geçiştir. Demokratik devrim, burjuva demokratik devriminin adıdır. Burjuvazinin feodaliteye karşı devrimidir ve kapitalizmi kurma amacını güder. Sosyal evrimini dış müdahaleler olmadan yapan Batı Avrupa memleketlerinde bu böyle olmuştur. Geçen yüz yılların 1789, 1848 devrimleri gibi. Fakat Asya, Afrika, Güney Amerika'nın geri kalmış ülkeleri, henüz kendi demokratik devrimlerini yapmadan, o arada kapitalizmin, emperyalizmin aşamasına geçmiş olan Batılıların sömürgesi haline gelmişlerdir. Bu memleketlerde feodal kalıntılar, önemli bir öl-

çüde mevcuttur. Gerek feodalitenin temsilcileri, gerekse tam millî anlamıyla kurulamamış burjuvazinin temsilcileri kendi öz halklarının sömürülmesi düzeninde emperyalist sermaye ile işbirliği halindedir. Bu durumda, zaten devrimci bir unsur olarak ortaya çıkmamış olan günümüz burjuvazisinin devrimci niteliği olmadığından ve bugünün demokratik devrimi her yanda anti-emperyalist bir nitelik taşıdığından «Burjuva Demokratik Devrimi» yerine «Millî Demokratik Devrimi» terkibi kullanılmaya başlanmıştır. Millî Demokratik Devrim anti-emperyalist, anti-feodal bir devrimdir. Birinci şartı emperyalist yabancıyı memleketten kovmaktır. Bu sadece askeri anlamda değildir. Çünkü emperyalizm yalnız askeri işgal biçiminde gelmemektedir. Politik ve ekonomik işgal daha az güç olduğu için belki daha da tehlikelidir. Henüz feodalizmi tasfiye edememiş bir toplumun birdenbire sosyalizme geçmesi düşünülemez. Millî Demokratik Devrim sosyalist devrim değildir. MDD yani anti-emperyalizm anti-feodalizm, devrimini tamamlamamış bir ülkede bütün ilerici güçlerin meselesidir (Bkz. Türk Solu, 2 nisan, 1968, Sayı: 20, s.6). MDD, Marksist literatürde «millî demokrasi» olarak da geçer. Sosyalizme giden devrim yolunda devrimin gelişmesi ve derinleşmesi sırasında ortaya çıkan siyasî bir toplum organizasyonu formu şeklinde tanımlanır. Millî demokratik devletin politik temeli «tam bağımsızlık» «gerçekten demokratik» anti-emperyalist ve anti-feodal, demokratik devrimın tamamlanması uğrunda mücadele eden bütün «ilerici ve yurtsever» güçlerin teşkil ettiği cephedir. Millî demokrasinin kurulması, millî kurtuluş hareketinde işçi sınıfının aktif ve öncü rol oynaması ile mümkünmür. Millî Demokratik Devrim, bazı şartlarda kapitalist gelişme yoluna girmeden bir ülkeyi sosyalizme ulaştırabilir. Türk Marksistleri bunu Millî Demokratik Devrimle sosyalizm

arasında Çin seddi olmadığını belirtmekle ifa ediyorlar.

Gerçekte, MDD, 1905 Rusyası için düşünülmüş ve Lenin tarafından uygulanmış bir stratejidir. MDD günümüzde, Moskova'nın bazı ülkelere ihraç ettiği bir stratejidir. MDD'nin teoricisi Mihri Belli Türkiye Komünist Partisi'nin 1942 yılından beri Merkez Komitesi üyesidir. (Bkz. Emekçi, şubat 1974, sayı: 4, s. 28). (Bkz. Aclan Sayılgan Yeni Kavga - MDD Nedir? Ankara, 1970; Mihri Belli, Millî Demokratik Devrim, Ankara, 1970).

Türkiye İşçi Partisi, MDD karşısında sosyalist devrimi savunurdu. Gerek THKO, gerekse THKC, THKP ve Mao'cular MDD'ciydiler.

MDD oyunu, Türkiye'de kanlı olayların yaratılmasında en büyük rolü oynadı. (Ayrıca Mahir Çayan'ın MDD anlayışı için Bkz. Aydınlık Sosyalist Dergi, Haziran 1970, Nr. 20, s. 136-137-138-139).

«MİLLÎ DEMOKRATİK DEVRİM VE HAREKET — Marksist tanımlamaya göre, Millî Demokratik Devrim aşamasında proletaryanın öncülüğünde yürütülen ve sağlanan hareket ve başarılara Millî Demokratik **Devrim;** küçük burjuvazinin veya millî burjuva unsurların öncülüğünde yürütülen ve sağlanan hareket ve başarılara millî demokratik **hareket** veya millî demokratik **mücadele** veya **millî kurtuluş mücadelesi** denir. (Bkz. Aydınlık No. 14, s. 147, Halil Berktay, Bilimsel Sosyalist Devrim anlayışı.)

Genel olarak mevcut düzeni devirmeye yönelen ilerici hareketlere **devrimci hareket** denir. (Bkz. İbrahim Kaypakkaya, Kızıl Siyasî İktidar, s. 17).

«MİLLÎ KOMÜNİZM» — «Millî Komünizm» terkibi literatüre kavram olarak Milovan Cilas'ın «Komünizmin ancak Millî Komünizm olarak yaşadığını» cesaretle söylemesinden sonra girmişse de, ilk defa bu hareketin öncülüğü

Kazan Türklerinden Sultan Galiev (Bkz. Galievcilik) daha sonra Özbek Türklerinden Akmal İkram (Ekmel Ekrem) ve Özbekistan Başvekili Feyzullah Hoca tarafından yapılmıştır. Gerek Galiev, gerekse Akmal İkram ve Feyzullah Hoca «Millî Komünizm»i Rus boyunduruğundan kurtulmak için kullanmışlardı. (Bkz. Ivar Spector, The Soviet Union and The Muslim World, 1917 - 1958, Washington, 1959; Richard Pipes, The Formation of the Soviet Union, U.S.A., 1964; Serge A. Zenkovsky, Pan-Turkism'in Russie, U.S.A., 1960) Terkibin literatüre resmen girişi 1948'de Yugoslavya'nın kominformdan atılışından sonradır. Cilas'a göre komünist ülkeler arasındaki farklar, komünistlerin bu memleketlerde Sovyet yardımı görmeksizin, kendi başına iktidara gelmiş oldukları nisbette büyüktü. Gerçekten Yugoslav Komünist Partisi, kendi gücüyle, ve NAZİ istilâcılarına karşı verdiği savaşla iktidara gelmişti. Sovyetler «Millî Komünizm»i oportünizmin «Millî» bir özelliği olarak tanımladılar. Doğu Almanya komünist teoricileri için «Millî Komünizm» emperyalizmin sosyalist döşeğe yerleştirdiği ideolojik bir manevelâ» idi. (Bkz. Ein Heit, Doğu Berlin, 1957, Sayı: 3, s. 260). «Millî Komünizm 1948'de Yugoslavya'da 1956'da Macaristan ve Polonya'da, 1968'de Çekoslovakya'da Rus boyunduruğuna başkaldırma eylemleri olarak tecelli etti. Bulgaristan'da Kostoff, Macaristan'da Sadlo Rajk, İmre Nagy, Pal Malater, Çekoslovakya'da Slansky dâvâları, Rus hegemonyasının «Millî komünizm»e karşı kanlı bir tepkisi idi. Bu olaylar Avrupa kıt'asında olduğu için edebiyatı çok yapıldı. Fakat ilk kurbanlar, Sultan Galiev, Feyzullah Hoca, Akmal İkram gibi Türk milliyetçilerinin kanlı tasfiyeleri, Batı dünyasının kılını bile kıpırdatmadı. Gerçek olan şudur ki Millî Rus Komünizmi, «proleter enternasyonalizmi» cilâsı ile elli yıldır, Doğu Avrupa ve Asya'da YENİ EMPERYALİZ-

MİN öncülüğünü yapmaktadır. Aslında milî komünizm deyiminin Marksist dünya görüşü açısından hiç bir değeri yoktur. Çünkü Marksizm, milleti kapitalist düzenin bir kurumu saymakta ve sosyalist düzende ortadan kalkacağını, yerini dünya işçilerinden meydana gelmiş bir sınıfa bırakacağını iddia etmekte idi. Bu itibarla millî komünizm, şartların zorlamasından doğmuş bir terimdir. Millî Komünist adını alan kimseler, ya sadece komünisttir; hedefe varmak için millî güç ve duygulardan faydalanmak ister; ya sadece milliyetçidir; komünizmi bir vasıta olarak kullanır.

MONTAJ SANAYİİ — Marksist terminoloji, bu deyimi, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler için kullanır. Onlara göre, dışardan ithal edilen ve genellikle, otomobil, radyo, televizyon, ve benzeri âlet ve araçların parçalarını birleştirip satışa çıkarmak yoluyla gerçekleştirilen, sanayi dalıdır. Oysa, montaj sanayiini, makine üretimine geçişte, alt yapı tesislerinin kurulmasına yardımcı olan bir geçiş süresi kabul etmek daha bilimsel bir görüştür. Marksistlere göre, montaj sanayiini gelişmiş ülkelerin, gelişmemiş ülkelerin sanayi gelişmesini kösteklemek ve onları sömürmek amacıyla montaj işine itmeleri görüşü, politik ve vulgarize bir davranıştır. Ekonomi bilimiyle fazla ilgili değildir. Sözgelimı, bizdeki otomobil sanayiinin yerli imalatı yüzde yetmişe yaklaşmıştır; keza buz dolabı yüzde yüze yaklaşan yerli bir imalat haline gelmiştir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

MOSKOVA ÇİZGİSİ — (Taktiği, Stratejisi) Bu çizgide olan komünistlere göre Çağdaş dünyanın ana çatışması, Sosyalizm ile Kapitalizm arasındadır. Özellikle bu sistemleri temsil eden dünya çapındaki başlıca kuvvetler arasındadır. «Üçüncü dünya ülkelerinde yürütülmekte olan anti-emperyalist savaşlar, emperyalizme öldürücü darbeyi vura-

mazlar. Böyle bir imkâna herkesten önce sosyalist ülkeler topluluğu ve Batı'nın ileri proletaryası sahiptir. Çinli arkadaşlar Lenin'i düzeltmek ve işçi sınıfının değil de, küçük burjuvazinin, hatta bazı vatansever zihniyetli kralların prenslerin ve aristokratların emperyalizmine karşı dünya mücadelesinde liderleri olmaları gerektiğini ispatlamak istemektedirler. Oysa emperyalizme karşı asıl mücadele gücü; dünya sosyalist bloku ile kapitalist ülkelerdekiişçi sınıfıdır. Ulusalb ağımsızlık hareketleri ve onun parlak geleceği bu güçlerle kuracağı sağlam ittifaka bağlıdır... Emperyalizmin tabiat ı değişmemiş olmakla beraber ve savaşın patlaması tehlikesi önlenmiş olmakla beraber Çağdaş şartlar içinde, Sosyalizmin kudretli topluluğu olan barışçı güçler, ortak çabalariyle yeni bir dünya savaşını önleyebilirler...»

MUSTAFA SUPHİ (1883 - 1921) — Türkiye Komünist Partisi'nin ilk Başkanı. Giresun'da doğdu. Babası bir çok valiliklerde bulunmuş Ali Rıza Bey, annesi Samsun Sancağı eBlediye Reisi Halil Hilmi Beyin kızı Memnune Hanımdı. Mustafa Suphi ilk tahsilini Kudüs'te ve Şam'da; İdadi tahsilini Erzurumda yaptı. Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu, İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra, 1905 yılında Paris'e gitti. Orada Ecole des Scienes Politiques (Siyasal Bilgiler Okulu) den mezun oldu. 1908'de Türkiye'ye döndüğü zaman Meşrutiyet ilân edilmişti. «Tanin», «Servet-i Fünun» ve «Hak» gazetelerinde çalıştı. «İttihad ve Terakki»ye cephe aldı. 1912'de «ifham» gazetesinin Yayın Müdürü oldu. 1914 yılında Sadrazam Mahmut eŞvket Paşa'ya yapılan suikasttan sonra, bir yazısı bahane edilerek, bir kısım muhaliflerle birlikte Sinop'a sürgün edildi. Oradan Rusya'ya kaçtı. Rus devriminin başladığı bu karışık günlerde Mustafa Suphi, Kazanlı bolşeviklerle yakınlık kurdu. Moskova'ya gitti. «Müslüman Komiserliği»nde Rusya'-

da esir bulunan Türkler için «Türk Şubesi» açıldı. «Yeni Dünya» gazetesini yayımladı. 20 temmuz 1918'de «Türk Sol Sosyalistler Grubu»nu teşkil etti. Bakû'da 10 eylül 1920'de «Türkiye Komünist Partisi»ni teşkil etti, Yirmibir kişilik Merkez Komitede Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) nün ismi de vardı. Şefik Hüsnü İstanbul'da idi ve kendisine Merkez İcra Komitesi Sekreteri ünvanı verilmişti. Buna rağmen bir kısım Türk Komünistleri, partinin asıl kurucusunun eŞfik Hüsnü olduğunu, Bakû da kurulan partinin dış merkez görevi gördüğünü ileri sürerler. Bu TKP'nin 1932 yılındaki kongresinde meydana çıkan ihtilâfın esasıdır. Mustafa Suphi, part'yi teşkilet tikten sonra Ankara ile temas aramış, Mustafa Kemal Paşa ile muhabere etmiş, arkadaşları ile birlikte Türkiye'ye gelmiş, fakat Karebekir Kâzım Paşa, Erzurum'da Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Trabzon yoluyla Rusya'ya dönmesini istemiştir. Mustafa Suphi ve 14 arkadaşı, 28-29 ocak 1921 yılında Trabzon'dan Rusya'ya gitikler' motorda Yahya Kâhya'nın adamları tarafından öldürülmüştür.

N

NARODNİKLİK, «Populizm-Halkçılık» — Rusya'da, Marksizmin girişinden önce beliren bir köylü sosyalizm hareketi. Narodnizmin kaynağı, feodal mülk sisteminin ortadan kaldırılması ve toprak sahiplerine ait toprakların köklü bir şekilde yeniden dağıtılması için köylülerin yürüttüğü mücadeledir. Herzen ve Çernişsevski Narodizmin kurucuları idi. Herez ve Çernişevski köylü komün toplumundan, sosyalizme doğrudan doğruya geçiş sorununu ortaya attılar. 1870'lerde köylüyü uyandırıp sosyalizme geçmeyi siyasî programlarına almışlardı. Bakunin, Lavrov ve P. N. Tkaçov, Narodnizmin önde gelen ideologları idi. Narodnikler, sosyalizmle siyaseti bağdaşmaz görüyorlardı. Siyasî hüriyetler için mücadele, hâkim sınıfların işine yarayacağından, gereksizdi. Kapitalizmin hiçbir ilerici yanı yoktur. Sosyolojideki sübjektif metodlardan hareket ederek kapitalist olmayan bir yoldan gelişme imkânının mevcut olduğunu ispata çalışıyorlardı. Bizdeki KADROCULUK hareketi bu bakımdan NARODNİK'lere yaklaşır. Narodnizmin ekonomik tezi, küçük köylü çiftliği (Halk üretimi) kapitalizmin anti-tezidir. 1880'lerde Narodnizm liberalizme yaklaştı. Bazı Narodnikler Rusya'nın kapitalist bir evrimden geçtiğine ve köylünün içinde bir farklılaşma mevcut olduğunu kabul etmek zorunda kaldılar. Narodnikler Marksizme karşı aktif bir mücadeleye giriştiler. 1905 Rus devrimi bazı Narodnik grupların ortaya çıkması-

OBJEKTİF ÇALIŞMA KOŞULLARI — Toprak, ham madde, geçim maddeleri, iş araçları, para vb. dir. (Bkz. Muzaffer Sencer, Osmanlı Toplum Yapısı, İstanbul, 1969 s. 179)

OPORTÜNİZM — Marksistlerin sözlüğünde oportünizm «proloterya sınıfının çıkarlarını burjuvazinin çıkarlarına uydurma, proletarya çıkarlarına ihanet eden burjuvazi ile birlik olma politikası» olarak tanımlanır. Türk komünstleri içinde oportünizm aynı tanıma uymaktadır (Bkz. Türk Solu, 31 Aralık 1968) «Oportünizm en özet tanımlaması ile kısa vadeli politika amaçları için emekçiler dâvâsının temel ilkesinden tavizde bulunma demektir» Aslında oportünizm, Marksist grupların öncülük kavgasında birbirlerini suçlama için kullandıkları bir terimdir.

«ORTA-DOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ» (ODÇ) — Marksist «ANT» dergisinin 158. ve onu izleyen sayılarda geliştirdiği strateji sloganın temelinde, kendi açıklamalarına göre şu ilkeler yatmaktadır (Bkz. ANT, 1970 aralık, Sayı: 8, s. 51 Faruk Pekin, Halk Savaşı Orta-Doğu'da Zafere Ulaşacaktır): «Türkiye sosyalistleri devrimci mücadelelerini genel olarak dünya halklarının devrimci mücadeleleri, özel olarak da Orta-Doğu'daki devrimci mücadeleler içinde değerlendirmek zorundadırlar. Türkiye halklarının kurtuluşu ve Türkiye'de sosyalizmin mutlak zaferinin gerçekleştirilmesi yolunda işçi sınıfının doğal müttefikleri arasında kendine en yakın olanları Or-

ta-Doğu devrimcileri, Orta-Doğu'nun devrimci halkları olacaktır. Orta-Doğu'nun çeşitli ülkelerinde emperyalizme karşı çok sayıda cephe yaratmak ve bu mücadeleyi sürdüren devrimciler arasında devrimci dayanışmayı sağlamak, emperyalizmin Orta-Doğu'da gerçek yenilgisini sağlayacaktır.» Bu teori sonraları ortaya çıkan «Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu», «Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi», «Türkiye Halk Kurtuluş Partisi» gibi illegal örgütlerin legal eylemleri ile anlam kazanmaktadır. O.D.Ç., anlaşıldığına göre Orta-Doğu'da milletler (Marksistlere göre halklar) arası bir cephe stratejisidir. Filistinli araplar, İranlı, Kıbrıs'lı, Kürt ve Türk komünistlerinin maydana getirdiği bir cephedir. O.D.Ç. Arap gerillla kampları ile Türkiyeli komünistlere, şehir gerillacılığını geliştiren bir destek olmuştur. Özellikle Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının THKO eylemlerinde O.D.Ç. stratejisi teorik bir dayanak olmuştur. 6 Mayıs 1972 sabahı idam edilen Yusuf Aslan 1970 Şubatında O.D.Ç. konusunda şunları söylüyordu (Bkz. ANT, 24 şubat 1970, Sayı. 165, s. 6, Yusuf Aslan, El - Fetih'e Niye Gittim?): «.. Günümüz koşullarında özellikle emperyalizmin bir sıcak savaş bölgesi haline getirdiği Orta-Doğu'da da bütün halkların Türkiye, İran, Arap, Kıbrıs, Kürt halklarının bir anti-emperyalist cephe kurmaları ORTA-DOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ'ni oluşturmaları emperyalizme karşı kahredici darbenin indirilmesinin başlıca şartlarından biridir. Bu yüzden Orta-Doğu'da senelerden beri verilmekte olan devrimci kavganın pratiğinden geçmek ve ezilen Arap halklarının kurtuluş mücadelesine bir nefer olarak katkıda bulunmak için El - Fetih'e gittim.» Dikkat edilirse Yusuf Aslan yazısında yalnız TÜRKLER'den bahsetmemektedir. Bu bakımdan O.D.Ç. Türkiye'de Kürt-Komünist ittifakı anlamına gelir ve THKO'su bu ittifakın bir eylem örgütüdür. Nitekim, Mart

melerden, parti üyesi olmayanları da içine alan geniş örgütlere kadar uzanan onları da ihtiva eden bir örgütler ağıdır.

Bu bakımdan mahkemelere intikal etmiş dâvâları, örgüt kovuşturmalarını, birbirinden farklı mütalâa etmemek lâzımdır. Komünist parti örgütleri «İhtilâlci-Devrimci» Halk Cephesini oluşturmak ister, «Kitle çizgisi» adını verdiği kavramı gerçekleştirmeye çalışır. «Bilimsel Sosyalizm» ile silâhlanmış «öncü müfreze»-dir. Yalnız ideolojik olarak değil «örgüt birliği ve devrimci disiplin açısından» da sağlamlığını korumak ister. Parti örgütü illegal çalışmağa zorlanınca, birbirine paralel olarak çalışan legal ve illegal iki kısımdan oluşur. Proleter enternasyonalizm ilkelerini gözetir. Lenin'e göre «Örgüt Sözcüğü genellikle iki anlamda kullanılıyor. Biri dar, öteki geniş anlamda. Dar anlamda bu sözcük kişilerden meydana gelmiş kollektif ve hiç değilse asgarî ölçüde tutarlı bir çekirdeği ifade ediyor. Geniş anlamda ise bu sözcük, bir bütün içinde birleşmiş bu tür çekirdeklerin toplamını kastediyor...» (Bkz. Lenin, Bir adım ileri, iki adım geri; Partimizdeki Buhran, 1969, s. 68-69 (Dipnotu)). **Komünist Partisi bir örgütte birleştirilmiş örgütler toplamıdır.** Parti tamamen öncü müfrezeden oluşmuş bir **Dikey Örgütlenme** ve yan örgütlerden oluşmuş bir **yatay örgütlenme** yapısına sahiptir. (Bkz. ANT, Haziran 1970, Sayı: 2, Proletaryanın Örgütlenmesi, Faruk Pekin s. 49.)

P

PARİS KOMÜNÜ — 1871 yılında Fransız - Alman Savaşı'nın sonunda meydana gelen ayaklanmalarda, I. Enternasyonal'in hazırladığı İhtilâl'de İşçilerin 18 Mart - 28 Mayıs 1871 arasında kurdukları Komün idaresi. Olaya yalnız, Fransız tarihi açısından bakılacak olursa Komün, Fransız Alman Savaşı'nın sona erişi ile Üçüncü Fransız Cumhuriyetinin Kurumları'nın son derece güç koşullar altında doğuşu sırasında başlar. Bu bakımdan sebep ve netice münasebetleri bakımından ve sonuçlarıyla bir yandan İkinci İmparatorluğun Çöküşüne öte yandan da Fransız Demokrasisinin gelişine bağlanır. Yetmiş üç gün süren Komün idaresinin sonuçları ve etkisi, bu kısa süreyle kıyaslanamayacak kadar yaygın ve büyük olmuştur. Komün, kendiliğinden meydana gelmiş bir olay değil. Birinci Enternasyonal'ce tasarlanmış ve yürütülmüştü. 1871 baharı sonunda Komün kanlı bir şekilde bastırıldı. Seçimle iktidara gelmiş, iktidarı yerle bir etmiş, düzeni kökünden yıkmış, sonunda da karşı-devrimle kendisi yıkılmıştı. Komünü bastıran kuvvetler 877 ölü; kömüncü ler ise 3600 ölü verdiler. Bu rakamlar, karşı devrimin başladığı 3 nisan iie Komün'ün kesin olarak yenildiği 28 mayıs arasındaki kayıplardır. İhtilâlin son haftasında tutuklananların sayısı 26.000 kişiye varmıştır.

PARLAMENTARİZM - (Bkz. Güleryüzlü Sosyalizm; Sağ Sapma) Marx, parlamentarizm taraftarı görüşlere «par-

ğuna kabul ettirmesine ve sosyalist düzenin güç ve azmini sarsacak ayrılmalara meydan vermemelidir... vs...» (Bkz. Türkkaya Ataöv, Sovyetler Birliği Devlet İdaresi, S.B.F. Yayınları No. 123/105, Ders kitabı, Ankara, 1961, s. 111-112).

PLENUM — Komünist Partilerinin iki Genel Kongre arasında aktettiği toplantılar gizli - açık faaliyet gösteren komünist partilerinin Merkez Komite üyeleri ile, diğer teşkilât sorumlularının iki genel kongre arasında yaptıkları toplantı. İki genel Kongre arasında bir takvim yılı süresi içinde kaç toplantı yapılmışsa, her toplantı yapıldığı sıranın numarası ile anılır. Sözgelimi, I. PLENUM... V. PLENUM... VII. PLENUM...

POLİ - SANTRİZM — İkinci Dünya Savaşı'na gelinceye kadar, dünya komünist partileri tek merkezden idare edilirdi (Moskova'dan). III. Enternasyonal (Komintern) dünya komünist partilerini tek merkeze bağlayan bir organdı. Tek bir parti vardı: SSCB Komünist (Bolşevik) Partisi. Dünyanın diğer ülkelerinin komünist partileri, bu tek Partinin, mahalli seksiyonları (bölümleri) idi: Fransız Komünist Partisi seksiyonu, Türkiye Komünist Partisi seksiyonu, İngiliz Komünist Partisi seksiyonu vb. 1943 yılında (Mayıs Ayı) Stalin'in Komintern'i lağvetmesinden sonra, bu görevi savaş sonrasında bir süre kominform (Komünist Enformasyon Bürosu) üzerine aldıysa da başarılı olamadı. 1948 yılında Yugoslavya Kominformdan ayrıldı. Bu örgütde sessizce dağıldı. 1962 yılında Çin Halk Cumhuriyeti ile SSCB arasında ayrılık başgösterince komünist partiler içinde bölünmeler başladı: Moskova'ya bağlı olanlar, Pekin'e bağlı olanlar. Fakat bu da sağlam kategorik bir bölünme değildi. İtalyan Komünist Partisinin tarihi lideri, Togliatti, ilk kez Poli-Santrizm (Çok merkezlilik) tezini ortaya attı. Bu kez, Avrupa

ve Asya Komünist Partileri üzerinde etkili oldu. Bu teze göre her ülkenin komünist partisinin merkezi kendi ülkesidir. Diğer komünist partileri ile ilişkileri, kardeş ve dost partiler ilişkileridir. Moskova tenkid edilebilirdi. Poli-Santrizm demokrasi ülkelerindeki komünist partilerinde etkili oldu. Fakat, Doğu bloku dediğimiz sosyalist ülkeler Poli-Santrizmden yararlanamadılar. Bağımsızlık istemleri kanla boğuldu (Macaristan, Doğu Berlin ve Çekoslovakya olayları.) Çekoslovak olaylarından sonra Poli-Santrizme karşı Brejnev Doktrini ortaya atıldı (Bkz. BREJNEV DOKTRİNİ.)

PRAXİS — Pratik, uygulama eylem anlamında Marksist bir kavram, Marx'ın ileri sürdüğü praxis (praksis) deyimi, bütün olarak insan faaliyetlerini dile getirir. Praksis, Yunanca **yapmak** anlamına gelen **prag** kökünden gelir. Bilimsel çalışmalardan sanat ve politika çalışmalarına kadar her çeşit insan faaliyeti praksis kavramı içindedir. İnsanın her türlü **yapmak** eylemi praksistir. Karl Marx'a gelinceye kadar gerçeklik, mantığa vurularak ölçülür ve ispatlanırdı. Marx, tersine düşüncenin pratikle doğrulanıp ispat edileceğini ileri sürdü. Pratik. dünyayı değiştiren ve dünyayı değiştirirken kendisini de değiştirmekte olan her türlü insan çalışmasıdır. Praksis bu çalışmayı dile getiren ve insan faaliyetini belirleyen özel bir deyim, kavramdır. Praksis, insanın düşüncesi ile faaliyetini bir arada kapsar (**Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Sözlüğü, İstanbul, 1973, s. 261.**). Hegel'in eserleri ve özellikle **Hukuk Felsefesi** adlı kitabı, marksizmin ışığında okunacak olursa praksis kavramı ile karşılaşılır. Praksis kavramının (Marx tarafından kaleme alınan) **1844 Müsveddelerinde**, **Feurbach Üzerine Tezler**'de, Engels ile birlikte yazdığı **Kutsal Aile** ve **Alman İdeolojisi** adlı eserlerinde ortaya çıktığı görülür. Marx, Feurbach üzerine tezlerde praksis konusunda şöyle ya-

ni belirtir. O'na göre «şiddete dayanan devrim fikrini ve bu fikrin kendisini sistemli olarak imâl etme zorunluğu, Marx ve Engels doktrininin tümünün temelinde yatan birşeydir.»

Bu bakımdan proletarya diktatörlüğü zorunludur, «doğrudan doğruya yığınların silâhlı gücüne dayanan bir iktidar» burjuvaziyi alaşağı edebilir. Çünkü **Proletarya diktatörlüğü, proletaryanın politik egemenliğidir»** (Lenin, a.g.e., s. 38) ama Sovyetler'deki deneme, Marx ve Lenin'in önerileri biçiminde olmamış, proletarya yerine PARTİ DİKTATORYASI geçmiştir. Milovan Cilas'ın deyimine göre YENİ SINIF DİKTATORYASI, her komünist ülkede geçerli olmuştur. (Bkz. Yeni Sınıf)

PROLETER ENTERNASYONALİZMİ — Dünya Sosyalist (Komünist) sistemi ile uluslararası komünist hareketlerin «birliği» ve «bağlılığı» fikrini ifade eden kavram. Proleter enternasyonalizmi fikri, Komintern'in 1935 yılında toplanan VII. Kongresi kararlarına da geçirilmiştir. I. Enternasyonal'in 100. yıldönümü münasebeti ile komünistler tarafından tertiplenen bir toplantıda Rus delegesi Y. Andropof proletarya enternasyonalizmi fikrine bağlı ilkeleri şöyle açıklamıştır. (Bkz. Yeni Çağ, ocak, Nr. 1, s. 38 - Prag): «İktisadî ve siyasî bağların gelişmesi ve derinleştirilmesi prensibi sosyalist ülkelerin, toplumsal hayatın her alanında millî menfaatlara gösterilecek saygı ile karşılıklı menfaat temeli üzerinde kardeşçe yürütecekleri işbirliği prensibi; sosyalist devletlerin izledikleri politikada koordinasyon prensibi; dünya alanında sınıf düşmanına karşı barış ve barış içinde yanyana yaşama prensibinin yararına yürütülen hareket birliği prensibi; halkların sosyalist zaferlerini koruma; savunma alanında sosyalist ülkelerin ortak çabalar sarfetmeleri prensibi..»

Proleter enternasyonalizmi Sovyet Felsefe Sözlüğü'nde

«bütün dünya işçilerinin tesanüdü» olarak tanımlanır. İlk teorik ifadesini Marx ve Engels'in (Komünist Manifestosu)nda «Bütün dünyanın işçileri birleşiniz» sloganı ile bulur.

Bu tanımların hepsi madalyonun bir yüzüdür. Proleter enternasyonalizminin gerçek ifadesi, dünya komünist hareketlerinde Sovyet Rusya'nın, veya Çin'in önderliğini kabul etmektir. Bir çeşit uyduluktur. Stalin enternasyonalizmin Sovyetlere mutlak itaat olduğunu şu sözlerle açıklar: «Enternasyonalist, Sovyetler Birliği'ni geriye dönmeden tereddüde düşmeden, kayıtsız şartsız müdafaa etmeye hazır olan kimsedir. Çünkü Sovyetler Birliği Dünya ihtilâl hareketinin üssüdür.» Stalin'in bu sözleri 1928'de Komintern'in VI. Kongresinde tüzüğe şöyle geçti: «Sovyetler Birliği Enternasyonal proletaryanın yegâne anavatanı olması hasebiyle.. (Proletarya) Sovyetler Birliği'nde sosyalist işini kolaylaştırmada kendine düşeni yapmalıdır ve Sovyetler Birliği'nin kapitalist dünyanın saldırılarına karşı iktidarı dahilinde olan bütün vasıtalarla savunmalıdır...» Türkiye Komünist Partisi'nin 1931'de yayınlanan programında enternasyonalizm anlayışı Sovyet uyduluğu şeklinde kabul edilmiştir. «Madde 3 — Türkiye'yi, SSCB'ne karşı bir tecavüz aleti vaziyetine koymağa çalışan emperyalizme karşı yürütülen mücadeleden ayırmanın yolu yoktur...»

«Madde 19 — Sovyetler Birliği'ni her an daha ziyade tehdit eden emperyalist harp tehlikesine karşı T.K.P., şiddetle propaganda yapar.. Cihan proletaryasının kızıl ordularıyla omuz omuza..»

Nazım Hikmet Rusya'ya kaçtığı zaman, bu uyduluğu, Moskova Havaalanında şu sözlerle perçinlemişti:

«Ben Sovyetler Birliğinin çocuğuyum...»

PROPAGANDA — Sovyet siyasî terimleri sözlüğünde 1953'den önce belirtildiğine

göre propaganda «Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in yazıları ve Bolşevik Partisi'nin tarihsel görevleri hakkında yoğun bir aydınlatma faaliyetidir.» Propaganda, Plehanov'un Lenin tarafından da kabul edilen tarifine göre bir çok fikirlerin bir yada bir kaç kişiye sunulmasıdır. Bu fikirler birbiriyle bağlantılı bir bütün olarak ancak az sayıda kimseler tarafından anlaşılabilir. Marksistler propagandayı daima ajitasyonla birlikte alırlar ve aralarındaki farkları da belirtirler. (Bkz. Kışkırtma «Agitation») Son on yılda (1965'den sonra) Türkiye'de komünistler, ajitasyon ve propagandaları «Millî Demokratik Devrim», «Kesintisiz Devrim», «Devrimci Halk Cephesi» «Anti - Faşist Güçbirliği» üzerine teksif ettiler ve sonunda kendi deyimlerine göre «dünya devrimci pratiğinde» en vurucu ve etkili gücü olan SİLÂHLI propaganda da karar kıldılar. (1969 - 1971 arası)

PROSESÜS — Bir fenomenin (olgunun) düzenli ve ard arda değişmelerle başka bir fenomen haline gelmesi.

PROVOKASYON, PROVOKATÖR — Marksistlere göre kışkırtma, kışkırtıcı. Bir örgüte, polis veya karşı örgütler tarafından özel maksatla yerleştirilmiş bulunan ve akımı gerçek hedeflerinden saptıran kimse.

R

RAN, NAZIM HİKMET (1901 - 1963) — Selânikte doğdu. Moskova'da öldü. Babası Hikmet Bey, annesi Celile Hanımdır. Şiir yoluyla Komünizmin duygusal yönde propagandasında büyük rol oynadı. 1940 yılının kuşağı, Onun şiirlerinin etkisi altında komünizmi benimsediler. Moskova'da KUTV Üniversitesinden mezun oldu. Bir çok kereler tutuklandı. 1938 yılında Donanmayı isyana teşvikten 28 yıla hüküm giydi. 1950 yılında çıkan Aftan yararlanarak serbest bırakıldı. Aynı yıl içinde askere alınmasından çekinerek Moskova'ya kaçtı. Polonya vatandaşlığına kabul edildikten sonra Verzanski soyadını aldı. Şiir kitapları yanında piyesleri de vardır.

REVİZYONİZM — Marksizmin ve Leninizmin ana ilkelerinden ayrılış. Komünist literatüründe revizyonizmin ilk temsilcileri Alman Sosyal Demokratı Edouard Bernstein ve Avusturyalı Karl Kautsky idi. Sosyalizmin ihtilâlle değil, demokratik yollarla kurulabileceğini savunuyorlardı. Lenin ve Troçki bu görüşlere şiddetle karşı çıktılar, revizyonistleri kapitalizmin ajanları olarak nitelediler. Stalin'in ölümünden sonra Sovyet Lideri Kruşçev'in yürüttüğü anti-Stalin kampanya, Mao'nun Çin'i tarafından revizyonistlikle suçlandı.

RÖVANŞİZM (İntikamcı) — 1968 Prag olaylarından sonra Federal Almanya'nın doğuya açılma politikasına takılan sıfat. Çekoslovak olayları dolayısı ile Sovyetler ve peykleri tarafından sık sık kullanıldı.

S

SAĞ SAPMA; SOL SAPMA — Bu deyimler komünist terminolojilerde yer alır. Sağ sapma suçlamasının bizdeki dokümanı Mahir Çayan'a aiddir ve «Aydınlık Sosyalist Dergi»nin 15. sayısında çıkmıştır. Daha sonra Mahir Çayan ve arkadaşları «Sosyalist Aydınlık Dergi'ye Açık Mektup»ta Mihri Belli'yi «devrimci milliyetçi» görüşünden sonra (sağ) olarak suçlamıştır. «Sol sapma'nın klasik dokümanı Lenin'in ünlü «Sol Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı» kitabıdır. Mao Tse-tung'un da sağ ve sol sapma ile ilgili bir kitabı basılmıştır. (Bkz. Mao Tse-tung, Sağ ve Sol Sapma, Ankara, 1970) (Bkz. GOŞİZM)

SAĞ OPORTÜNİZM — İşçi sınıfını devrimci hareketten uzaklaştırıp burjuva sınıfının kuyruğuna takmak isteyenler; küçük çıkarlar, kısa vadeli başarılar uğruna işçi sınıfını burjuva ile uzlaştırmaya çalışıp işçi hareketinin bütününe, uzun vadeli amaçlarına zarar verenler (sağ oportünist) diye adlandırılırlar. Meselâ (bağımsız sosyalizm) sözü arkasına gizlenip, enternasyonalizmi, yani işçi sınıfının dünya çapında yürüttüğü sınıf savaşının birliğini red etmek yahut (güler yüzlü sosyalizm) diyerek proletarya diktatörlüğünü, yani sosyalist devlette işçi sınıfının kesin hakimiyetini red etmek birer sağ oportunizmdir. (Bkz. Metin Toker, Solda ve Sağda Vuruşanlar, Ankara, 1971).

SAİNT - SİMON, HENRİ DE ROUVROY COMTE DE (1760 - 1825) — Fransız ütopist

sosyalisti. Ekonomist. Fikirleri Saint-Simon sosyalizmi, idealist sosyalizm olarak da anılır.

SAPMA — (Bkz. Sağ Sapma, Sol Sapma) Komünistlere göre bir eylemi aynı hızla sürdürmek mümkün değildir. Öyle zamanlar olacaktır ki, parti atak yapacak veya gerektiğinde durmasını bilecektir. İşte bu kritik anlarda SAPMA eyilimi çıkar. Birincisine Oportünizm (Fırsatçılık) (Bkz. Oportünizm): İkincisine Sekterlik (Bkz. SEKTARİZM) denir. **Sağ sapma** kollektif parti yönetimlerine sahip olanlarca, daha yavaş gidilmesi yolunun önerilmesi ile belirir; Sol Sapma ise daha hızlıyı teşvik eder.

SEKTARİZM — Batı dillerinde, «Secte»/Sekt, mezhep demektir. Sektarizm, mezhepçilik olarak çevrilebilir. Sektarizm terimi, benimsenilen inançlara aşırı ölçüde bağlılığı, hertürlü uzlaşmayı zorunlu da olsa geçici nitelikte de olsa reddeden bir tutumu ifade eder. Sovyet politik sözlüğündeki tanımı şöyledir: «Mutaassıp bir taraftarlıkla büyük işçi kitlelerinden ayrılma, dar parti gruplarına iltihak etme, ilkelerin saflığı bahanesi altında işçi sendikalarına ve teşkilâtlarına katılmayı red etme...» (Bkz. Lenin Sol Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı(Ankara 1970) Sektarizm, komünistlere göre, kendi içine kapanık, yığınların dışında ve çok defa devrimci eylemi baltalayıcı nitelikte dar görüşlü bir tutumdur. Bu tarif içinde sektarizm çok defa oportünizmle aynı kapıya çıkar. Sekter bir tutumu benimseyen bir kimse, aşamaların gereğini reddeder ve ancak küçük bir azınlığın kabul edebileceği sosyalizmle ve içinde bulunulan gerçeklerle bağdaşmayan istekler ileri sürer. Sosyalizmin tarihinde XIX. yüzyılın ikinci yarısının ortasında, Blanqui'cilerin tutumu tipik bir sektarizm örneği olarak gösterilebilir. Engels, Blanqui'cileri kesin bir dille eleştirmiştir. (Bkz. Engels, Internationales aus dem

Volks staat, 1874, Nr. 73, «Blanqui'ci Komünallerin programı» Başlıklı yazısı.)

SEMPATİZAN — Muayyen bir zaman için, belki de parti programının bir kısmını tasvip eden şahıslardır. Parti üyesi değildir. YOLDAŞ'a nazaran daha pasiftir. Partinin propagandası için bu kimselerden çok istifade edilir. Üye olmadığı için, partiyi deşifre edemez.

SENDİKALİZM — Sendikalizm hem bir sosyal doktrin hem de sosyal örgütlenme nazariyesidir. Eylem tasarısı Marx'ın sınıf savaşı olarak adlandırdığı özel bir dönemdir. Amacı toplumun sendikalist örgütlenmesini gerçekleştirmektir. Bununla birlikte sendikalist eylem tasarısı iyice belirlenmesine rağmen, gerçekleştirmek istediği toplum biçimi bulanıktır. Bu doktrin genellikle Batı dünyasındaki sendika lider kadrosunu etkilemiştir. Sendikalizm kapitalizmi hırsızlık sayar. Genellikle sosyalizmi benimser. Ama, kollektivist sosyalizme ve komünizme karşıdır. İlhamını Marx'tan çok Proudhon'dan almıştır. Sendikalizm toplumun sendikalar tarafından denetlenmesini önerir. Bu denetim yalnız ekonomik ve endüstriyel alanda değil politik alanda da olmalıdır. Devlet kurumuna karşı oluşu ile anarşizme yaklaşır. (Bkz. C.E.M. Joad, Modern Politika Teorileri).

SİVİL TOPLUM — Bu marksist sözcük (terim), bazı zamanlar burjuva toplumu deyimi yerine kullanılırdı. (Almancası. Bürgerliche Gesellschaft). Fakat sağlıklı bir karşılık sayılamaz. Çünkü «sivil toplum» bir bakıma «uygar toplum» yani hükûmeti, kanunları olan toplumu ifade etmek için kullanılmakta ve ilkel yada **tabiî** topluma karşıt olan gelişmiş toplumları anlatmaktadır. Ama aynı zamanda siyasî ilişkilere ve formlara karşı, insanlar arası şahsi ve ekonomik ilişkileri dile getirmektedir. Bu terim özellikle bilgin ve teoriciler tarafından onyedinci ve onsekizinci yüz yılda kulanılmıştır.

Bu bilgin ve teoricilerin, özel mülkiyetin serbest bir şekilde birikimine engel olan politik kuruluş ve formlara karşı yaptıkları teorik hücumlarda «sivil toplum» sözünü, ekonomik ilişkileri dile getirmek için kullandıkları görülmektedir. Marksizm öncesi filozofların kullandığı «sivil toplum» deyiminin, marksistlere göre başlıca kusurlarından biri, **sivil toplumun,** üretim tarzına bağlı olduğunun anlaşılmamış olmasıdır. «sivil toplum» teorisinde üretim tarzları ve ilişkileri söz konusu edilmez. İnsanın doğal özellikleri, hükûmet ve yasama şekilleri, ahlâk vs. gibi hususlar başlıca sorundur. Hegel «sivil toplum» terimini, özel mülkiyete, üretim ilişkileri ile sosyal tabaka ilişkilerine ve Hukuk sistemi ilişkilerine dayanan bir «ihtiyaçlar sistemi» anlamında kullanılmıştır. Max, «sivil toplum» terimi ve kavramını ilk eserlerinde, özellikle, Hegel hakkında yaptığı eleştirmede kullanır. Marx sivil toplumdan şunu anlıyordu: aile, sınıf ve tabaka örgütlenmesi ile mülkiyet ilişkileri; dağılım şekilleri ve metodları; genel olarak da toplumun varolmasını ve ilerlemesini sağlayan koşulları, yani, gerçek hayatın ve beşerî faaliyetin koşulları... Marx'ın sonraki eserlerinde «sivil toplum», «toplumun ekonomik yapısı», «Ekonomik temel», «üretim tarzı» gibi kavramlara yerini bıraktı.

SIÇRAMA — Marksizmde, bir nesnenin niceliksel değişmelerin birikimi sonucunda, eski bir niteliksel halden yeni bir hale dönüşümüne **sıçrama** denir. Bu, nesnenin niceliksel değişiminin devamlılığında bir kesinti, yeni bir niteliğe geçiş, birden karşılaşılan bir dönemeç, evrimde köklü bir dönüşmedir. Doğada ve toplumda, evrim sürecinde, aynı şekilde sıçramalar halinde niteliksel ve niceliksel değişmelere rastlanır. **Toplum hayatında sıçramalar şeklinde olan nitelik değişmeleri DEVRİM (ihtilâl) terimiyle belirtilir.**

SINIF, «SOSYAL SINIFLAR» — İnsanların, tarihin

herhangi belirli bir toplum biçiminde, sosyal üretim tarzı içinde aldıkları yere, üretim araçları ile olan ilişkilerine, çalışmanın sosyal organizasyonunda kendilerine düşen role ve bunların sonucu olarak elde ettikleri sosyal servetten kendi paylarına ne biçimde ve ne ölçüde aldıklarına göre gruplara ayrılmışsa; o üretim süresi içinde, genel olarak aynı ekonomik şartlarda bulunan fertlerin meydana getirdikleri toplum gruplarına **Sınıf** veya **Sosyal Sınıflar** denir.

Toplum içindeki sınıflama sosyal bilimlerde, Marksizmin aksine şematik bir ayırımdır. Marksistler sınıfları tabiatın diyalektiğine uydurarak sınıfların daimi bir çatışma halinde olduğunu iddia ederler. Marx ve Engels'in (Komünist Manifesto) sunda belirttikleri «Günümüze kadar bütün toplumların tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir» yargısı, gerek sosyal tarihin, gerekse toplumlardaki itibari şematik ayırımın çok basit indirgemesinden başka birşey değildir. 1947'lerden sonra büyük gelişme gösteren ve uzay fiziği devriminden etkilenen kültürel antropoloji çalışmaları, sınıf mücadelesi konusunda A.B.D. toplum bilimcileri ile Sovyet bilim adamlarını aynı düzeyde birleştirmiş, Marx'ın sınıflar ve sınıf mücadelesi teorisini altüst etmiştir. Keza, gerek A.B.D. kıt'asında, gerek Avrupada gerekse Sovyet Rusya'nın bazı sanayi bölgelerinde teknolojinin meydana getirdiği refah düzeyi işçi sınıfını burjuvalaştırmış, sömürme sömürülme gibi kavramlar, politik ajitasyonlarda kullanılan sözcükler olmuş, ekonomi politiğin sınırından atılmıştır.

Marksistler, sınıfları, toplum içindeki yerlerine ve rollerine göre ikiye ayırırlar: a) Temel sınıflar; b) Temel olmayan sınıflar.

Temel sınıflar. Kölelik düzeyinde köle sahipleri ile köleler; feodalitede, senyörler ve köylüler; burjuva toplumunda kapitalistler ve işçiler.

Toplumsal sınıfların çıkarlarının zıtlığını ortaya atan

Marksistler buradan sınıf mücadelesine ve bu mücadelenin patlama noktası **ihtilâle** varırlar.

Temel Olmayan Sınıflar: Kapitalist sınıfa feodaliteden intikal eden büyük toprak sahipleri (Feodal kalıntılar); köylüler. Köylülük bir bütün değildir. Köylünün en zengin tabakası **köy burjuvazisi**, üretim aletlerine ve toprağa sahip olmayan, emeğini kendi araçları ile küçük topraklarını ekip biçen köylüler, zanaatkârlar, küçük tüccarlar sınırlı iş araçlarına sahip olanlar ve başkalarının emeğini sömürmeyenler de (esnaflar) **köy ve şehir küçük burjuvazisini** meydana getirirler.

Aydınlar, sosyal üretimde bağımsız bir duruma sahip bulunmadığı için, hiçbir zaman kendi başına bir sınıf olamamıştır. Sosyal bir zümre olarak aydınlar, bağımsız bir politika izleyemez. Aydınların faaliyeti Marksistlere göre hizmetinde bulundukları sınıfların menfaati ile belirlenir. Türkiyeli komünistler, özelikle MDD kanadı, aydın zümresini «asker-sivil» terkibi içinde ifade etmişlerdir. MDD'nin bir kanadı, Sovyet teorisyenlerinin sürekli «askeri darbeler» tezlerine bağlı olmuşlar -YÖN ve DEVRİM Dergileri grubu ile MDD'nin Mihri Belli kanadı- Türk Silâhlı Kuvvetleri içinde tahripkâr ajitasyonlara girişmişlerdir. —12 Mart 1971 muhtırasına kadar—. Kapitalist toplum şartlarının yarattığı deklâse olmuş, sınıf dışı kalmış; toplumun dışına itilmiş işsiz güçsüzler, takımı, haydutlar, hırsızlar, dilenciler vb. gibilerine de marksist terminolojide **Lumpen Proleterya** denir. Yabancı sermayenin komisyoncuları da **Kompradorlar** olarak anılır (Bkz. Komprador). (Bkz. Pierre Laroque, Toplum Sınıfları, İstanbul, 1969).

«SİLÂHLI PROPAGANDA» — Regis Debray'ın «Devrimde Devrim» kitabındaki Fococuluğu eleştirerek «Şehir Gerillası»nın teori ve pratiğini yapan Brezilyalı Komünist Carlos Marighella'ya göre silâhlı propagandanın açıklanması şöyledir (Bkz. C. Marig-

hella, Şehir Gerillası, Ankara, 1971, s. 128-129): «Şehir gerillalarınca tekrar edilen eylemler, her silâhlı eylem, genel olarak silâhlı propagandadır...» Türkiye'de, son yıllardaki terörist hareketler, dinamit infilâhları, otomobil yakmalar, silâhlı çatışmalar silâhlı propagandanın parçalarıdır. (Bkz. **KURTULUŞ** Dergisi, Sayı. 2-3) Marx ve Engels'in ünlü «Komünist Manifesto»sunda, komünistlerin hedeflerine ancak «mevcut toplumsal koşulları zorla devirerek» ulaşabilecekleri yazılıdır. Çin, Vietnam ve Küba devrimleri «silâhlı propaganda»nın başarılı örneklerini vermiştir. Bu üç devrimin başarısından çıkan sonuç, Türkiyeli komünistlere göre «İktidarın ancak namludan çıkan kurşunla» alınabileceği noktasında toplanır. (Bkz. ANT, s. 12, nisan 1971, Doğan Özgüden, Ajitasyon ve propaganda, s. 44-45-46-47-49-50—51—52). 1848'de komünistlerin Fransa ve Almanya'da yenilgisinden sonra Marx ve Engels, satarak geçinenler köy proleteryası; küçük toprak sahipleri, yayınladıkları bildiride silâhlı propaganda konusunda şunları yazmışlardı: «Tüm proletaryanın, tabancalar, tüfekler, toplar ve harp levazımatıyle silâhlanması bir kerede gerçekleştirilmeli ve işçilere karşı sürülen 'vatandaş muhafızları'nın saldırılarına karşı gelinmelidir..» (Bkz. Marx - Engels, Selected Works of Marx and Engels, Cilt: I, s. 175 - 178).

Engelse göre savunucu eylem biçimindeki her silâhlı ayaklanma yani ölüm demektir. Nitekim, gerek dünyanın başka bölgelerinde, gerekse Türkiye'de komünistlerin siyasî eylemlerinde bu ilkeye uyulur. Saldırı, silâhlı propagandanın en beirgin özelliğidir. Hattâ dikkat edilirse milletlerarası politikada da komünist blok daima saldırı halindedir. Silâhlı çatışmaların, ordular arası savaşa döküldüğü Vietnam'da Kuzey Vietnam'ın durumu bunu belgelemektedir. Her ne kadar Lenin, antropolojik ölçülerle bir doğruyu savunur. Ve «bir ihtilâl

durumu olmadan ihtilâlin mümkün olamıyacağı Marksistler için tartışma götürmez bir gerçektir. Ayrıca her ihtilâl durumu da ihtilâle götürmez» (Bkz. Lenin, Proletarya İhtilâli ve Dönek Kautsky, Ankara, 1969, s. 16) derse de kendisi «Silâhlı propaganda»nın ilk kışkırtıcısıdır: «İşçi müfrezelerine büyük sayıda bombalar yapmayı öğretmeliyiz; onlara ve bizim çarpışma takımlarımıza patlayıcı maddeler, bombalar, otomatik tüfekler elde etmekle yardım etmeliyiz. Şehirlerdeki ayaklanmalarda işçi kitleleri yer alırsa, düşmana karşı kitle saldırılarına girişilirse... vb...» (Bkz. Lenin, Selected Works, I, 1967, s. 577-583). Stalin, Mao, Ho Şi-min, Alberto Bayo, Che Guavera, Douglas Bravo, Carlos Marighella, gibi komünistler «Silâhlı propaganda»nın teori ve eylemini geliştirmişlerdir. Silâhlı propagandanın amacı, terör ve tedhişin yaratacağı şaşkınlıkla, kitleleri topyekün bir ayaklanmaya sevketmek, halk savaşını ordular savaşı içinde örgütleyerek zafere ulaştırmaktır. Türkiye'de THKO, THKC, THKP, şehir ve kır gerillası eylemlerine geçerken bu amacı gözetiyorlardı, fakat karşı tepkiyi hesaba katmıyorlardı. Regis Debray'a göre silâhlı propaganda, askerî faaliyetin önünden değil, ardından gelir. Silâhlı propagandanın gerilla cephesinin dışında değil içinde yapılacak şeyleri vardır. En önemli propaganda şekli askeri faalıyettir. (Bkz. R. Debray, Devrımde Devrim, s. 54)

SLOGAN — Kısa, göze çarpar, reklam ve propaganda sözleri. Türkiye'de Marksistler pek çok slogan ortaya atmışlardır. Bunlardan bazıları ve ifade ettiği anlamlar şöyledir:

— **Devrimciler Elele Millî Cephede!** Komünistlerin cephe politikasını uygulamada kulandıkları bu slogan, devrimden yana olan sosyal güçleri mücadele için bir safta toplama amacına yönelmiştir. Doğu Avrupa ülkelerinde komünist partileri, Kızıl Ordu'nun desteği ve MİLLÎ CEP-

HE sloganları ile diktalarını kurmuşlardır.

— **Fabrika İşçinin Toprak Köylünün!** İşçi ve köylüyü kanunsuz eylemlere itmek ve mücadeleye HALK SAVAŞI karakteri vermek için kullanılmış bir slogandır.

— **Gerici Parlamentarizme Hayır!** Parlamento aleyhtarı ve tepeden inmeci askerî darbeler taraftarı solcuların ortaya attıkları bır slogandır. Ayrıca bu sloganı MDD stratejisini benimseyen Komünistler de daima kullanmışlardır.

— **Hak Sahibinin eliyle alınır!** Diğer sol eylemcilerle, Mao'cuların kullandıkları, şiddeti öneren bir slogandır. İşçilerin ve köylülerin kanunsuz yollarla haklarını aramaları anlamında kullanılmıştır.

— **İşçi-Köylü-Gençlik Elele!** MDD'cilerin Birleşik Cephe sloganlarından.

— **Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi ve Onun Yerli İşbirlikçileri!**

— **Kahrolsun Halkımıza Zulm Eden Toprak Ağaları!** Bu sloganla MDD aşaması gereklerinden olan topraksız köylü ile toprak sahibinin çatışması ve bir iç savaş kıvılcımının ateşlenmesidir.

— **NATO'ya Hayır!**

— **Milî İktidar!** Bundan kasit MDD'ci kliğin iktidarı almasıdır.

— **Ne Amerika Ne Rusya, Tam Bağımsız Türkiye!** Türkiye'yi Batı'dan tecrid etmek amacını güden bir slogan.

— **Yaşasın Halk Savaşı!** Komünistlere göre sömürüden kurtulmak ve Batı ittifaklarından Türkiye'yi koparmak için tüm halkın silâhlı mücadeleye başlaması anlamını ihtiva eden bir slogan'dır.

1965 - 1971 arası sloganları daha pek çoktur. Buraya en tipik olanlarını almakla yetindik.

SOL HEGELCİLER — Hegel Felsefe Okulu'nun radikal kanadının temsilcileri.

SOL OPORTÜNİZM — Küçük Burjuvalar, kapitalizmin ağır baskısı altında ezilerek

ümitlerini kaybederler. Bu ümitsizlik zaman zaman saman alevi gibi parlayıp sönen aşırı hareketlere sürükler. Bunlara (Sol Oportünizm) denir. Sol oportünizmin en aşırı şekli anarşizmdir. İşçi sınıfını, düşünülüp planlanmış yerinde ve akıllıca hareketlerden uzaklatırıp başarı ihtimali olmayan delice çıkışlara sürüklemeyi amaç edinen sol oportünizm en sağ oportünizm kadar tehlikeli'dir. (Bkz. M. Toker, Solda ve Sağda vuruşanlar, Ankara, 1972).

SOSYALİST AHLÂK — Sosyalist toplumu kuranların ve kuracak olanların davranış ilkelerinin ve standartlarının bütünü. Sosyalist ahlâkın objektif ölçüsü, sosyalist toplumun kurulması —zaferi— yolunda mücadeledir. Sovyet Komünist Partisi'nin programında sosyalist ahlâk ilkeleri, sosyalizm dâvâsına bağlılık, sosyal refahın çalışmayla artırılması, kamu ödevi duygusu, kolektivizm, hümanizma, enternasyonalizm, sosyalist ahlâkı ihlâl edenlere karşı tâvizsiz tavır alma vs. olarak yer alır.

«SOSYALİST DEVRİM» — Türkiye İşçi Partisi'nin, Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın tasfiyesinden sonra (Bkz. Güler yüzlü Sosyalizm), Sadun Aren - Behice Boran kliğinin Millî Demokratik Devrim stratejisine karşı saptadıkları TİP stratejisi. Geniş anlamda kapitalizmin ortadan kaldırılması ve sosyalizmin kurulması ile sonuçlanan siyasî ve iktisadî dönüşümlerin tümünü kapsayan sürece verilen isim. (Bkz. Kenan Somer, Devrim Teorisi ile ilgili bazı sorunlar üzerine, EMEK, şubat 1971 Nr. 9 s. 37.)

SOSYALİST DEVRİMCİLER —Kısaltılmış adı S.R.'dir. (S.-R.) ESER olarak okunur. Bu parti Rusya'da 1902 yılında kurulmuştu. 1917 Devriminde, Bolşeviklere karşı çıktılar. ES-ER'lerin solcu kanadı bir süre bolşeviklerle Birleşik Cephe'ye katılmışlardı. Temsilcileri «Halk Komiserleri

Sovyetine» girmişti. ES-ER, Bolşevik anlaşması, Brest Barış andlaşmasına kadar sürdü (1918 Şubatı'na kadar). Bu tarihten sonra, bütün ES-ER'ler kesinlikle bolşevik yönetimine karşı çıktılar ve kanlı bir şekilde tasfiye edildiler.

SÖMÜRÜ (İSTİSMAR, Fr. Exploitation) — Bir insanın, başka insanı veya insanları çalıştırarak onların emeğine ve emeklerinin ürününe el koyması. Marksist ekonomi anlayışına göre kapitalist ekonomi tümüyle sömürüye dayanır. Çünkü kapitalist üretimi, üretim araçlarından yoksun bırakılmış olanlar gerçekleştirir. Bunların ürettikleri artık-değer ise üretim araçlarına sahip olanların cebine girer. Oysa sömürüyü yalnız kapitalist ekonomiye özgü bir fenomen görmek, eskimiş bir teoridir. Sosyalist sistemlerde de sömürü bütün boyutları ile vardır. (Raymont Aron, Sınıf Mücadelesi, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı yayınları, Ankara, 1973, s. 5) Sömürü, Marksizmin, belli başlı anahtar kavramlarından biridir. Ekonomik bir deyim olmaktan, çok politik bir kışkırtma motifidir.

SPARTAKİSTLER — a) Adını, Romaya karşı ayaklanan ünlü Gladyatör Spartacus (Ölümü M.Ö. 71)'tan alan, 1919 Ocağı'nda Alman Komünist Partisi'nin yenilgisiyle sonuçlanan ihtilal hareketini hazırlayanlara verilen isim. Bu hareketin öncüleri, Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, F. Mehring, Klara Zetkin idi. Spartakist hareket, 1918 yılı 30 Aralığı'nda Alman Komünist Partisi'nin Berlin'de kuruluşuna öncü olmuştu. Alman Sosyal Demokrat Partisinin 1916 Ocak ayı Kongresi'nde Rosa Luxemburg, Uluslararası Sosyal Demokrasi'nin görevlerini tanımlayan bir manifesto kaleme almıştı. Bu manifesto ve tezleri benimseyenler, Sosyal Demokrat Partisi'nin Sol kanadını teşkil ettiler. Birinci Dünya Savaşı'nın karışık günlerinde «Spar-

taküs'e Mektuplar» adlı illegal gazeteyi çıkarmaya başladılar. Alman Komünist Partisi'nin kuruluşu ile ajitasyonlar sistem kazandı. 1919 Ocağı'nda Komünist İhtilâli başladı. Fakat kanlı bir şekilde bastırıldı. Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht ve diğer liderler öldürüldü (**Bkz. Der Deutsche Kommunismus Dokumente, 1963**); b) 1919 yıllarında Almanya'da tahsilde bulunan bir kısım Türkler —Hamdullah Suhi (Tanrıöver), Mehmet Vehbi (Sarıdal), Vedat Nedim (Tör), Ali Nizami (Nizametin Ali Sav), Ethem Nejat, Mustafa Nermi, İsmail Hakkı, Sadık Ahi (Mehmet Eti), İlhami Nafiz (Pamir), Mumtaz Fazlı (Taylan), Nurullah Esat (Sümer), Lemi Nihat, Namık İsmail— Berlin'de Kant Strasse Nr. 8'de Türk Ocağına benzer bir klüp kurmuşlardı. 1 Mayıs 1919'da «Türkiye İşçi Çiftçi Partisi»ni Almanya'da teşkil ederek «Kurtuluş» dergisini çıkardılar. Bu gençlerin çoğu Spartakist harekete sempati duyuyorlardı. Türkiye'ye döndüklerinde «Spartakistler» olarak anıldılar ve Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) grubu ile birleşerek 1919 yılında «Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası»nı kurdular. Beş sayı olarak «Kurtuluş» Dergisini tekrar çıkardılar. Millî Kurtuluş savaşı günlerinde «Spartakistler»den bazıları Anadolu'ya geçtiler. Sadık Ahi, o sıralar Anadolu'ya geçen Nazım Hikmet ve Vala Nurettin'i etkiledi. Ve iki genç arkadaş Rusya'ya gittiler orada KUTV İhtilâl Üniversitesi'nden mezun oldular. Sadık Ahi, Mehmet Eti ismiyle yılarca milletvekilliği yaptı.

STAHANOVİZM — Stahanov adlı bir Sovyet işçisi. Normal üretim ölçülerini aşarak mükafatlandırıldı. Önceden tespit edilen üretim ölçüsünü aşma anlamında Stahanov'un adı terminolojiye dahil edildi. Stahanovizm önceden tesbit edilen çalışma ölçülerini aşanları mükafatlandıran; aşamayanları da cezalandıran bir Sovyet teorisidir. (Bkz. TAYLORİZM).

STRATEJİ — Komünist partilerini, siyasal demokratik iktidarlar karşısında gütme sanatı. Varılması istenen ilk veya son hedeflerin taktiklerle uygulanan teorik bütünü. Meselâ: Millî Demokratik Devrim. Sosyalist Devrim gibi... Marksistlerin temel stratejik sloganı, Komünist Manifestosunda yer alan «Bütün dünya proleterleri birleşiniz» cümlesidir.

Ş

ŞAFAK — Türkiye komünistlerinin yurt içi ve yurt dışında yayınladıkları gazete. Rusçası: ZARYA. ZARYA, 1901 - 1902'de Studgart'ta Rus bolşevikleri tarafından yayınlanmış Rus revizyonizmini eleştirmiş, Marksizmin teorik kaziyelerini savunmuştur. Yunan gizli komünist partisinin de Şafak isimli bir yayın organı vardır. Yunanca ismi: AVGİ.

ŞİDDET TEORİSİ — Toplum içindeki eşitsizliğin, bazı insanların diğerlerine karşı şiddet kulanmasından doğduğunu ileri süren idealist teori. Engels «Anti - Dühring» kitabının ikinci bölümünde, bu teorinin eleştirisini yapar. Robinson'un Cumayı köleleştirmesi için eline bir kılıcı geçirmesinin yeterli olduğunu söyleyen Duhring'e karşı, yakın arkadaşı Marx gibi, şiddetin rolünü inkar etmemekle birlikte, şiddetin kaynağının ekonomik koşularda yattığını kanıtlar. Dühring'in şiddetin bugünkü mülkiyet sonucu ortaya çıktığını söylemesine karşı çıkan Engels, «Genel olarak, özel mülkiyet, tarihte hiç bir biçimde hırsızlık ve zor sonucu ortaya çıkmaz. Tersine, o, daha bazı nesnelerle sınırlı da olsa, bütün uygar toplumlarının eski doğal yapılarında vardır. Daha bu topluluğun içinde, meta biçimini alana kadar, farklı kabileler arasında değişim içinde gelişir (...) zor söz konusu değildir; kolektif mülkiyet yerine, tarlaların özel mülkiyetinin geçmesini kendi çıkarlarına bulanlar köylülerdir (...) Hırsızın başkasının

malını kendine mal edebilmesinden önce, özel mülkiyet kurumunun varolması gerektiği, yanı zorun (şiddetin) (...) özel mülkiyeti özel mülkiyet olarak meydana getirmediği açıktır (...) Özel mülkiyetin kuruluşu zora (şiddete) değil iktisadî nedenlere dayanır» görüşünü ileri sürer. (Bkz. F. Engels, Anti-Dühring, İkinci Bölüm).

T

TAKTİK — Lenin'e göre bir partinin siyasî davranışına, ya da siyasî eyleminin niteliğine, yönelimine ve araçlarına taktik denir. (Bkz. Lenin, İki Taktik, s. 13)

«TAM BAĞIMSIZLIK» — MDD Sloganlarından. MDD stratejisinin teoricisi Mihri Belli'ye göre **«tam bağımsızlık»**tan anlaşılan «Türkiye'yi emperyalizmin somürü alanı olmaktan kurtarmak için emperyalist vesayetine son vermektir. Emperyalizm ile millî bağımsızlığa aykırı iktisadî, siyasî, askerî vb. gibi bütün bağları koparmaktır» (Bkz. Mihri Belli, Millî Demokratik Devrim, s. 69).

Hemen anlaşılmaktadır ki, «tam bağımsızlık» sloganının güttüğü stratejik hedef, bugünkü konjonktürü Sovyetler lehine çevirmek, Türkiye'yi itifaklarından koparıp NATO'dan, tüm Batı bloku ile dostane ilişkilerinden ayırmaktır. Böylelikle sağlanan «tam bağımsızlık»ın ardından Sovyet hegemonyası daha kolaylıkla gelecektir. (Aydınlık Sosyalist Dergi, Mart-Nisan 1971, Sayı: 29-30, s. 385)'te «Tam Bağımsız Türkiye»den ne anladıklarını şöyle açıklıyorlar: «... 1) ABD ile Türkiye arasındaki ulusal bağımsızlığa aykırı bütün anlaşmaların feshi... Türkiye'ye gerçek bir savunma sağlamadığı gibi Türkiye'yi iradesi dışında çıkacak bir nükleer savaşta ilk dövülecek hedef durumuna getiren NATO üyeliği ve NATO'yu tamamlayan aynı nitelikte bir ittifak olan CENTO üyeliği durumuna son verilmesi yabancı üslerin kaldırıl-

ması. Bütün yabancı askerî birliklerin ve şahısların, yabancı uzman ve danışmanların Türkiye topraklarından çıkarılması. 2) ... Ordunun sırf tüketici durmdan çıkarılarak üretime katılmasının sağlanması. Asker emekçi kaynaşmasının ve dolayısı ile ordunun halkçı ulusçu niteliğinin bu yoldan da kuvvetlendirilmesi: 3) Emperyalizmin şehirdeki müttefiki işbirlikçi sermayenin emekçi halkı sömürme, ona tahakkum etme olanaklarının elinden alınması. Yabancı şirketlerin, dış ticaretin (ithalât ve ihracat), bankacılık ve sigortacılığın (gerçek sanayileşmeyi temsil etmeyen) montaj ve ambalaj sanayiinin (Bkz. AMBALAJ SANAYİİ, MONTAJ SANAYİİ) madenlerin, petrolün, halk için hayatî önemi olan sanayii işletmelerinin, fiilen yabancıların eline geçmiş toprakların (özellikle sahillerin) millîleştirilmesi; 4) ...Feodal mütegallibenin.. emekçi halkı sömürme... olanaklarının elinden alınması...»

TARİHÎ MADDECİLİK — Marksist felsefeyi teşkil eden kısımlardan biri; sosyal gelişme kanunlarını ve bu kanunların insanlığın tarihî faaliyetlerinde gerçekleşmesi formülünü inceleyen bilim. Bilimsel sosyoloji, tarihî maddeciliğin temel ilkesi, Marx tarafından şu şekilde formüllendirlmiştir: «İnsanların varlığını tayin eden onların şuuru değil, aksine onların şuurunu tayin eden sosyal varlıklarıdır.» Başka bir deyişle tabiatta olduğu gibi toplumda da varlık, maddî hayat önce gelir, şuura ve ruhî hayata nispetle tayin edici olur. Sosyal şuur, belli bir topluma ait siyasî ve hukukî teorilerin, dinî, felsefî, ahlâkî telâkkilerin tümünden müteşekkil olup ayrıca sosyal bilimi, san'atı ve sosyal psikolojiyi de ihtiva eder. Tarihî materyalizm üretim ilişkileri sistemini, siyasî ve hukukî üst yapının ve sosyal şuurun belirli şekillerinin yükseldiği temel olarak görür. (Daha geniş bilgi için Bkz. Kuusinen, Tarihi Materyalizm, İstanbul 1966) Tari-

hî materyalizm, diyalektik yöntemin ve materyalist felsefenin toplumlar tarihine uygulanmasıdır.

TAYLORİZM — Emeği en çok yoğunlaştıracak biçimde işçiyi çalıştırma yöntemi. Frederic W. Taylor (1856 - 1925) adlı Amerikalı bir Mühendisin bulduğu iş yöntemi. Yöntemin temeli, emeğin harcanması sırasında işçiye zaman kaybettiren bütün unsurları ortadan kaldırmak ve çok hızlı çalışmayı gerçekleştiren teknik bir iş bölümü sağlamaktır. Ünlü sinema oyuncusu ve rejisörü Charlie Chaplin (ŞARLO) bu yöntemi «Asri Zamanlar» filmiyle gülünç hale getirmiş, eleştirmiştir. Taylorizm, kapitalist dünyada Stahanovizmin bir karşıtıdır. (Bkz. STAHANOVİZM.)

TEKEL (Monopol) — Komünistlere göre, ellerindeki üretimi ve pek çok sanayi kolunda üretilen ürünlerin önemli bir kısmını toplayan sermaye çevrelerinin, emtia fiyatlarını yüksek tutmak ve büyük kârlar sağlamak amacı ile, kendi aralarında yaptıkları andlaşmalardan meydana gelen birlik.

TEKELLER — Marksist terminolojide çok kullanılan bir kavram. Emperyalizmin bir başka şekilde ifadesi: Tekelci Kapitalizm, Lenin'e göre emperyalizm, yani tekelci kakapitalizm, kapitalizmin son evresidir (Safhasıdır). Tekelci sermaye: Bir sermayenin tek elde toplanması. Komünistlerin açıklamalarına göre tekeller öncesi kapitalizmin emperyalizme geçişi 19. yüzyılın son otuzuncu yılında gerçekleşmiştir. Emperyalizme geçiş tekeller (monopoller) öncesi dönem boyunca üretici ve üretim ilişkilerinin gelişmesi ile hazırlanmıştır. Önceki dönemde hafif sanayi, özellikle tekstil sanayii hâkim durumda bulunuyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen teknik ilerlemeler sayesinde ağır sanayii hakim duruma geçti. Özellikle maden, işletme, makina, maden ocakları, kimya vb. sanayi kolları çok hızlı geliştiler (Bkz. Es-

nest Mandel, Marksist Ekonomi El Kitabı, II. Cilt, İstanbul, 1970).

1) Tekeller öncesi kapitalizmin özelliği serbest rekabetti. Serbest rekabet üretimin gittikçe daha büyük işletmelerde yoğunlaşması sürecini meydana getirdi. 2) Tekelci kapitalizm döneminde banka işlerinde büyük önem kazandı. Böylece malî sermaye (Finans kapital) teşekkül etti. 3) Tekelci kapitalizmde, emtia ihracı yanında sermaye ihracı da önemli yer tutar. 4) Tekeller ilk olarak iç pazarları paylaşırlar, sonra uluslararası pazarları paylaşmak için uluslararası tekeller kurulur. 5) 20. yüzyılın başlarında sömürgelerin paylaşılması ve bir başka devletin elinden sömürgelerin alınması, DÜNYA SAVAŞLARI'nın nedeni oldu.

Marksist-Leninistlere göre emperyalist aşamasına varan kapitalizm artık çürümeğe başlayan kapitalizmdir. Aralarındaki üç çelişki bu çürümenin belirtisidir; bu çelişkiler: a) Sermaye ile emek arasında; b) Büyük emperyalist güçlerin birbirleri arasında; c) Metropollerle sömürgeler, arasındaki çelişkilerdir.

Marksist dogma'nın diyalektik yanlışını tarih gösteriyor. Günümüzde sömürgeler, sömürgeci işgaller, Batı dünyasında, bazen savaşlarla, ama çoğu halerde uzlaşmalarla halledilmiş, sömürge ülkelerin hemen hepsi genellikle barışçıl yollarla özgürlüklerine kavuşmuşlardır. Söz gelimi NATO, ANZUS, CENTO, SEATO gibi paktlar yeni bir sömürgecilik olan komünizmin saldırılarına karşı korumak, ülkelerin bağımsızlıklarını muhafaza etmek için kurulmuşlardır. XX. yüzyılın emperyalizm gerçeğini Sovyet ideolojisi teşkil eder. Bugün İngiltere'nin, ABD.'nin, Fransa'nın sömürgeleri yoktur. Ama Sovyetler'in ve Kızıl Çin'in boyunduruğunda yaşayan 100 milyonluk Asyalı Müslüman Türk vardır. II. Dünya Savaşı'ndan beri bunlardan hiçbiri bağımsızlıklarını elde etmiş değillerdir. Bunlara son savaştan sonra Doğu Avrupa

ülkeleri eklenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Almanya, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Bulgaristan Sovyet işgali altına girmiştir. Romanya bu yeni sömürgecilikten kurtulmak için Çin Sovyet rekabeti arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır.

TERÖR — Marksisizmin reddettiği «şiddet», ve tarihte rolü olan «zor» kavramından ayrı bir kavram ve deyim, Lenin, 1901 Mayısı'nda Iskra'nın 4. sayısında yayınladığı bir makalesinde 'terör' konusunda şunları yazar: «Biz terör'ü asla reddetmedik. Ve reddetmeyiz de.» Lenin'e göre terör'ün tanımı şöyledir: **«Terör savaşın belirli bir zamanında, güçlerin belirli bir durumunda, kesin savaşın varlığında, yararlı ve hatta esas mücadele olabilecek askerî eylem biçimlerinden birisidir.»**

TERÖRİZM — (Bkz. Politik Tedhişçilik) Korku, yılgınlık saçan hareketler. Fransa'da 1873 - 94 yılları arasında hüküm süren yıldırıcı idarenin adından anılarak böyle yıldırıcı, yılgı veren idare yöntemlerine verilen ad.

TİTO'CULUK — Yugoslav Devlet Başkan Mareşal TİTO (1892-)'nun Kominformdan çıkarılmasından (1948) sonra, oluşturulan «Millî Komünizm» doktrini. (Bkz. MİLLÎ KOMÜNİZM) Sosyalist ülkelerin, Sovyetlere karşı bağımsızlığı anlamına gelir. Titonun izinden yürümek isteyen Doğu Avrupa Halk Demokrasilerinde, Tito'nnun Sovyetlerce lânetlenişinden sonra, Sovyetlerce kanlı temizlik hareketlerine girişildi. Macaristan'da Sadlo Rajk, Bulgaristan'da Kostov, Çekoslovakya'da Slansky ve taraftarları acımasızca katledildiler.

TROÇKİZM — Moskova kökenli komünistler arasında en büyük küfür. Stalin, bir ülkede sosyalizm kurulmasını amaçlarken, Troçki dünya ihtilâlini öngörüyordu. Ona göre Sovyetler Birliği bir sıçrama taşıydı. (Bkz. Dördüncü Enternasyonal).

TRÖST — Bütün sanayii kuruluşların bankların işletmelerin tek bir işletme ve teşebbüs haline gelmesi.

TÜRKİYE EMEKÇİ PARTİSİ (TEP) — Mihri Belli ve arkadaşlarının, 23 şubat 1975 günü kurdukları parti. Aylık teorik yayın organı: «Emekçi» onbeş günlük ajitasyon gazetesi: «Emekçi»den Mektup...» Parti İstanbul'da Kurulmuş olup, ayni gün kurucuların yaptığı toplantıda 'Mihri Belli Başkanlığa' Vecdi Özgüner de Genel Sekreterliğe seçilmişlerdir. Partinin stratejisi Millî Demokratik Devrim'dir. Moskova ve Pekin arasında Ho Şi-minh tavrını seçmişlerdir.

«TÜRKİYE HALK KURTULUŞ ORDUSU» — «örgüt» maddesindeki komünist partilerin özelliği anlatılırken, partinin **dikey** ve **yatay** örgütlenmesinden bahisle, kendinden olmayan güçleri de ihtiva ettiğini yönettiğini açıklamıştık. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve arkadaşlarının Ankara'da başlattıkları eylemlerle, Banka soygunları, Amerikalıların kaçırılması, polise suikastlerle ortaya çıkan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun mahiyeti bazı çevrelerce fazla anlaşılmamıştır. Oysa, THKO'nun mahiyetine inebilmek için ORTA-DOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ'nin, dolayısı ile Filistin'deki Arap gerillaları kuruluşlarının aralarındaki farkı saptamak ve THKO'nun Filistin arap örgütlerinden hangi hizbe bağlı olduğunu ve Türkiye'de hangi ittifakı sağlamak istediklerini açıkça saptamak gerekir. O zaman THKO ile, Mahir Çayan grubunun temsil ettiği komünist hizbin THKP ve THKC örgütlerinin nitelikçe farklarını anlamak mümkündür. Gerçekte THKO, THKC, THKP ve diğer legal kuruluşların hepsi TİP, Devrimci Doğu Kültür Ocakları, DEV-GENÇ ve diğer solcu kuruluşlar komünist parti bütününün **dikey** ve **yaty** örgütlenmiş parçalarıdır.

THKO'nun kökeni Türkiye'de komünist - Kürtçü itifkının

somut birliğine dayanır. Dış örgütlerle bağlılığı bakımından Nayif Havatme'nin liderliğindeki «Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi» ile ilintilidir. Bize göre dış örgütlerle ilgisi pek fazla aydınlığa çıkmayan Mahir Çayan grubunun THKC ve THKP'dir. Ama bu aydınlanamayışın nedeni ise açıktır. Kendi bölümünde incelenecektir.

«Ordu», «Cephe», «Parti», «Hareket» gibi kavramlar, gerçekte birbiri ile ilintisiz örgütlerin değil, aksine aralarında eklemler bulunan, iç içe geçmiş birbiriyle bağlantılı, birbirinin içinden çıkmış kavramlardır. (THKO'nun ittifakları için Bkz. ORTA - DOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ)

'THKO'nun yürütücüleri, eylemlerinin teorisyenliğini yapmamışlardır. İlk nüvelenme DEV-GENÇ dışında gibi görünen İstanbul'da «Devrimci Öğrenci Birliği - DÖB» içinde olmuş, bu örgüt Ankara'da kurulmamıştır. THKO'nun teorisini İstanbul'da yayınlanan ANT Dergisinde Faruk Pekin, Doğan Özgüden yapmışlar, Çetin Özekde «Devrimci Halk Cephesi»nin teorisi üzerinde çalışmıştır. (Bkz. Çetin Özek, Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi, ANT yayınları, Aralık 1970). Ancak, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının Çetin Özek'e fazla güvenmedikleri, ODTÜ'nde Özek'in vereceği bir konferansı baltalamak istemeleri ile beliriyor (Bu konferans Ç. Özek tarafından ODTÜ'de verildi.) Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan gruplarının küçük farklılıklara rağmen ortak bir stratejiyi yürüttükleri, iki grubun İstanbul ve Ankara arasında yer değişmeleri ile ortaya çıkmaktadır. Deniz Gezmiş İstanbul'da örgütlenmiş, aniden Ankara'ya gelerek ODTÜ, 1 numaralı öğrenci yurdunun iki odasına yerleşmiş Mahir Çayan, Ankara'da yaptığı bir soygundan sonra İstanbul'a kaymış, Gezmiş şehir gerillası eylemlerini Ankara'da yürütürken, İstanbul Çayan'ın faaliyet alanı olmuştur. Gezmiş, kendi grubuna bağlı Cihan Alptekin'i İstanbul'da bırak-

mıştır. Fakat, Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Ziya Yılmaz, Ulaş Bardak'çının cezaevinden kaçısından sonra iki grup yok edilişlerine kadar ortak eylem göstermiştir. THKO yürütücüleri, Millî Demokratik Devrim teori ve yöneticisi - 30 Ekim 1970'e kadar- Mihri Belli aleyhine bir durum almamışlardır. Oysa Çayan ekibi, Mihri Belli'ye kesin tavır almışlar hattâ kendisinin liderliğini tanımamışlardır. (Bkz. Sosyalist Aydınlık Dergiye Açık Mektup, Mahir Çayan, Ertuğrul Kürkçü, Yusuf Küpeli, Münir Aktolga) Ancak THKO'nun teorisini yapan ANT Dergisi bir çok sayılarında Mihri Belli kliğine karşı kesin cephe almıştır. (Bkz. ANT, Kasım 1970, s: 7). ANT bu nüshasında kendi kendini de eleştirmek gereğini duymuştur. Fakat komünist hareketler içinde bu eleştirmelere fazla bağlanmak doğru değildir.

'THKO, THKC, THKP gibi ayrı isimlerle ortaya çıkan kavramların kısaca açıklanması şöyledir.

'**Parti:** Temel güçtür. **Cephe:** ayrı siyasal partilere, ayrı eğilimlere, ayrı ideolojilere, bağlı kalabalık bir yurttaş ve devrimci topluluğu meydana getirmektedir. Yani, Marksist-Leninistlerle, Marksist-Leninist olmayanları, yada daha genel bir deyimle marksistlerin işine gelen anlarda demokratları bir araya getirmesidir. Ona katılmak için marksist anlamda özgürlükler için ve emperyalizme karşı, feodalizme karşı ve kurtuluş savaşı için hazırlanmış mücadele programını kabul etmek yeter bir sebeptir. (Bkz. Douglas Brava, Millî Kurtuluş Cephesi, Ant yayınları, İstanbul, 1970) **Ordu Partinin yön verdiği yol gösterdiği, itici rol oynadığı, şehirlerden dağlara kaymış silâhlı gruplardır.** Ordu, partiden ve Cephe'den süzülmüş elemanlardan oluşur. «Halk Ordusu» olarak da isimlendirilir. En iyi şekilde kır ortamında gelişir. Castro liderliğindeki Küba'yı önder bilen Venezuela'lı Gerilla lideri Douglas Bravo, ilkin silâhlı çatışmayı öngören Devrim-

ci partiyi kurmuş, onun yöneticiliğinde Millî Kurtuluş Cephesi FLN ile Millî Kurtuluş Ordusu (F.A.L.N.)nu teşkil etmiştir. THKO ile THKC ve THKP bağımsız hareket eder görünmekle beraber, THKO'nun, THKP'nin ve THKC'nin bir uzantısı parçası saymak yerindedir. Türkiye Halk Kurtuluş Partisi de gerçekte Türkiye Komünist partisinin ünitelerinden biridir.

«TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİSİ» VE «TÜRKİYE HALK KURTULUŞ CEPHESİ» — (Bkz. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu). Türk Halk Kurtuluş Partisi ve onun eylem örgütü Türk Halk Kurtuluş Cephesi'ni anlayabilmek için (Bkz. Örgüt) Komünist partisinin birbiriyle ilintili ilintisiz pek çok parçalardan oluştuğunu kabul etmek lâzım. Burada THKP'nin kuruluşunu hazırlayan süreç üzerinde durmakta fayda vardır.

Türkiye Gizli Komünist Partisi Türkiye İşçi Partisi içinde **legal yatay örgütlenme** yolunu seçmişti. İllegal kümelerin büyük bir kanadı, özellikle gençler, Mihri Belli'nin yönetimindeydi. Mihri Belli, ilk hamlede F .K. F. nuna el attı ve F. K. F. militanlarının aracılığı ile TİP'ni ele geçirmek istedi. TİP içindeki o zamanki TKP Genel Sekreteri ve Harici Büro Başkanı Zeki Baştımar (Yakup Demir) mutemetleri Mehmet Ali Aybar'ın o günkü demokratik sosyalist görüşleri ile zahiri bir ittifak kurarak, Mihri Belli ve taraftarlarının sızlanmalarına bir dereceye kadar engel oldular. Fakat Mihri Belli bütün gençlik kesimlerine egemendi. Gençlik kitlelerini harekete geçirmek için bir strateji oluşturmak lâzımdı. YÖN dergisinin geliştirmeye başladığı Radikal Subaylarla ittifak ve askerî darbeler stratejisi Mihri Belli'ye «Millî Demokratik Devrim» stratejisini geliştirme ilhamını verdi. MDD, gerçekten iyi bir fırsattı. Sosyalizm, komünizm sözünü etmeden, geniş bir devrimci kadrosunu da etrafında toplayarak kıyıcı bir mücadeleye geçilebilirdi. Mihri

Belli, E. Tüfekçi imzası ile Doğan Avcıoğlu'nun «YÖN» dergisinde yazılar yazdığı zamana kadar, millî demokratik devrimden hiç bahsetmiş değildi. MDD, radikal gençleri bir dalga gibi sardı. Mihri Belli artık biçimsel bir kuruluştan başka anlam ifade etmeyen TİP karşısında bir güçtü. F.K.F. elinde etkili bir örgüttü. Maocular ve DEV-GÜÇ ile (Devrimci Güçbirliği) geniş bir ittifak kurmaya başladı. Şerif Tekben'in yönetimindeki «Türk Solu» dergisi, Millî Demokratik Devrim stratejisinin ilk cephe organı idi. Diğer taraftan Dr. Hikmet Kıvılcımlı da donanmaya el atmak çabaları içindeydi. SB-F., ODTÜ., İTÜ., MDD eylemcileri için «Kurtarılmış bölge» idi. (Bkz. Kurtarılmış Bölge.) 1968'de başlayan öğrenci hareketleri MDD'ci Marksistlerin ilk eylem kıvılcımı oldu. 1970 Ekimi'ne gelene kadar, süregelen eylemler içinde ihtilâlci strateji de saptanmıştı. Bu süre içinde «ANT» dergisinin geliştirdiği «Orta - Doğu Devrimci Çemberi» stratejisi militanların El-Fetih Gerilla kamplarında eğitim görmesi ile birlikte silâhlanmasını sağladı. Daha çok Moskovacı ve Troçkist eyilimli Nayıf Havatme'nin yönetimindeki «Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi» (Bkz. FDHKC) Türk solu üzerinde egemen oldu. Bu dönem de Kürtçü-komünist ittifakı kuruldu. 1970 yılı, Türkiyeli komünistler için karar yılıydı.. 29 - 30 Ekim 1970 tarihinde TİP'nin legal örgütçüleri hariç Ankara'da Hanif sinemasında toplandılar. Daha önce, Mihri Belli yönetiminde çatlaklar olmuş, Doğu Perinçek, Şahin Alpay, Halil Berktay ve diğer Maoistler, «Aydınlık Sosyalist» dergisinden ayrılmışlar, «Proleter Devrimci Aydınlık» dergisini kurmuşlardı. «İşçi - Köylü» gazetesinde Maocuların organı idi. Mihri Belli kanadı «Aydınlık Sosyalist Dergi»den başka «İleri» ve «Kurtuluş» dergisini çıkarıyorlardı. 30 Ekim 1970 toplantısında, kurulacak partinin ilkeleri ve takip edeceği politik çizgi mü-

nasebeti ile yapılan tartışmalar, Mihri Belli'nin FKF'nin yeni adı ile Türkiye Devrimci Gençlik Teşkilâtı (DEV-GENÇ) yürütücüleri tarafından tasfiyesini sağladı. İllegal örgüt'ün yönetimi, anlaşıldığına göre dörtlü bir grubun eline geçmişti. Kollektif yönetimi ele alanlar Mihri Belli'nin tasfiyesini belgeleyen bir broşür yayınladılar (Bkz. Ertuğrul Kürkçü, Yusuf Küpeli, Münir Aktolga, Mahir Çayan, Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup, Ankara, ocak 1971) Mahir Çayan, 30 Ekim toplantısında Mihri Belli'ye, Komünist Parti'nin tarihini kastederek: «Bize geçmişten batakçılıktan başka bir miras kalmamıştır» demişti (Bkz. Aydınlık Sosyalist dergi, şubat 1971, Nr. 28, s. 283). Ayrılmanın zâhiri sebebi, girişilecek eylemlerin şehirlerden mi köylere doğru, yoksa köylerden mi şehirlere doğru olması idi. Mihri Belli, «işçi sınıfını temel güç kabul ederek işçi sınıfının fiili öncülüğünü» kabul ediyor. Mahir Çayan grubu ise «köylü ordusunun uzun ve dolambaçlı» savaşından söz ederek «devrimci disiplinli bir çekirdek» örgütün kurulmasını öneriyordu. (Bkz. Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup, s. 37-38, 47) İşte bu ayrılma ve öneri sonunda «Türkiye Halk Kurtuluş Orudusu» ve onun şehir içindeki eylem kolu «Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi» kuruldu. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının «Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu»-da, bir bakıma Mahir Çayan çekirdeğinin kırlara uzanacak bir örgütü idi. Zaten daha önce Nurhak dağlarında Sinan Cemgil liderliğinde bir dağ gerillası nüvesi kurulmuş, fakat jandarmayla müsademe sonunda nüve tasfiye edilmiş, 12 Mart 1971 ordu müdahalesi ile THKC., THKP. ve THKO'nun tertip ettiği oyun akamete uğramıştı. (Bkz. THKC., THKP için T.C. Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, İstanbul, Sayı: 1971/343; Esas No. 1971/171; karar No. 1971/115 sayılı İDDİANAME).

TÜRKİYE İHTİLÂLCİ İŞÇİ KÖYLÜ PARTİSİ (TİİKP) — Mihri Belli'nin yönetimindeki «Aydınlık Sosyalist Dergi»-den ayrılan MDD (Millî Demokratik Devrim) içindeki Mao'cu fraksiyon. 1970 Eylülü'nde «Proleter Devrimci Aydınlık» (PDA) Dergisini çıkardılar. 1971 Ocağı'nda TİİK-P'ni illegal olarak kurdular. Klasik TKP geleneğine sahip çıkan Mustafa Suphi ve Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in devamcıları olduklarını kabullenen Stalin ve Mao kültürüne bağlı örgüt. Yayın organları illegal «Şafak» Dergisi» Legal organları ise: «İşçi ve Köylü» Gazetesi; «Türk Solu» haftalık gazetesi (Belli bir dönemden sonra); «Proleter Devrimci Aydınlık» Dergisi idi. İllegal «Şafak» Dergisinin ilk sayısı 1 Mayıs 1971 tarihini, son sayısı ise 17 Mayıs 1972 tarihini taşır. «Şafak», hepsi 15 sayı çıkmıştır. 12 Mart 1971 döneminin kapanmasından sonra, yayın organlarından «Halkın Sesi» haftalık gazetesi ile aylık «Aydınlık» Dergisi olduğu sanılmaktadır. Lideri, bir burjuva ailesinin çocuğu olan Doğu Perinçek'tir. (Bkz. Türkiye İhtilâlci İşçi Köylü Partisi Dâvâsı - Savunma, Aydınlık Yayınları, Ankara, eylül, 1974.)

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ (MARKSİST - LENİNİST) — Doğu Perinçek'in Mao'cu TİİKP (Türkiye İhtilâlci İşçi Köylü Partisi)'nden ayrılan, öldüğü 17 Mayıs 1973 gününe kadar liderliğini İbrahim Kaypakkaya'nın (1947 (?) - 1973) yaptığı, Maocu görüntü altında Kürt istiklâlini temel hedef edinmiş, «foco» kır gerillası taktiğini benimsemiş illegal örgüt. TİKKO (Türkiye İşçi-Köylü Kurtuluş Ordusu); TMLGB (Türkiye Marksist - Leninist Gençlik Birliği), TKP (M-L)'-nin eylem kuruluşları idi. **(Bkz. T.C. Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığı, Evrak Nr. 1972/410; Esas; 1972/496; Karar Nr. 1972/365. İddianâme; Emekçi Dergisi, Sayı: 4, şubat 1975; İbrahim Kaypakkaya, Kızıl Siyasî İktidar, Ankara, 1975.)**

Ü

ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL — Bkz. Komintern.

ÜÇ KIT'A KONFERANSI — 1966 yılında Küba'nın Havana Şehrinde, Asya, Afrika ve Güney Amerika (III. Dünya denilen) ülkeler komünistlerinin aktettiği kongre. Bu tarihten sonra Asya, Güney Amerika, Orta - Doğu ülkeleri ile bazı Avrupa ülkelerinde ŞEHİR GELRİLLA faaliyetleri, bazı komünist gruplar tarafından strateji araçlarının yaratılması süreci.

ÜRETİCİ GÜÇLER — Üretim usullerine, üretim tecrübesine ve iş itiyatlarına sahip bulunanlar. İşçiler.

ÜRETİM — İş gücünün tüketilmesi ile toplumun varlığı ve gelişmesi için gerekli kişisel kullanma eşyalarının ve üretim araçlarının yaratılması süreci.

ÜRETİM ARAÇLARI — Maddi üretimde kullanılan iş araçları ile iş objelerinin toplamı. Marx buna üretimin belkemiği der.

ÜRETİM İLİŞKİLERİ — Marksizmin en önemli kavramlarından biri. Bir toplumda insan bilincinden bağımsız olarak varolan objektif maddî ilişkileri yansıtır. Üretim ilişkileri, insanlar arasında sosyal üretim mübadele ve zenginliğin dağılımını meydana getiren ilişkilerdir. Komünistlere göre üretim ilişkilerinin temeli, üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkileridir.

ÜRETİM TARZI — Yaşamak için gerekli maddelerin (yiye-

cek, giyecek, konut, iş âletleri vs.) sağlanmasının tarihsel belirleniş tarzı. Her sosyal sistemin belirleyici temeli. Toplumlardaki hâkim fikirlerin, siyasî görüş ve kurumların temeli üretim tarzıdır. Marx'a göre üretim tarzları, sistemler tarih içinde şöyle sıralanır; İlkel komünal taplum 2) Köleci toplum; 3) Feodalizm (Derebeylik); 4) Kapitalizm 5) Sosyalizm. Marx bu şemayı «Alman İdeolojisi» eserinde Avrupa toplumları için ileri sürdüğünü açıklar. Doğu, Marx'a göre altıncı bir üretim tarzı içindedir. Bunu «Asya Tipi Üretim Tarzı» olarak isimlendirir (Bkz. Asya Tipi Üretim Tarzı).

ÜTOPİK (HAYALÎ) SOSYALİZM — Hayalci sosyalizm, bilimsel sosyalizmin şartı değil, kökenidir. Engels'e göre XVIII. Yüzyıl büyük Fransız filozoflarının koydukları ilkelerdir. Modern Sosyalizmde kökleri maddî iktisad olgularının derinliklerinde bulunmakla birlikte, önce eldeki hazır fikrî birikime bağlanmak zorundaydı. Fransa'da yaklaşan devrim için zihinleri donatmış olan büyük adamlar da devrimciydiler. Sağduyu, herşeyin biricik ölçüsüydü. Bugün için sağduyu burjuvazinin ideallеştirilmiş egemenliğidir. Russeau'nun Toplum Sözleşmesi sonuç olarak burjuva demokratik cumhuriyetleri yarattı. Almanya'da reform hareketleri, köylü savaşları, İngiliz devrimleri, 1789 Fransız İhtilâli ve Babeuf, Ekonomik olarak gerçekleşmenin bir sınıfın başkaldırmalarındaki ideal toplum konusunda bir takım ütopik tasarıları öneriyordu. Belli bir sınıf (proletarya) değil, bütün insanlığı kurtarmak istiyordu. Kurulacak devlet akla uygun olmalıydı, toplumda öyle. Fransız devriminin çocuğu Saint-Simon bu görüşleri geliştirmişti. Keza Fourier'de Saint Simon gibi idealist diyalektiği ustaca kullanmıştı. İngiltere'de Robert Owen, aynı görüşlerin daha trajik bir temsilcisiydi. New Lanark'ta işçi semtlerinde ana-ilk okullar kurmuştu.

Kendisi partrondu ve «işçiler benim insafıma kalmış kölelerdi» diyordu. Marx dönemine kadar gelen proletaryanın ortaya çıkışından önceki bu sosyalizme, Marksistler ütopik sosyalizm derler. (Bkz. Engels, Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm, Ankara, 1970).

V

VATAN PARTİSİ — 29 Ekim1954 yılında İstanbul'da Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve arkadaşları tarafından kuruldu. Vatandaş Gazetesi, Kuvayi Milliyetçiliğimiz (parti gerekçesi), Siyasetimiz, Soğan Ekmek Kongresi gibi yayınları yürüttü. 25 ocak 1958 tarihinde parti kapatıldı, mensupları mahkemeye verildi. Beraat etti. Partinin ikinci kez kurulması - faaliyete geçmesi - Dr. Kıvılcımlının ölümünden ve 1973 Ekim seçimlerinden sonradır. Kurucular arasında Dr. Kıvılcımlı'nın eşi Emine Kıvılcımlı da bulunmaktadır. Yayın organı «Sosyalist Dergisi» dir.

Y

YABANCILAŞMA — Almancası: Entfremdung, Fransızcası: Aliénation. Marksist terminolojide yer alan yabancılaşma, belirli tarihsel koşullar altında, beşerî ve sosyal faaliyet ürünlerinin (Emeğin, paranın, sosyal ilişkilerin vs.-nin) beşeri özellik ve kaabiliyetlerin insanlardan bağımsız ve onlara hükmeden **birşey** haline gelmesidir. Yabancılaşma, ayrıca fenomen ve ilişkilerin, gerçek hayat ilişkilerinin insan zihninde bozulması (deformasyonu) ve bu bozuluşun doğurduğu sonuçları ifade eden bir kavramdır. Yabancılaşmanın fikir olarak kaynaklarına Jean Jacques Russeau'da, Goethe'de Schiller'de rastlarız. Yabancılaşma, özel mülkiyet ilişkilerinin gayri insanî karakterine karşı bir protesto idi. Yabancılaşma, Fichte'de dünyanın soyut «ben» tarafından yaratılması sorunudur; Hegel'de objektif dünya «yabancılaşmış zihin» halinde tezahür eder. K. Marx **1844 El Yazmaları**'nda yabancılaşmanın tahliline büyük yer vermiştir. Çünkü sınıf ayrılıklarında bu kavram çok işine yaramış, özel mülkiyeti ve özel mülkiyete dayanan iş bölümünü suçlamayı kolaylaştırmıştı. Marx emeğin yabancılaşması üzerinde durmuş bu sayede kapitalist ilişkilerin ve proletaryanın durumunun karakteristiklerini göstermiştir. Marx'a göre yabancılaşmanın aşılması kapitalist mülkiyetin son bulması ile mümkündür. Bu kavram, marksist felsefenin hümanizmle ilişkisini sağlar. Marx bu kavramla, genel olarak insanoğlunun ortaya

koyduğu ürünleri kontrolü altına alamadığını, bu ürünlerin kulu-kölesi olduğunu açıklamak istiyordu. Yani tarih boyunca, insanoğlunun yarattığı ürünlerin, onu, baskısı ve zorbalığı altında tuttuğunu belirtiyordu. Başka bir deyişle fikrî, edebî, hukukî, siyasî, dinî ve psikolojik ve ekonomik alanlarda insanların ortaya koyduğu gerçeklerin ve zenginliklerin, gayri - insanî bir kuvvet halinde onların karşısına çıktığını, onları ezdiğini söylüyordu. «Yabancılaşma ancak iki pratik şart teşekkül ettiği takdirde ortadan kaldırılabilir» diyor Marx (Bkz. Alman İdeolojisi, Türkçe çevirisi, s. 61 - 62). «Yabancılaşmanın tahammül edilmez bir kuvvet haline gelmesi, yani insanların ona karşı ihtilal yapabilecekleri bir kuvvet haline gelebilmesi için, bu yabancılaşmanın insan kütlesini mülkiyetten tamamen yoksun bir kütle haline getirmesi ve ayni zamanda bu kütlenin gerçekten mevcut olan bir zenginlik ve kültür dünyası ile çelişme içinde bulunması gereklidir.» Marx, gençlik eserlerinde bu kavramı, «Kutsal Aile»nin 4. bölümünde; «Alman İdeolojisi» adlı yazısında kullanır. Kavram olarak yabancılaşma, psişik durumlarda klinik bir vak'aya kadar varır. Sözgelimi şizofreni, insanoğlunun kendi dışında yarattığı ürünlerden başka kendi kendine karşı da yabancılaşması sonu meydana çıkan ruhsal bir hastalıktır. Erich Fromm'a göre (Bkz. Beyond the Chains of Ullision 1962, Türkçe çevirisi, Borkurt Güvenç, «Çağımızın Özgürlük Sorunu, s. 56-63). yabancılaşma bir kişilik hastalığı olarak çağdaş insanın psikopatolojisinin temelinde yatmaktadır. En sık rastlanan ve şüphe götürmez derecede, yabancılaşmanın belirtisi sayılan örnek olay halkın «kara sevda» dediği ve bazen ölümle sonuçlanan ağır bir ruh hastalığıdır. Düşüncenin yabancılaşması kalbin veya duygunun yabancılaşmasından hiçte farklı değildir. Bir başka yabancılaşma tipi ümidin yabancılaşmasıdır. Erich Fromm'a

göre, bu durumda, gelecek günler ve zamanlar bir Tanrı'ya aktarılır. Fransız İhtilâli liderlerinden Robespierre'in düşüncelerinde tarihin Tanrılaştırılması, bir başka yabancılaşma örneği olarak alınabilir. Yabancılaşmış kişi, kendi duygu ve düşüncelerini kendi dışındaki bir nesneye aktardığı için artık kendisi değildir. Bu bakımdan yabancılaşan yalnız işçi sınıfı değil fakat bütün herkestir. Bir bakıma toplumcu hümanizmanın doğuşu, yabancılaşmaya karşı koyuşun bir belirtisidir. Marksist kitaplıklarda «yabancılaşma» ile ilgili zengin bir literatür vardır.

YENİ SINIF — Yugoslavya'nın Karadağlı ihtilâlcisi, Tito'nun iktidarı almasından sonra O'nun Başbakan yardımcısı, yakın silâh arkadaşı Milovan Cilas'ın teorisi. Komünizm, sınıfsız bir toplum yaratma amacına yönelmiştir. Buna rağmen bugünkü deneyler, yeni bir sınıfın, parti ve devlet idarecilerinden, yüksek rütbeli asker ve teknokratlardan meydana geldiğini göstermiştir. Bu yeni sınıf, halkın bütün varlığına el koymuş, devlet kudretini tekeli altına almış, halkın sömürülmesi ve ezilmesi tedbirlerini sertleştirmiş, adalet yerine kişisel irade ve hırsı ikame etmiş, insanca yaşayışı zorla boğarak kesin bir esaret rejimi yerleştirmiştir Cilas'a göre (Bkz. **Milovan Cilas, Yeni Sınıf, Ankara, 1959**) çağdaş komünizmin başlıca niteliği yeni bir mülkiyetçi ve istismarcı sınıf oluşudur. Komünist ihtilâli, ihtilâlcilere fayda getirmiş olan tek ihtilaldir. Yeni sınıf, işçi sınıfı namına iktidar nimetlerinden, yararlanan ve işçi sınıfı üzerine inhisar perdesi geren bir yönetici kadrodur. Bu yeni sınıfın en büyük sahtekârlığıdır. İşçi sınıfının eski çocukları, yeni sınıfın en sadık üyeleridir. Köleler için ötedenberi, efendilerin en açıkgöz ve en sadık mümessileri yetiştirmek mukadder olmuştur. Burada da istismar edilmiş olan sınıftan yeni ve istismarcı bir iktidar sınıfı doğmuştur. Komü-

nist sistemde politikacı olmak, başkalarının sırtından parazit olarak geçinmek gibi ideal bir meslek arzusunda bulunan bir kimse için biçilmiş kaftandır. Komünist ülkelerde parti üyesi olmak, artık imtiyazlı bir sınıfa mensup olmak anlamına gelmektedir. Partinin nüvesini ise istismarcı efendiler meydana getirmektedir. Yunanistanda, Papadopulos diktası sırasında **Yurtsever Cephe** lideri, ünlü besteci ve eski bir komünist olan Mikis Teodorakis, komünistlerdeki bu sınıf olmaya müsait ruhsal davranışı bir başka uslûpla anılarında şöyle anlatır. «... Parti örgütünün sekreteri mütevazi, mahir ve üstün bir arkadaş olan Aşileas idi (Yunan iç savaşı günlerinde). Birden Aşileas binlerce kişinin yaşamı ve ölümünden sorumlu oluverdi... Ve Aşileas birden değişiverdi. Çevresindekilerin bazıları onu pohpohlamaya başladılar. Aşileas artık yalnız başına yiyor, tek bir yerde uyuyor, tek başına düşünüyir, tek başına karar ve emir veriyordu.» (**Mikis Teodorakis, Direnme Günlüğü, İstanbul, 1974 s. 101**). Teodorakis daha iktidara gelmeden «kült» haline gelen yeni sınıfın bir simgesini dile getiriyor bu anısında.

YENİ SOL — «Che» Guavera, Mao Tse-tung, Troçki, Ho Şi-mihn Fidel Castro, gibi efsaneleşmiş ihtilâlcilerin isimlerinden hareketle, Frantz Fanon, Cleaver, Regis Debray, Herbert Marcuse, Claiser, Jean Paul Sartre, Malcolm X., Daniel Cohn Bendid, Rudi Dutcshke, Wolfgang Lefevre, Jacques Sauvageot, Carmichael, mütefekkir ve öğrenci, zenci liderlerinin üçüncü dünya denilen sömürge ülkelerinde ve endüstri toplumlarında şiddet yoluyla değişmeleri, protestoları, kır ve şehir gerillalarını öneren çağdaş marksist harekete verilen isim. Yeni sol, kendisine Mao ve Frantz Fanon'un ileri sürdüğü yeni bir proletarya bulmuştur. Bu yeni proletarya, Fanon'un ünü çok yaygın kitabının sözleri ile «Damnès de la Terre - Dünyanın (toprağın) Lanetlileri»,

üçüncü dünyanın yoksul köylüleri, yoksul Amerikan mahallelerindeki zenciler ve bazı yazarlara göre, Batı burjuvazisinden kaçmış, yada uzaklaştırılmış çeşitli insancıklardır. Sömürgelerdeki başkaldırmalar, bu yeni proletaryadaki hayat belirtileri olarak görülür. Oysa, bu gibi ayaklanmalar sonucu tanınmış kişilerin çoğu; «Castro», «Che» Guavera, Regis Debray, Frantz Fanon gibi «toprağın lanetlileri» olmayıp orta sınıf halkın çocuklarıdır. Yeni proletarya bir efsane ise, endüstriyel işçi sınıfına sırt çevirdikleri halde, Marx'çı olduklarına ve hatta Marksın kendisinden daha iyi markscı olduklarına inanmak isteyenler için çok önemli bir efsanedir. Yeni sol düşünceyi geleneksel Marxcı düşünce biçiminden kesinlikle ayıran yeni unsurda 'zor'un yüceltilmesidir. Komünistler, barışçılıktan söz ettikleri için, genellikle amaca erişmek için zorbalık yollarını mümkün olduğu ölçüde perde arkasından idare ederler. Zor kulanmayı savunan ilk sosyalistler, faşist olarak nitelendirilmişlerdir. Sözgelimi George Sorel, «zor» ve «şiddet» sözcüklerini kendine özgü anlamda kullanır. Ama faşistlikle suçlanmaktan kurtulamaz. Yeni Sol Marksizmi **yeni bir Marx**'a dayanır. Fakat bu Marx **Das Kapital'**i yazdığı olgunluk çağındaki iktisatçı Marx değil, gençlik çağındaki sosyolog Marx'tır. Onların Marx'ı, kendilerine göre «öylesine» bir Hegelci; yani bir pozitivist ve bilimsel determinist olmayan bir metafizikçidir. Yeni Sola göre Marx, yabancılaşma filozofudur (Bkz. YABANCILAŞMA). İktisatçı olarak değerini çoktan kaybetmiş Marx'a, Yeni Sol, filozof rolünde yeniden hayat vermiş ve böylelikle onu daha zor saldırıya uğrayabileceği bir çizgiye getirmiştir. (Yeni Sol'un eleştirileri için Bkz. **Maurice Craston, Yeni Sol'un Eleştirisi, Milliyet yayınları, İstanbul, 1972; Jack Woddis, Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi - 1, Fanon ve Afrika'da Sınıflar, İstanbul, 1975.**)

B İ B L İ Y O G R A F Y A

— M. Rosenthal - P. Yudin, Materyalist Felsefe Sözlüğü, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1972.

— Türk Solu (Kolleksiyonları)

— Kesintisiz Devrim (1), Kurtuluş Yayınları, Ankara, 1971.

— R.N. Carew Hunt, Komünist Argosuna karşı kılavuz, Emniyet Genel Müdürlüğü, yayınlarından: 6, Ankara, 1967.

— K. Marx - F. Engels, Felsefe İncelemeleri, Ankara, 1968.

— Şevket Süreyya Aydemir, İnkilâp ve Kadro, Ankara, 1932.

— Alexandre Bennigsen - Chantal Quelquajay, Les Mouvements Nationaux chez Les Musulmans de Russies; Le «Sultangalievisme» au Tatarstan Paris, 1960.

— M. Anadol, Türkiye'de Antiemperyalist Savaşın stratejisi, 1968.

— Mao Çe-Tung, İhtilâlin Özü, İstanbul, 1967.

— Jean Baby, Çin-Rus Çatışmasının İçyüzü, İstanbul, 1967.

— ANT Dergisi Kolleksiyonları.

— Enver Abd-El Malik, Çağdaş Arap düşüncesi, Bağımsızlık-Sozyalizm, İstanbul, 1971.

— Florance Elliott - Michael Summerskill, A. Dictionary of Politics, Penguin Reference Books, London, 1957.

— John C. Clews, Nasıl Aldatıyorlar, Ankara, 1972.

— Günther Nollau, Die Internationale, Wurzeln and Ersheinumgsformen daş proletarischen internationalismuş, Köln, 1959.

— Karl Marx, Kapitalizm öncesi Ekonomi şekilleri, sol yayınları, Ankara, 1967.

— Carlos Marighella, Şehir Gerillası, İstanbul, 1970.

— Douglas Bravo, Millî Kurtuluş Cephesi, İstanbul, 1970.

— Regis Debray, Devrimde Devrim, Ankara, 1967.

— Alberto Bayo, Gerilla Nedir? İstanbul, 1968.

— Aubrey Dixon ve Otto Neilbrunn, Komünist Gerilla Savaşları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1968.

— Bolşevik Partisi Tarihi, Ankara, 1971.

— Komünizmin Anatomisi, İstanbul, 1963.

— Selâhattin Hilav, Dialektik Düşüncenin Tarihi, İstanbul, 1966.

— Adnan Kınay, Dünya Komünist Partilerinin İçyüzü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, Nr. 7.

— Pierre Laroque, Toplum ve Sınıflar, İstanbul, 1969.

— Türkçe Sözlük, II. Baskı, T.D.K. - C. III. M., Ankara, 1955.

— Redhouse, II. Baskı İstanbul, 1956.

— Mourice Cornfort, Marksist Klâsikleri Okuma Kılavuzu, Sol Yayınları, Ankara, 1975.

— Pierre Masset, Les '50 Monts - Clés du Marqisme, Toulouse (Fransa), 1970.

— Atilla Tokatlı, Felsefe Sözlüğü, Ankara, 1973.

— Erdoğan Başar, Sosyalizm Sözlüğü, Ankara, 1965.

OTAĞ YAYINLARI

MİLLÎ KÜLTÜR SERİSİ

1 — *İslâm İnancının Temelleri - AKÂİD*
Yazan: Ö. Nesefî, Hazırlayan: M. Seyyit Ahsen
(4. baskı) Fiyatı: 20 Lira.

SOSYAL ESERLER SERİSİ

1 — *Komünist İhtilâle Karşı - TEDBİRLER*
Yazan: Aykut Edibâli (3. baskı) Fiyatı: 12.50 Lira.

2 — *TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI NE OLMALIDIR?*
Yazan: Aykut Edibâli (1. baskısı bitti)

BELGELER SERİSİ

1 — *Millet Düşmanlarının İhanet Planları - BELGELER*
Hazırlayan: Kemal Yaman. (2. baskı)
Fiyatı: 15 Lira.

2 — *ERMENİ MESELESİ VE TÜRKİYE*
Hazırlayan: Abdullah Yaman. Fiyatı: 30 Lira.

3 — *Beynelmilel Sermaye ve İHTİLÂLLER*
Yazanlar: Kemal Yaman, Henry Coston
Fiyatı: 15 Lira.

4 — *BEYNELMİLEL YAHUDİ*
Yazan: Henry Ford. Fiyatı: 15 Lira.

ESİR TÜRK İLLERİ SERİSİ

1 — *Doğu Türkistan Dâvâsı*
Yazan: İsa Alptekin (2. baskı) Fiyatı: 25 Lira.

2 — *TÜRKİSTAN - Rusya ile Çin Arasında*
Yazan: Dr. Baymirza Hayit. Fiyatı: 60 Lira.

EDEBÎ ESERLER SERİSİ

Millî Hikâyeler Demeti :

1 — *KANLIDERE*
(2. baskı) Fiyatı: 12.50 Lira.

2 — *DÜĞÜM*
Fiyatı: 9 Lira.

3 — *HÂN BUYRUĞU*
Fiyatı: 9 Lira.

4 — *TABUT*
Fiyatı: 9 Lira.

5 — *GÜN AKŞAM OLDU*
Fiyatı: 12.50 Lira.

6 — *SEBİLHANE BARDAKLARI*
Yazan: M. Ali Taşçı. Fiyatı: 15 Lira

Millî Romanlar Demeti :

1 — *PERVANELER*
Yazan: Müfide Ferid. Fiyatı: 11 Lira.

Millî Şiirler Demeti :

1 — *PARMAKLIKLAR*
(1. baskısı bitti.)

2 — *ÇORAK TOPRAK YEŞERDİ*
Fiyatı: 9 Lira.

3 — *YENİ ÇAĞIN YÜRÜYÜŞÜ*
Fiyatı: 9 Lira.

4 — *AKINDAN AKINA*
Hazırlayan: Mustafa Ertekin (2. baskı)
Fiyatı: 10 Lira.

Millî Piyesler Demeti :

1 — *ÇATALLI KÖY*
Yazan: Ali Yürük. Fiyatı: 10 Lira.

2 — *BEŞ ÇAYI (Five O'clock Tea)*
Yazan: Aykut Edibâli. Fiyatı: 15 Lira.

İLMÎ ESERLER SERİSİ

1 — *İlmî Gerçekler Işığında - DARVİNİZM*
Abdüllatif Metin - A. N. Field - John N. Moore.
Fiyatı: 15 Lira.

İsteme Adresi : **OTAĞ YAYINEVİ**

Hilâl'iahmer Caddesi No: 4.

☎: 27 73 10 Cağaloğlu - İSTANBUL

Otağ Yayınevi «Ansiklopedik Marksist Sözlük» eserinin yeni basımı ile neşriyatına bir eser daha ilâve etmekten kıvanç duymaktadır.

Beynelmilel marksizmi, çağımızın sosyal bir afeti olarak ulke ve toplumlarda büyük bir yıkım meydana getirmekte, ülkeleri iç savaş ve kargaşanın kucağına itmektedir.

Bu beynelmilel saldırının, Türk Düşüncesi üzerindeki tahribatını ve ülkemizi tehdidini, tarihimizin en karanlık günleri olarak yaşamaktayız.

Marksizmin, büyük bir ustalıkla ve incelikle, toplumların istismarını başardığı ve ülke aydınlarını yanıltmada bu kültür sömürüsünün en kuvvetli bir faktör olduğu muhakkaktır.

İşte bu eser bir sözlük olarak, insanlık düşmanı bu ideolojinin; kültür, teşkilât, propaganda, metod, strateji vb. yapı ve kavramlarını ele almakta; marksizmin mücadele karakterini ortaya koymakta; toplumların en kutsal değer ve ihtiyaçlarının nasıl sömürüldüğü hakkında derli toplu bilgi vermektedir.

Yayınevimiz, «Ansiklopedik Marksist Sözlük»ün yeni basımını yapmakla; bir ihtiyaca cevap verdiğine ve bu alandaki boşluğu doldurduğuna inanmaktadır.

FİYATI : 15.00 LİRA